

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Rodinná terapie jako nástroj pomoci
a intervence rodičům nezletilých dětí
v rozvodovém řízení**

Bc. Martin Cepek

Katedra: Praktická teologie
Vedoucí práce Mgr. Monika Ulrichová, Ph.D.
Studijní program: Teologie (N6141)
Studijní obor: Komunitní krizová a pastorační práce - Diakonika

Praha 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Rodinná terapie jako nástroj pomoci a intervence rodičům nezletilých dětí v rozvodovém řízení napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 24.4.2023

.....
Bc. Martin Cepek

Anotace

Představení rodinné terapie jako nástroje pomoci i intervence státu v rámci rozvodového řízení. A to v případech, kdy rodiče nejsou sami schopni se před rozvodem domluvit na péči o děti a jsou ve sporu. Přitom zjistit, jestli orgány veřejné moci mají o tento nástroj, kterým jim stát svěřil z důvodu ochrany rodiny, zájem, případně jaké faktory rozhodují o tom, že ho použijí.

Klíčová slova

děti, dohoda, edukace, integrativní přístup, intervence, krize, mediace, orgán veřejné moci, pomoc, poradenství, rodiče, rodina, rodinná terapie, rozvod, řešení, stát

Summary

Introduction of family therapy as a tool of assistance and state intervention in divorce proceedings. This is the case in cases where the parents themselves are unable to agree on the custody of the children before the divorce and are in dispute. At the same time, to find out whether the public authorities are interested in this instrument, which the state has entrusted to them for the protection of the family, or what factors decide whether to use it.

Keywords

children, agreement, education, integrative approach, intervention, crisis, mediation, public authority, help, advice, parents, family, family therapy, divorce, solution, state

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Monice Ulrichové, Ph.D., za odborné vedení, její trpělivost, podporu a vstřícnost, které se mi od ní v průběhu zpracování diplomové práce dostávalo.

Poděkování patří též všem účastníkům výzkumu, kteří na něm participovali a tím přispěli k vytvoření diplomové práce.

Obsah

Úvod	9
1. Společnost a rodina	11
1.1 Rodiče a rodina	13
1.1.1 Rozvod rodičů	15
1.2 Dítě a rodina	18
1.2.1 Zrání dítěte	19
1.2.2 Dítě, jeho potřeby a vztah k rodičům	20
1.2.3 Dítě a jeho reakce na rozpad rodiny	25
1.2.4 Dítě a jeho práva	26
2. Stát a jeho role v rozvodovém řízení	29
2.1 Stát a jeho pomoc členům rodiny	29
2.2 Stát a jeho intervence do rodinného systému	33
3. Rodinná terapie	36
3.1 Rodinná terapie a rodina	37
3.1.1 Obecné prvky rodinné terapie	39
3.1.2 Rodinná terapie a rozvod	41
3.2 Terapeut a rodinná terapie	43
3.2.1 Terapeut a účastníci rodinné terapie	46
3.2.2 Terapeut a rodiče	47
3.2.3 Terapeut a zástupce státu	49
3.3 Ostatní služby odborné pomoci v rozvodovém řízení	51
Shrnutí	56
4. Výzkum	57
4.1 Metodologie, metoda a technika sběru dat	57
4.2 Výzkumné téma, hlavní otázka, cíl výzkumu a hypotézy	60
4.3 Operacionalizace pojmů	61
4.4 Analýza výzkumu	62
4.4.1 Analýza výsledků – soudy	63
4.4.2 Analýza výsledků – OSPOD	71
4.4.3 Komparace výsledků orgánů veřejné moci	80
4.5 Interpretace výsledků a diskuse	82
4.6 Shrnutí výzkumu	84
Závěr	87
Seznam literatury	89
Monografie	89
Elektronické zdroje	92
Přílohy	94
Příloha č. 1: Dotazník pro soud	94
Příloha č. 2: Dotazník pro OSPOD	100

Úvod

Téma diplomové práce jsem si vybral proto, že třetím rokem se věnuji rodinnému poradenství a terapii v jedné pražské neziskové organizaci. Mimoto osm let pracuji na oddělení sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v Praze, z toho pátým rokem se specializuji na oblast kolizního opatrovnictví. Laicky řečeno, jde o zastupování nezletilého dítěte/dětí u soudu. U rodinného poradenství v neziskové organizaci je to pak psychosociální pomoc rodinám, které o ni sami projeví zájem, nebo je rodičům nezletilých dětí odborná pomoc uložena. V takových to případech krom poradenství a edukace, nabízím mediační a terapeutickou pomoc. Při práci na OSPOD poskytuji rodičům poradenství a edukaci ze sociálně právní oblasti. Zároveň k tomu při zastupování nezletilých dětí v opatrovnickém soudním řízení vstupuji do osobního kontaktu s dětmi rodičů. Při realizaci obou činností je pro mě velmi důležité znát kompetence jednotlivých profesních rolí, souběžně s nimi i limity, které ta či ona role obnáší a neustále mít na paměti, kterou profesi v tu chvíli zastávám.

V teoretické části diplomové práce v první kapitole představím rodinu ve vztahu ke společnosti, její význam a důležitost pro společnost. V souvislosti s tím uvedu i jednotlivé členy rodiny. U rodičů se budu věnovat jejich rodičovským kompetencím a odpovědnosti. Poté se pověnuji rozchodu rodičů a jeho dopadu na celý rodinný systém. Představím nezletilé dítě, jeho zrání a potřeby a vztah k oběma rodičům. S rozvodovým řízením rodičů zmíním i participační práva dítěte. Tím vším se budu snažit poukázat na zranitelnost člověka (dospělého i dítěte), na křehkost rodinných vztahů za podmínek, které jedinec může (i nemůže) svým jednáním ovlivnit. Ve druhé kapitole se budu věnovat státu a jeho zájmu chránit rodinu, jestliže se rodiče rozcházejí. Představím nástroje, které může stát v rámci své odpovědnosti využít. Ve třetí kapitole představím rodinnou terapii. Nastíním, z čeho vychází, její možnosti a výzvy, zároveň její nejednoznačnost při pomoci rodinám v rámci soudního řízení ve sporu o dítě, potažmo v rozvodovém řízení. Poukážu na vztahy, které se tvoří mezi účastníky odborné pomoci, je-li uložena za povinnost. Na závěr kapitoly o rodinné terapii představím další prvky pomoci rodinám v rozvodovém řízení. Ty mohou být užitečné v kombinaci s terapeutickými prostředky při působení na rodinný systém.

Ve výzkumné části diplomové práce budu zjišťovat vztah orgánů veřejné moci k ukládání rodinné terapie, zároveň porovnáím, zda oba zástupci státu (soud a OSPOD) mají stejný vztah k ukládání odborné pomoci nebo se v některých svých postojích ohledně nařizování liší. A případně jaké faktory rozhodují o tom, zda nástroj pomoci využijí či nikoliv.

1. Společnost a rodina

"Rodina byla a je základní jednotkou všech lidských společností."¹ "Rodina sloužila jako vícegenerační, stabilní ekonomická jednotka."² "Rodina v nejužším i v nejširším slova smyslu je důležitá pro nás všechny - pro samotnou naši existenci a identitu."³ Funkce rodiny je biologická, ochranná, výchovně-sociální a ekonomická.⁴

V postmoderní době jsou rodiny primárně zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů, nikoliv dětí, či z důvodu potřeby státu (reprodukce). Tím stabilita rodiny stojí a padá s citovou bilancí partnerského vztahu.⁵ V takové rodině je dítě především citovou investicí. City však obecně představují křehké pouto, a proto se dnešní rodina stává křehkou institucí.⁶ Přičemž rodina je velmi důležitou a nenahraditelnou institucí pro osobní zaujetí dospělých jedinců a jejich dětí, ale také pro zájem společnosti. Mít stálého partnera a mít děti jsou hodnoty ceněné v křesťanské i západní sekulární společnosti.⁷

Profánní i křesťanská společnost se shodnou, že manželství je prostor pro společný život muže a ženy. Křesťané k tomu dodávají "...který Bůh dává lidem". Dále se obě společnosti shodnou i v tom, že přední místo v manželství má mít vztah lásky, důvěry a úcty. A že ve svém životě by měli manželé tento vztah podporovat a rozvíjet a zároveň že, "Manželství podstatně ovlivňuje podobu a funkci rodiny. V ní se utváří to, co patří k bezpečnému domovu nezbytnému pro vývoj a výchovu dětí, a také pro další sociální vztahy uvnitř generací a napříč generacemi".⁸

32. Synod ČCE v rámci tématu Manželství, rodina a jejich úskalí zmiňuje vnější vlivy ovlivňující dnešní manželství a nahlíží na možná rizika spojená s manželstvím, kdy neopomene zmínit i institut rozvodu. "V prostředí západního

---

¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-262-0213-4, s.183

² DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivana KOHOUTOVÁ. *Sociální politika*. Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2, s.139

³ ANDERSON, Harlene. *Konverzace, jazyk a jejich možnosti. Postmoderní přístup k terapii*. Vyd. 1, Brno: NC Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-903858-6-3, s.76

⁴ DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivana KOHOUTOVÁ. *Sociální politika*. Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2, s.139

⁵ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-262-0213-4, s.181

⁶ Tamtéž, s. 182

⁷ Tamtéž, s. 183

⁸ 1. zasedání 32. synodu ČCE, Manželství, rodina a jejich úskalí, s.1. Dostupné z: <https://adoc.pub/manelstvi-rodina-a-jejich-uskali.html>

světa patrně můžeme sledovat úbytek vnějších (společenských, hospodářských, náboženských, právních) vlivů, které dříve přinejmenším formálně podporovaly vnější stabilitu manželství, neboť znesnadňovaly rozchod manželů i v případech vzájemného odcizení, lhostejnosti, ne-li dokonce nepřátelství. (...) V současném našem institučním zakotvení manželství však nezakrytě schází možnost posoudit zvnějšku, zda krize vztahu je ještě řešitelná, nebo již přešla do jeho neřešitelného rozpadu. Náhračkou spolehlivého posouzení je soudní rozhodnutí o rozvodu umožňující sociálně (a ekonomicky) uznaný rozchod manželů. (...) Institucionalizován však rozvod poskytuje ochranu před závažným nebezpečím, jež by mohla zapříčinit nutnost setrvat ve struktuře pro svou vrcholně intimní povahu předpokládající a nezbytně vyžadující vzájemnou důvěru právě i tehdy, když vzájemná důvěra už není obnovitelná."⁹

Dítě od raného věku potřebuje blízkost druhých lidí. Bez ní by neuspokojilo citovou vazbu, základní pocit jistoty a bezpečí. Bez druhých lidí by si dítě neosvojilo žádoucí dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci.¹⁰ Tak, jak je soudobá společnost aktivována, ovlivňována sociokulturními a politicko-ekonomickými vlivy, orientovaná na osobní uspokojení, osobní rozvoj a osobní úspěch, je v rodině v jednu chvíli velmi těžké a problematické uspokojit rozdílné zájmy jednotlivých členů. A tak se stává, že rodina je jak zdrojem vzájemné podpory, tak ale i zdrojem stresu. V životě společnosti, tedy i rodiny, se objevují vlivy, které jsou součástí lidské existence. Vyplývají z člověkem nezvolených podmínek, zároveň i z podstaty, že člověk je bytost chybující. Těmito vlivy jsou křehkost vztahů, lidská zranitelnost a vzájemná závislost.¹¹

Západní společnosti, ke kterým se hlásí i Česká republika, berou ve vážných nesnázích lidí jejich starosti ve velké míře na sebe.¹² Kupříkladu ekonomickou či bytovou situaci rodiny podporuje stát různými sociálními dávkami, má vytvořený systém péče o handicapované a staré jedince. Konflikty, potíže, které se v rodinách s nezletilými dětmi vyskytnou a rodiny nejsou schopny je řešit vlastními silami, pomáhají řešit odborníci ze sociální oblasti, psychologie atp. Zároveň při ohrožení zdravého vývoje nezletilých dětí v rodině (psychického, fyzického) může stát intervenovat pomocí veřejných institucí (soud, OSPOD, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí).

---

⁹ 1. zasedání 32. synodu ČCE, Manželství, rodina a jejich úskalí, s.1. Dostupné z: <https://adoc.pub/manelstvi-rodina-a-jejich-uskali.html>

¹⁰ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-262-0213-4, s.183

¹¹ HENRIKSEN, Jan-Olav, Arne Johan VETLESEN. *Blízké a vzdálené*. Vyd. 1, Boskovice: František Šalé-ALBERT, ve spolupráci se Sdružením Podané ruce, Brno, 2000. ISBN 80-85834-85-5, s.22-23

¹² MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-262-0213-4, s.183

1.1 Rodiče a rodina

Lidský jedinec se projevuje emocemi, myšlením a chováním. Tyto projevy člověka souvisí s jedincovo self (Já). "*Člověk pod vedením self, onoho základního self v jeho osobnosti, je nahlížen jako majitel svého jednání a svých schopností.*"¹³ Dospělý jedinec, který si prošel biologickým vývojem, zároveň ovlivněn genetickou výbavou svých rodičů a prostředím, ve kterém vyrůstal, obohacen vlastní zkušeností z interakce s ostatními lidmi dozrál do zletilosti. Do věku stát se partnerem/partnerkou druhému, stát se rodičem, motivován založit rodinu. Od dospělého jedince se tak očekává určitá zralost v myšlení a v jednání. Vyvrálý jedinec se stává morálním subjektem a dárce péče. Poskytovat péči vyžaduje určité schopnosti kognitivního a emocionálního charakteru.¹⁴ Krom toho se u dospělého jedince upevňují životní hodnoty, se kterými se ztotožňuje, a které se projevují v jeho chování a jednání. Životními hodnotami jsou stručně řečeno ty hodnoty, které jedinec považuje za důležité a významné. Hodnoty zahrnují i zodpovědnost. To znamená, když jedinec na něco reaguje, může se držet určité hodnoty, kterou zastává. Ta pak umožňuje jedinci sledovat zvolený směr svého života i mu pomáhá si uvědomit, kdy ve svém úsilí sledovat zvolený směr selhal. Bolest spojená s uvědoměním selhání mu však může pomoci začít znovu.¹⁵

Člověk se rodí jako bytost s jedinečným potenciálem, je mu dáno lidství, kdy lidskost je úkol. Potíž je v tom, jak s tímto potenciálem dospělý člověk nakládá. Pozorujeme, že naše lidství je rozporuplné. Mnoho víme, umíme a můžeme. Avšak čím vším člověk disponuje, to všechno dokáže zneužít. At jde o rozum, vůli, emoce, vztahy i tvořivost. Naprosto všechno umí užít dobře i zle. Člověk má velikou moc, ale nad touto mocí moc zároveň ztrácí.¹⁶ V době, ve které se dnes dospělý jedinec nachází, se rychle mění, čelí v ní výzám a překážkám, které v minulosti nebyly známy či jen existovaly omezeně. Kupříkladu tlak stylu konzumního života, velký nárůst informací, jenž může vést k pocitu ztracenosti a k názoru, že se nelze odpovědně rozhodnout. Proto, abychom byli se sebou samými a s druhými spokojeni, je důležité, abychom svoji lidskost zvládali. V rámci křesťanské kultury je u lidského jedince podporováno morální chování. Křesťanská kulturní tradice zná například sedm

---

¹³ ANDERSON, Harlene. *Konverzace, jazyk a jejich možnosti. Postmoderní přístup k terapii.* Vyd. 1, Brno: NC Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-903858-6-3, s.173

¹⁴ HENRIKSEN, Jan-Olav, Arne Johan VETLESEN. *Blízké a vzdálené.* Vyd. 1, Boskovice: František Šalé-ALBERT, ve spolupráci se Sdružením Podané ruce, Brno, 2000. ISBN 80-85834-85-5, s.32

¹⁵ ŠLEPECKÝ, Miloš, Ján PRAŠKO, Antónia KOTIANOVÁ a Jana VYSKOČILOVÁ. *Třetí Vlna v kognitivně-behaviorální terapii.* Vyd. 1, Praha: Portál, 2018, s.112,114-115

¹⁶ KŘEŠŤANSKÁ REVUE č.1, březen 2022. Praha: OIKUMENE, vyd. Eman Praha. ISSN 0023-4613, s.21

lidských ctností: pokoru, štedrost, přejícnost, mírumilovnost, cudnost, střídmost a činorodost.¹⁷

V rodině narozením potomka dospělému jedinci vznikají při výchově dítěte práva a povinnosti. Dospělého jedince pak nazýváme rodičem či zákonným zástupcem nezletilého dítěte. Rozdíl v pojmech je vyjádřen tím, že rodičem je buď biologický rodič, jehož rodičovská role se odvíjí od zapsání do rodného listu dítěte, anebo si dítě rodič osvojil na základě soudního rozhodnutí. Rodičovská práva a povinnosti jsou definovány v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., v platném znění, část druhá).

Často se setkávám, bohužel i v dnešní době, s názorem rodiče, kterému bylo dítě soudem svěřeno do péče, že pouze on je tím, kdo má za dítě rozhodovat o jeho potřebách a zájmech. Zákon však nic takového nestanovuje. Soudním rozhodnutím soud pouze upraví, jednoduše řečeno, kdo, kdy a kde bude o nezletilé dítě pečovat. Tím práva a povinnosti týkající se výchovy dítěte, a tedy i rozhodování o jeho důležitých zájmech a potřebách, zůstávají oběma rodičům zachovány rovnoměrně.¹⁸

Odpovědnost dospělých, muže a ženy, za své potomky má podobu "vertikální" odpovědnosti. Odpovědnost se neobjevuje příležitostně, ale neustále, dokud je dítě dítětem. S tím souvisí že *"je zde též stálé nebezpečí zanedbání odpovědnosti - podoba "nezodpovědnosti"*.¹⁹ Odpovědnost rodičů za dítě tak zahrnuje *"uvedení do světa lidí, počínaje řečí a návazně zprostředkováním celého kontextu společenských názorů a norem, jejichž osvojením se jedinec stane členem širšího společenství"*.²⁰ Z počátku, v jeho rané fázi, je ve většině společností výchovné působení přenecháno pouze rodičům. Později stát uplatňuje i svůj vliv na výchovu dítěte. Kupříkladu formou dozoru, nařízení a pomoci. *"Jinými slovy, stát nechce jenom přebírat své občany hotové, nýbrž chce spolupůsobit na jejich vzdělávání"*.²¹ Jonas k rodičovské odpovědnosti jako ne-recipročnímu vztahu odpovědnosti uvádí *"Jen kdo má odpovědnost, může jednat nezodpovědně"*.²² A doplňuje *"Blaho, zájem, osud druhých se díky okolnostem nebo na základě dohody dostal pod mou ochranu, což znamená, že má kontrola nad nimi současně zahrnuje moji povinnost vůči nim. Výkon moci*

---

¹⁷ KŘESŤANSKÁ REVUE č.1, březen 2022. Praha: OIKUMENE, vyd. Eman Praha. ISSN 0023-4613, s. 2

¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, v platném znění, § 865

¹⁹ JONAS, Hans. *Princip odpovědnosti*. Vyd. 1, Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-06-2, s.147

²⁰ Tamtéž, s. 158

²¹ Tamtéž, s. 158

²² Tamtéž, s. 145

*bez respektování povinnosti je pak "nezodpovědný", to znamená, je to porušení závazku odpovědnosti."*²³

Jak bylo řečeno, odpovědnost za péči o nezletilé děti mají rodiče, zároveň na ní participuje i stát, což se zásadně a podle okolností individuálního případu promítá i do situace, když se rodiče rozcházejí. K tomu podle Jonase náleží i nerovnost moci a pravomoci. Tu vysvětluje na krátkém příkladu s kapitánem lodi, který je pánem lodi a posádky a nese za ně odpovědnost. Na lodi se mezi pasažéry nachází hlavní akcionář plavební společnosti, který může kapitána zaměstnat či propustit, ne však v dané situaci. Podle Jonase by kapitán jednal nezodpovědně, kdyby poslechl významnější osobu (hlavního akcionáře) a jednal proti svému lepšímu úsudku, ačkoli v jiném vztahu (vztahu zaměstnance) je "odpovědný" právě jemu a může jím být tak za svou poslušnou nezodpovědnost odměněn anebo za neposlušnou odpovědnost potrestán. Příklad o kapitánovi Jonas uzavírá tím, že *"V momentálním vztahu je on tím, kdo rozhoduje, a proto může mít odpovědnost."*²⁴ Touto oblastí odpovědnosti se budu zabývat v kapitole Stát a rodina. Kde proti sobě stojí na jedné straně rodiče se svými rodičovskými právy a na straně druhé stát, který ingerencí vstupuje do rodičovských (i osobních) práv.

1.1.1 Rozvod rodičů

Rozvod je fenomén, který budí celosvětovou pozornost, neboť má dalekosáhlé důsledky pro rodiče i děti. Ovlivňuje psychickou, sociální a ekonomickou stabilitu rodiny. U dětí, v jejich životním vývoji, mohou důsledky související s rozvodem rodičů vést až k traumatu. Zjistilo se z řad studií, že rodičovský konflikt se neblaze projevuje ve zvládnání rodičovských schopností rodičů i v interakcích mezi rodiči a dětmi. Problém je, že nenapraví-li se následky rozvodu, přenáší se z jedné generace na druhou.²⁵

V České republice žije stále více lidí jako nesezdaný pár. Takováto partnerství co do chápání rodiny mají mnoho společných charakteristik shodných s manželstvím.²⁶ Pokud soužití dospělých končí, zásadní rozdíl mezi manželstvím a nesezdaným párem spočívá v tom, že manželství musí být

---

²³ JONAS, Hans. *Princip odpovědnosti*. Vyd. 1, Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-06-2, s. 145

²⁴ Tamtéž, s. 145

²⁵ VINCENT, Karake Musaja. *The Effects of Divorce on the Development of Children's Lives*. Dostupné z: https://www.wjrr.org/download_data/WJRR1104015.pdf

²⁶ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vy. 1, Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3, s.19

institucionálně ukončeno (rozvod). Žije-li v manželství nezletilé dítě/děti, musí mu být, než dojde k rozvodu manželství, soudem upraveny poměry.²⁷ U nesezdaného páru nemusí nutně dojít k soudnímu řízení o úpravě poměrů nezletilého dítěte/děti. Neboť žádná zákonná norma nesezdanému páru, které pečuje o nezletilé dítě, tuto povinnost neukládá. Jde pouze o rozhodnutí samotných rodičů.

Podle Matouška jsou obecné příčiny vysoké rozvodovosti následující:

- *Kultura společnosti je proniknuta ideály osobní realizace, osobního úspěchu, osobního štěstí.*
- *Společnost uplatňuje sociální kontrolu v oblasti rodinného chování jen v případech extrémního ohrožení dětí či dospělých, jinak je rodinné chování pokládáno za, soukromou záležitost.*
- *Partnera pro život si vybírá každý sám. Vyjednávání a zvažování rizik (jež v tradičních kulturách byly na předchozích generacích) je věcí individuální odpovědnosti.*
- *Lidský život je delší než v minulosti, na změny v rodinném chování je proto během života více času.*
- *Jednotlivci jsou do té míry materiálně zajištěni sociálním státem, že nemusí být zajišťováni rodinou. Opuštění rodiny nepředstavuje takovou míru stresu jako v minulosti.*
- *Společenské postavení žen se změnilo směrem k formální rovnoprávnosti a také k jejich masivní účasti na trhu práce. Ženy jsou schopny žít bez podpory mužů, dokonce i bez podpory široké rodiny.*
- *Elektronická komunikace dává dospělým možnost zkoumat alternativy ke stávajícímu soužití permanentně, a to v širokém okruhu zájemců o nový vztah.*
- *Rozvod zdaleka není takové společenské stigma, jaké představoval v minulosti.*²⁸

Rozvod bývá v našem typu společnosti jedna z nejnáročnějších životních událostí. Vzájemné podpůrné vazby se zpřetrhají. Jedinec může zažívat bezútešnou prázdnotu. Blízké vztahy i vztahy v širších sociálních sítích je nutné po rozchodu přehodnotit a přebudovat. Vztahy rodičů s nezletilými dětmi jsou nepříznivě zasaženy skoro vždycky.²⁹ Na náročnost rozvodu poukazuje i výzkum Holmese a Rahea ze 60. let dvacátého století v podání R. Honzáka, 1994. Ten zjistil, že míra zátěže a ohrožení jedince v rozvodové situaci bylo v

---

²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, v platném znění, § 906, odst.1

²⁸ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vy. 1, Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3, s.20

²⁹ Tamtéž, s.21

tabulce životních událostí připsáno druhé místo hned za úmrtím partnera, partnerky.³⁰

V roce 2016 byla rozvodovost v České republice na hranici 45 % uzavřených manželství. Podle výzkumu se průměrná délka trvání manželství při rozvodu ve srovnání s rokem 2000 v roce 2016 zvýšila o dva roky, tj. na 13 let. Nejvyšší intenzita rozvodovosti je zaznamenána u manželství trvajících 5 až 9 let. K tomu víc než polovina rozvádějících se manželů měla jedno či dvě nezletilé děti.³¹ *"Za hlavní příčinu rozvratu bývá během soudního řízení označen ve dvou třetinách případů rozdíl povah, názorů a zájmů, a to jak na straně ženy, tak i na straně muže..."*³²

*"Podle zkušeností soudců, advokátů, pracovníků OSPOD (Barvíková, 2019) matky usilují o svoji výlučnou péči po rozchodu zejména proto, že to byly ony, kdo se o děti i před rozchodem převážně staral, a chtějí tedy v tomto směru zachovat co největší kontinuitu. S tím je mnohdy spojen i strach ze ztráty kontaktu s dítětem a s omezením svého dosavadního vlivu na jeho výchovu, nezřídka jsou přítomny i obavy z nahrazení vlastní mateřské role novou partnerkou otce dětí. Motivy matek pro volbu výlučné péče bývají jistě i ekonomické, tj. v důsledku své horší příjmové situace (tzv. gender pay gap) usilují o výživné na děti hrazené otcem. Naopak otcové, kteří se staví proti výlučné péči matky, nechtějí, aby jejich role v životě dítěte byla redukována právě jen na hrazení nákladů a výživného, chtějí se podílet na výchově dětí a péči o ně rovnoměrně, neztratit s nimi kontakt. Podobně jako ženy nechtějí být nahrazení novým partnerem matky."*³³

Podle Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (VÚPSV) se většina české veřejnosti domnívá, že otcové mohou pečovat o děti stejně dobře jako matky. Rozdíly nevhodnějšího typu péče o dítě po rozchodu rodičů ovlivňuje jeho věk. U dítěte mladšího 3 let se veřejnost kloní k péči matky, tj. 74,9 %. U dítěte ve věku 4 až 6 let již není péče jednoho z rodičů tak jednoznačná, kdy podle zjištěných dat do převážné péče matky bylo 38,4 % názorů veřejnosti, do převážné péče otce 1,8 % názorů a do víceméně rovnoměrné péče matky a otce bylo pro 48,7 %. S přibývajícím věkem dítěte stoupá i přijetí rovnoměrné péče mezi rodiči a klesá péče jednoho z rodičů. Například dítě ve věku 7 až 10 se

---

³⁰ VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. Vyd. 2, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-342-0, s.32

³¹ KUCHAROVÁ, Věra a kol. *Česká rodina na počátku 21. století*. Vyd. 1, Praha: SLON v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v.v.i., 2019. ISBN 978-80-7416-333-3; 978-80-7419-275-3, s.23

³² Tamtéž, s. 24

³³ VÚPSV, 1/2022, Porozvodová péče o děti ve veřejném mínění a možné implikaci, s. 8. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2022/05/novy-policy-paper...>

pro víceméně rovnoměrnou péči matky a otce vyslovilo 72,4 % názorů; dítě ve věku 11 až 14 let pro víceméně rovnoměrnou péči již 77,8 % a dítě ve věku 15 až 18 pro víceméně rovnoměrnou péči 76,8 % názorů veřejnosti.³⁴

Ve své praxi pracovníka OSPOD i pracovníka poskytující rodinné poradenství se setkávám s tím, že někteří rodiče i přes ukončení soudního řízení setrvávají v konfliktu. Konflikty mohou pramenit z přetrvávajícího hostilního postoje jednoho vůči druhému rodiči, uvíznutí ve zraněném postoji, nedořešené majtkové poměry, anebo nepochopení, neznalost či subjektivní vyložení si zákona o péči o nezletilého potomka. Dále mohou souviset s předsudky zakořeněnými ve společnosti anebo přenášení kulturních vzorců z původní rodiny a trvání si nekriticky na nich.

Na křehkost manželského svazku poukazuje v knize *Přechodové rituály* Arnold van Gennepe. Když uvádí, že individuální a zároveň kolektivní pouto, které bylo vytvořené s takovou péčí a tak složitě, lze rozvodem zpřerhat velice snadno.³⁵

1.2 Dítě a rodina

První společenství lidí, které dítě po svém narození poznává je jeho rodina. Samozřejmě, že dochází i k případům, ve kterých dítě nepozná své rodiče, nebo minimálně jednoho z nich. Těmto případům se zde ale věnovat nebudeme, neboť to není předmětem diplomové práce. Pro vývoj dítěte, od jeho narození, jsou důležité biologické i sociální faktory. V rámci rozchodu rodičů je důležité být pozorný k potřebám dítěte podle jeho vývojového období, a to i při řešení nového uspořádání péče. Proto se budu věnovat teorii psychosociálního vývoje osobnosti podle E. H. Eriksona a teorii kognitivního vývoje podle J. Piageta. Domnívám se, že uvedené teorie jsou zcela výstižné pro pochopení zrání dítěte, vlivu druhých lidí a prostředí na jeho vývoj. V souvislosti s tím se zaměřím i na práva dítěte v rodině, kde rodiče ukončují partnerský vztah. První dvě části týkající se vývojových období dítěte a vlivu rodičů čerpám převážně z knihy autorky M. Vágnerové, *Vývojová psychologie, dětství a dospívání*.

---

³⁴ Tamtéž, s. 6

³⁵ VAN GENNEPE, Arnold. *Přechodové rituály*. Vyd. 1., Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-178-6, s.132,134

1.2.1 Zrání dítěte

Erikson vychází z předpokladu, že v každém období je třeba vyřešit nějaký úkol odpovídající věku v souvislosti s obvyklými požadavky společnosti. Jestliže se podle Eriksona podaří stanovený úkol zvládnout, osobnostní vývoj může pokračovat. V opačném případě může dojít k jeho stagnaci. První vývojovou fází Erikson označuje *receptivní* a trvá od narození do 1. roku. Jde o dosažení základní důvěry ve svět, potvrzení jistoty a bezpečí, rozvíjení otevřenosti vůči okolnímu světu, tzn. sociální vstřícnost, otevřenost zkušenosti. Druhá vývojová fáze se nazývá *dosahování základní autonomie* a trvá od 1 do 3 let. Dochází k první emancipaci, osamostatňování, prožití první zkušenosti se sebeprosazením i uvědomění hranice svých možností, učí se dodržování základních pravidel chování za pomoci vnější kontroly. Fáze je zaměřena na základní důvěru v sebe sama. Třetí vývojová fáze se nazývá *fáze iniciativy* a trvá od 3 do 6 let. Je to předškolní věk. Začíná být více korigován společenskými normami, rozšiřují se kontakty s dalšími lidmi, především mimo rodinu a s vrstevníky. Dítě získává různé zkušenosti ovlivňující a rozvíjející jeho sociální postoje a chování. Pod vlivem výchovy se rozvíjí základy svědomí a s nimi související pocity viny. Čtvrtá vývojová fáze dítěte se označuje jako *fáze snaživosti* a trvá od 6 do 12 let. Jde o mladší školní věk, dítě usiluje o dobrý výkon jako potvrzení jeho kvalit. Rozvíjí se rozumové schopnosti, dítě je otevřené zkušenosti. Na druhou stranu se snaží vyhnout neúspěchu a z něho vyplývajícím pocitům méněcennosti. Sebepojetí dítěte ovlivňuje hodnocení vyplývající z výkonu i míra pozitivní akceptace jinými lidmi, což přispívá k potvrzení vlastní hodnoty. Významným faktorem je školní zkušenost. Pátou fází vývoje dítěte se označuje jako *fáze rozvoje vlastní identity* a trvá od 12 do 20 let. Je to doba dospívání. Dítě se významně mění a rozvíjí sebepojetí. Dospívající usiluje o vymezení vlastní osobnosti, hledá odpovědi na existenciální otázky, je otevřený novým zkušenostem, odmítá konvence a tradici. Hledání vlastní identity může být spojeno se značnými pocity nejistoty.

Kognitivní vývoj dítěte zahrnuje růst a rozvoj schopností, jimiž jsou vnímání, pozornost, paměť, jazyk, řešení problémů, uvažování a chápání pojmů. Jean Piaget kognitivní vývoj dítěte rozdělil do několika fází. První fází označuje jako *senzomotorická inteligence*, trvá od narození přibližně do 2 let. Poznávání malého dítěte je závislé na jeho smyslovém vnímání a motorických dovednostech, tj. manipulaci s poznávacími objekty. Dítě poznává to, co vnímá a čeho se může zmocnit, tedy jak s příslušným objektem v rámci svých možností může manipulovat. Poznávání probíhá jen v kontaktu s reálným světem. Druhé období nazývá *předoperační fáze*. Trvá od 2 do 7 let. Jde o tzv. období prelogické. Má ještě dvě "podfáze". První z nich Piaget označuje

symbolické a předpojmové myšlení a trvá od 2 do 4 let. Rozvíjí se poznávání, představivost, a to tím, že dítě už není závislé jen vnímání reálného světa, ale už ví, že různé symboly, např. obrázky, mohou představovat nějaký objekt nebo činnost. Dále díky rozvoji symbolického myšlení se rozvíjí jazyk, kterým přijímá informace a sám se i verbálně vyjadřuje. Druhá "podfáze" se nazývá *názorné, intuitivní myšlení* a trvá od 4 do 7 let. Způsob uvažování předškolního dítěte není ještě dost flexibilní, je nepřesné a nerespektující pravidla logiky. Uvažování je egocentrické a ulpívající na viditelných aspektech. Třetí období kognitivního vývoje dítěte Piaget označuje jako *fáze konkrétních logických operací* a trvá od 7 do 11 let. V tomto období dochází k zásadní proměně dětského uvažování. Dítě začíná respektovat základní zákony logiky, zatím ale jen ke konkrétní realitě, myšlení je flexibilnější, dovede obrátit postup řešení nebo ho různým způsobem obměňovat. Poslední fázi označuje *fáze formálních logických operací* a nastává v 11 až 12 letech. Poznávací procesy se průběžně uvolňují z vázanosti na konkrétní realitu. Dospívající je schopen uvažovat hypoteticky, nezávisle na konkrétním vymezení problému, o různých možnostech, dokonce o těch, které reálně neexistují. Dovede uvažovat abstraktně a přemýšlet o tom, co by mohlo nebo nemělo být.³⁶

1.2.2 Dítě, jeho potřeby a vztahy k rodičům

Jak jsem v předchozí kapitole uvedl, dítě prochází různými vývojovými fázemi. Pro každé z nich jsou pro dítě důležité odlišné úkoly. K tomu již od narození dítě utváří vztah, vazbu s každým rodičem. Každý z rodičů mu naplňuje nejen jeho citovou potřebu, ale zprostředkovává vztah s okolním světem, nastavuje pravidla a hranice v rámci soužití s ostatními lidmi. V zájmu zdravého vývoje dítěte je mít pevnou vazbu a dobrý vztah s oběma rodiči.

V *novorozeneckém* období, které trvá přibližně jeden měsíc je pro dítě důležitá adaptace na prostředí. Matka pro něho představuje důležitý zdroj podnětů. Matka a dítě nejsou pro sebe navzájem zcela novými a neznámými bytostmi. Vzájemná vazba matky a dítěte není jednostranný proces, který by závisel pouze na postoji a chování matky. Dítě se na něm podílí stejně významně tím, jak se projevuje, jak na matku reaguje, jaké emoce u ní dokáže vyvolat.³⁷

V *kojeneckém* období tedy dítě ve věku od jednoho měsíce do jednoho roku stejně jako v předchozím období potřebuje primárně uspokojit biologické potřeby a k tomu potřeby citové jistoty a bezpečí. Potřeby dítěti saturuje

---

³⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Vyd. 2, rozš. a přeprac., Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s.41-45

³⁷ Tamtéž, s.65-69

především matka. Dítě si vytváří vazbu, připoutání k určité osobě, obvykle matce, což pro něho představuje dlouhotrvající emoční vazbu, která není zaměnitelná s jinou osobou a určuje i vztahy k ostatním lidem. Vztah otce k novorozenci a kojenci nemá přesně vymezenou náplň. Vztah otce a dítěte může sloužit jako pojistka, pokud by chování matky nebylo z hlediska dětských potřeb uspokojivé.³⁸ „Pro další vývoj dítěte je důležité láskyplné mazlení a zrakový kontakt s matkou, která má být s dítětem co nejvíce pospolu.“³⁹

Batolecí věk trvá od jednoho roku do tří let. Charakteristickou potřebou tohoto období je pro dítě osamostatňování a uvolňování z různých vazeb. Postupně se uvolňují vazby, které měly v předcházejícím vývoji svůj význam, například vázanost na matku. Batole usiluje o sebeprosazení, o potvrzení svých kompetencí i zjištění svých limitů. Dítě se však ještě nedokáže vždycky správně orientovat, potřebuje pevné vedení a kontrolu. Odpoutávání od matky tzv. separační proces je spojen s rozvojem vztahů k dalším lidem, převážně v rámci rodiny a vytvořením dalších zdrojů jistoty a bezpečí. K tomu podle Mahlerové patří i subfáze separačně individuálního procesu, při kterém se dítě v rámci svých osvojených dovedností matce fyzicky vzdaluje. Zároveň má potřebu se vracet a po určitou dobu setrvat v nějaké, i když odlišné formě symbiózy. Užívá si bezpečí, dokud se od matky definitivně neodpoutá. Chce se znovu nechat krmit, vozit v kočárku, nosit atp., i když už samo umí chodit, jíst ap. Separací proces probíhá pozvolna a nesmí být spojen s větším diskomfortem, jenž by u dítěte zvyšoval nejistotu. Otcovská role ani ve vztahu k batoleti nemá přesněji vymezenou náplň, tedy, která by byla dána biologicky či společensky. Styl otce a matky se k dítěti v tomto věku do určité míry liší, i když otcové se dovedou chovat stejně kompetentně jako matky. Otec usnadňuje odpoutávání z těsné vazby na matku.⁴⁰ Dítě v tomto období rychle roste, přibývá na váze, prozkoumává své okolí a začíná mluvit.⁴¹

Předškolní období trvá od 3 do 6 až 7 let. Rodiče jsou pro dítě emočně významnou autoritou, pro dítě představují vzor. Dítě se chce svým rodičům ve všech směrech podobat, identifikovat se s nimi. Dítě přisuzuje rodičům téměř všemocnost, věří, že by si poradili s každou situací, což mu slouží jako potvrzení jistoty bezpečí. Dítě se učí novým sociálním dovednostem. Vrstevníci poskytují užitečnou zkušenost, mateřská škola je první institucí, s

---

³⁸ Tamtéž, s.71,107,118

³⁹ NAKONEČNÝ, Milan. Psychologie. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8, s.675

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Vyd. 2, rozš. a přeprac., Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s.120,152-154

⁴¹ NAKONEČNÝ, Milan. Psychologie. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8, s.675

níž se setkává. Zde získává nové sociální zkušenosti a dovednosti. V průběhu času se mění povaha interakcí mezi dítětem a rodiči. Vztah s matkou slouží dítěti i v této době jako zdroj jistoty a bezpečí, matka zůstává v roli pečující a ochraňující osoby. Vztah dítěte k otci bývá variabilnější než k matce. Způsob otcovo chování k dítěti a jeho míra angažovanosti na výchově se odvíjí od společenských zvyklostí, pozitivního rodinného klima, zájem otce o potomka či požadavek matky do jaké míry by se mu měl otec věnovat. Otec bývá iniciátorem různých sportovních, pohybových her a zvládnání s nimi spojených nesnází (pádů ap.). Citlivý otec pomáhá dítěti regulovat jeho emoční reakce, zejména při hrách, při kterých snadno dojde k afektivnímu nabuzení. Stabilita v rodině má předškolní dítě velký význam. Rozpad rodiny představuje pro dítě psychosociální zátěž. Zasahuje do světa dítěte, který byl doposud považován za bezpečný a jistý. Předškolní dítě nechápe příčinu a důsledky rozchodu rodičů. Na tento problém nahlízejí egocentricky.⁴²

Školní věk je období, které lze rozdělit na tři fáze:

1. raný školní věk začíná nástupem do první třídy a končí přibližně ve věku 9 let; 2. střední školní věk trvá od 9 do 11 až 12 let, kdy dítě přechází na druhý stupeň základní školy nebo nižší stupeň střední školy a začíná dospívat; 3. starší školní věk je období druhého stupně základní školy a trvá do ukončení povinné školní docházky, tj. přibližně do věku 15 let (tomuto věku se budu věnovat v období dospívání).

V mladším školním věku není dítě ještě schopné adekvátního sebehodnocení, neuvědomuje si, co samo dovede, a co už ne, anebo jak dobře to umí. Tedy není schopné odhadnout vlastní schopnosti a přiměřeně ocenit své výkony, taktéž není schopné odhadnout obtížnost úkolu ani přiměřenost určité strategie. Pro raný školní věk je charakteristická změna sociálního postavení. Dítě zvládne novou sociální roli, naučí se číst, psát a počítat.

Děti středního školního věku mají tendenci se chovat jako jejich rodiče (pečovatelsky). Prostřednictvím tohoto chování se mohou stát pomocníky a partnery než jen opečovávaným dítětem. Ve středním školním věku začíná dítě o různém chování uvažovat samostatněji a více rozlišovat. Klade důraz na rovnost požadavků i hodnocení. Ve středním školním věku se objevují první signály změny postoje k autoritě. Ve školním věku dítěte se role matky příliš nemění, matka žije v těsném spojení s dítětem, je součástí jeho každodenního života. Zajišťuje jeho běžné tělesné a psychické potřeby. Je ochránkyní dětské jistoty a bezpečí, reguluje míru stresu, je garantem plnění povinností, kontroluje, do jaké míry se dítě chová žádoucím způsobem. Což se ve školním věku projevuje podporou a tlakem na plnění požadavků školy, zažívaného

---

⁴² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Vyd. 2, rozš. a přeprac., Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s.177,227,228,230

úspěchu i zklamání dítěte. Role otce, dalo by se říci, prochází proměnou, i když k zásadní změně vztahu mezi otcem a dítětem nedochází. Otec spíše doplňuje působení matky, může být vyrovnávajícím prvkem vztahu mezi matkou a dítětem, stává se pro dítě partnerem v různých činnostech, pro dítě často představuje větší autoritu než matka. Interakce mezi otcem a matkou je pro dítě modelem vzájemného vztahu mužské a ženské role. Dítě potřebuje klidné a spolehlivé zázemí. V případě, že mu není dopřáno, upoutává jeho pozornost a stává se zdrojem úzkosti. Rozpadem manželství (partnerství) se chování obou rodičů k dítěti (dětem) obvykle mění. Jestliže jeden z rodičů pečuje o dítě méně, je zde riziko, že chování tohoto rodiče vůči dítěti může být shovívavější, obává se, aby se vztah mezi ním a dítětem nenarušil, příliš se neangažuje v obvyklých výchovných praktikách, což nepříspěvá k rozvoji osobnosti dítěte. Dítěti se méně pečující nebo dokonce nepečující rodič vzdaluje a již není tak jednoznačnou součástí jeho identity. Na rozpad rodiny reagují dívky a kluci odlišně. Dívky se spíše stahují do sebe, své problémy více prožívají, než je projeví navenek. Kluci mají větší tendenci svůj hněv a zklamání přenášet do vnějšího prostoru, chovat se nepřátelsky, agresivně a sociálně nepřijatelně.⁴³

Dětská psycholožka Stephanie Samar v období rozvodu doporučuje dávat dětem prostor pro zpracování vlastních pocitů. Dávat jim najevo, že je v pořádku se cítit našťavaně a příp. je povzbudit, aby se podělily o to, jak se cítí. Věnovat dětem pozornost, aby samy cítily, že to, co říkají, rodiče zajímá. Zároveň rodičům doporučuje, aby se snažili při respektování emocí dítěte jen poslouchat a nezasahovat.⁴⁴

Dospívání zahrnuje jednu dekádu života, tj. období od 10 do 20 let, zároveň jde o přechodnou dobu mezi dětstvím a dospíváním. Dochází ke komplexní proměně osobnosti - somatické, psychické a sociální. Má dvě fáze:

1. *raná adolescence*, nazývaná jako pubescence, se vztahuje k věku mezi 11 a 15 lety. Dochází k nápadným tělesným změnám, ke změně způsobu myšlení, kdy dospívající je schopen uvažovat abstraktně, tj. o variantách, které reálně neexistují. Zároveň dospívajícího ovlivňují hormonální proměny na emoční úrovni. V jeho prožívání dochází k výkyvům, které mohou ovlivňovat aktuální hodnocení dospívajícího, ať ve vztahu k sobě, tak i ke druhým. Pubescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodičích, významní jsou pro něho vrstevníci, se kterými se ztotožňuje. Dochází ke ztrátě starých jistot, dospívající posilují potřebu orientace na nové situace a nové stabilizace. Pro svůj rozvoj adolescent potřebuje větší svobodu v rozhodování. Svými

---

⁴³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Vyd. 2, rozš. a přeprac., Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s.254-256

⁴⁴ Supporting Kids During a Divorce. Dostupné z: Supporting Kids During a Divorce - Child Mind Institute (childmind-org.translate.google)

kompetencemi chce dospívající sobě i ostatním postupně dokázat, že už vysokou míru závislosti nepotřebuje.

2. *pozdní adolescence* trvá přibližně od 15 do 20 let a je zaměřena na hledání a rozvoj vlastní identity. Adolescent je aktivnější v přístupu vlastní seberealizace, vědomě ovládat vlastní život. Experimentuje z různými variantami chování, různými způsoby sebe vymezení, hledá hranice vlastních možností. Což může do jeho chování vnášet nepřiměřené riskování či extrémy v jednání. K rodičům mívají dospívající nadměrně kritičtí a mají sklon s kdekým polemizovat. Což vyplývá z potřeby procvičovat své schopnosti a ukázat, co dovedou. Dospívající podléhají klamu, že jejich úvahy jsou výjimečné a jejich přemýšlení je jiné než ostatních lidí. Bývají přecitlivělí a vztahovační. Odmítají výjimky a kompromisy. Bývají radikální. Mají tendenci reagovat zkratkovitými generalizacemi.⁴⁵

Rodina je pro dospívající stále důležitým sociálním zázemím. Rodičovská autorita prochází zásadní kvalitativní proměnou. Postupně dochází k redukci nadřazenosti ze strany rodičů. V procesu autonomizace potřebují dospívající od rodičů nejen větší volnost, ale zároveň i oporu. Vztah k matce bývá charakteristický v tom, že dospívající odmítá nadměrné pečovatelské, hlídání a dávání rad. Ve vztahu k otci dochází k výkyvům například tím, že dospívající odmítá jeho autoritářské projevy, jindy se ho naopak snaží jakýmkoli způsobem zaujmout, vyprovokovat, aby nějak vůbec zareagoval. Rovněž vztah rodič a dospívající dítě stejného pohlaví mívá jinou dynamiku, než v opačné podobě. Kupříkladu mezi matkou a dospívající dcerou může být vztah ohrožen vzájemnou rivalitou v oblasti ženské role. Vztah dcery s matkou může mít extrémnější podobu, když v rodině nefunguje otec. Oproti tomu k dospívajícímu synovi bývá matka tolerantnější a méně kritická. Dospívající syn se potřebuje od matky odpoutat, aby si potvrdil svou mužskou identitu. Vztah dospívajícího syna k otci bývá charakteristický důrazem na mužskou identitu. Významným symbolem proměny vztahu mezi otcem a dospívajícím synem bývá synova změna tělesných znaků a kompetencí. Synovi v této době stačí, že se na otce může spolehnout, kdyby to potřeboval. Vztah dospívající dcery k otci nebývá tolik dramatický.⁴⁶

Pro adolescenci, zejména pro pozdní období je charakteristická tzv. subkultura mládeže, která v sobě nese formu protestu proti konvenci a potřebu se odlišit. Mladistvým se starší generace, včetně rodičů, může zdát velmi konzervativní,

---

⁴⁵ Tamtéž, s.369-372

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Vyd. 2, rozš. a přeprac., Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s.404-406

neboť sami prahnou po pokroku a změnách. Zároveň se objevuje zájmová a profesní diferenciacie. Vazby na rodiče se výrazně uvolňují či se již uvolnily.⁴⁷

1.2.3 Dítě a jeho reakce na rozpad rodiny

V každém období může reagovat dítě na rozpad rodiny různými způsoby:

- Děti do jednoho roku vnímají atmosféru a napětí skrze mateřskou osobu. Což se pak hlavně projevuje v chování dítěte. Kupříkladu klidu či neklidu; příjmu potravy a spánku; pláčem a vztahováním se k mateřské osobě, od které se odmítá vzdálit.
- Děti v batolecím věku projevují neklid a napjatou atmosféru prostřednictvím emočních stavů. Kupříkladu denního neklidu a roztěkanosti, nočních děsů, v některých případech dochází k regresi, tzn. jako by se vrátilo na nižší vývojový stupeň. Vnímá-li u rodiče emoční nestabilitu, vyžaduje jeho stálou přítomnost. Absence s druhým rodičem je pro něj zúzkostňující a je pro něj trvalou ztrátou, protože ještě neuvažuje v časových jednotkách.
- Děti ve věku tří až šesti let se primárně snaží získat přízeň obou rodičů. To se často projevuje tím, že každému z nich zcela věrohodně sděluje informace z domácnosti druhého rodiče, jeho chování, názory ap. Čím se nezdá, že rodiče na tyto informace reagují prožitkem plného obav z ohrožení dítěte u druhého rodiče.
- Dítě v mladším školním věku může hluboce zasáhnout rozpad rozchodu rodičů. Je konfrontováno s pocity viny a bezmoci, může si vytvářet katastrofické scénáře, které jsou výplodem dětské fantazie. Dítě si potřebuje ověřovat informace, testuje pravdivost sdělení, informovanost rodičů i jejich rodičovskou koalici. Rozpad rodiny se může projevit ve výchovných problémech, zhoršení školního prospěchu nebo psychosomatickém onemocnění.
- U dětí v pubertě, dochází-li k masivním sporům mezi rodiči, snaží se převzít řešení do vlastních rukou a rozhoduje se podle vlastního uvážení. U dítěte často dochází k projevům rizikového chování v souvislosti s neuspokojivými vztahy v rodině, případně nezpracovaným rozchodem rodičů. Může také s rodiči manipulovat například ohledně svých požadavků a výhod, finančních nároků.
- Děti v adolescenci reaguje na rozchod rodičů, jejich spor rozvojem rizikového chování, předčasným osamostatněním, kalkulovaným účelovým chováním s potřebou získat nejen výhody, ale i převahu. Může docházet k sebepoškození, experimentování s návykovými látkami, předčasnému sexuálnímu chování a ranému partnerství. Co se týče školy a školního

---

⁴⁷ NAKONEČNÝ, Milan. Psychologie. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8, s.682,683

prospěchu, může docházet ke ztrátě motivace, záškoláctví, obrat do závislosti na počítačových hrách, úniku do fantazijního světa, do komunity vrstevníků, kde má dítě svoji roli a vliv.

- Mezi další projevy, se kterými se u dětí můžeme v rámci rozpadu rodiny setkat, jsou například lhaní, drobné krádeže, útoky z domova, agresivní chování (nadávky, vulgarity) nebo vytvářením koalice s jedním rodičem proti druhému. Což je velmi nebezpečné, a to nejen, že to poškozují zdravý vývoj dítěte, ale že se na to velmi těžce reaguje i se těžce nastavují změny chování.⁴⁸

1.2.4 Dítě a jeho práva v rozvodovém řízení

Zvýšený zájem o ochranu dětí státy projevily v 18. a 19. století. Kupříkladu byla omezována dětská práce, byla zavedena povinná školní docházka i zajišťována péče dětem bez rodiny. Ve 20. století se dítě ocitlo ve středu zájmu. První dokument mezinárodního práva, ve kterém se pracuje s nejlepším zájmem dítěte, je ženevská deklarace práv dítěte Společnosti národů z roku 1924. Na ni navazuje Deklarace práv dítěte OSN z roku 1959 a dále Úmluva o právech dítěte z roku 1989.⁴⁹

Nejlepší zájem dítěte je však málo určitý pojem, a je obtížné ho definovat. Zájem konkrétního dítěte může být mimoto podmíněn kulturním, sociálním nebo náboženským prostředím, ze kterého pochází či v něm žije. *"... český Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti (...) uvádí, že nejlepší zájem dítěte má sloužit k tomu, aby životní úroveň a podmínky, nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj a plnohodnotné dětství, a osobní potenciál dítěte byly plně vyvinuty v rámci rodiny; cizí péče a podpora má být dítěti poskytována jen v nezbytně nutné míře."*⁵⁰

Dítě je nadáno právy a má se na rozhodování o otázkách, které se ho týkají, osobně podílet. Může jít o pouhou povinnost dítě informovat či může být přizváno vyjádřit svůj názor, zároveň mu je přiznáno právo, aby bylo k jeho názoru přihlédnuto. V případě rozhodování o jeho stávajících a budoucích poměrech péče bude jeho názor jedním z faktorů při rozhodování soudem.⁵¹

---

⁴⁸ MIKULKOVÁ, Milena a kol. *Hlavu vzhůru po rozvodu?! Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4, s.132-136*

⁴⁹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu. Vy. 1, Praha: Portál. 2015, ISBN 978-80-262-0968-3, s.69*

⁵⁰ Tamtéž, s.70

⁵¹ Tamtéž, s.71

Věk 12 let je v rámci zákona co do závažnosti vyslyšení názoru nezletilého zásadní. Například v občanském zákoníku v § 806 se uvádí, že *"dosáhlo-li osvojované dítě alespoň 12 let, je třeba vždy jeho osobního souhlasu, ..."* nebo v zákoně o sociálněprávní ochraně dětí v § 8 *"... o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit"*.

Nález Ústavního soudu tuto hranici posouvá ještě níž *"Ústavní soud si je vědom, že nový občanský zákoník stanoví v § 867 odst. 2 in fine, že o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit, nicméně považuje dosažení 12 let za nejzazší možnou hranici a konstatuje, že dostatečnou rozumovou a emocionální vyspělost, kdy je dítě schopné uceleně prezentovat bez větší újmy svůj názor před soudem, je nutné posuzovat případ od případu (nelze například vyloučit, že devítileté dítě bude natolik rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby bylo vyslechnuto přímo před soudem), přičemž většina dětí je schopna se vyjádřit ke svému budoucímu výchovnému uspořádání již po dosažení věku 10 let"*. (I. ÚS 2482/13 ze dne 26.5.2014)

Na úrovni českého státu v rámci ústavního dokumentu Listiny základních práv a svobod v článku 32 jsou chráněny zájmy nezletilých dětí *"Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. (...) ... děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči."* Dalším právním dokumentem, který chrání práva dětí v České republice je občanský zákoník viz § 888 *"Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte..."*; a dále občanský zákoník § 907 odst. 2 *"Při rozhodování o svěřeni do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, případně dalším příbuzným i nepříbuzným osobám."* a odst. 3 *"Soud při rozhodování o svěřeni do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi..."*

Zaručení osobních práv a ochrana dětských zájmů státem jsou pro děti velmi důležité, neboť jakýkoli typ konfliktu mezi rodiči je pro ně hrozbou. A to bez ohledu na to, zda rodiče spolu žijí, nebo se právě rozcházejí či se rozešli před nějakým časem. Téměř vždy jde o konflikt dvou nejdůležitějších osob v životě dítěte.

2. Stát a jeho role v rozvodovém řízení

V posledních desetiletích se mění význam hodnoty manželství a chápání partnerství. Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi má Česká republika tendence se klonit k tradičnějším postojům týkajících se manželství a výchovy dětí. Přesto se ale zvyšuje tolerance k rozvodům, nestabilitě manželství/partnerství či k rodičovství bez "trvalého" partnerství. Základním a dlouhodobým tématem rodinného života je vztah rodiny a zaměstnání, soukromého a veřejného života, rodinných a profesních aspirací.⁵² Podle studie 7. rámcového programu EU, která upozorňuje na sedm hlavních dimenzí ohrožení dnešních evropských rodin, je jednou z dimenzí ohrožení *"chybějící stabilita rodiny, riziko rozvodu, obzvláště závažné pro děti - traumatické zážitky, boje mezi rodiči atd."*⁵³

2.1 Stát a jeho pomoc členům rodiny

V ústavním zákoně č. 2/1993 ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. v Listině základních práv a svobod ČR v Článku 32 stát garantuje rodině, resp. jejím členům, ochranu: *"Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena."*; *"Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva."*; *Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči."*; *Rodiče, které pečují o děti, mají právo na pomoc státu."*

Rodičovská práva a povinnosti, spolupráci mezi rodiči, vztahy mezi rodiči a dětmi, příp. dalšími osobami blízkými dětem (např. příbuzní), vyživovací povinnost k dětem upravuje Občanský zákoník, část druhá - rodinné právo. Na konkrétních paragrafech vysvětlím ony garance pro jednotlivé členy rodiny. Nejde o zcela vyčerpávající výčet paragrafů, spíše se snažím o předložení zákonných výroků jako základních vodítek, kterými se stát snaží rodiče vést k naplňování odpovědného rodičovství.

Rodičovskou odpovědnost vůči nezletilému dítěti vymezuje § 858 *"Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě,*

---

⁵² KUCHAROVÁ, Věra a kol. *Česká rodina na počátku 21. století*. Vyd. 1, Praha: SLON v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v.v.i., 2019. ISBN 978-80-7416-333-3; 978-80-7419-275-3, s.16

⁵³ Tamtéž, s.18

zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti." a dále § 865 "Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven."

O rodičovské spolupráci hovoří například § 876 *"Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče ve vzájemné shodě."* dále § 884 *"... Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině."* nebo § 889 *"Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje."* anebo § 890 *"Rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů."* a v případě rozchodu rodiče zákon vybízí k odpovědnému spolupracujícímu rodičovství například v § 891 *"Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se spolu dohodnou, jak se rodič, který v péči nemá, bude s dítětem stýkat."*

Vztahy mezi rodiči a dětmi, příp. dalšími blízkými osobami upravuje již výše citovaný § 858 nebo dále § 888 *"Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo se stýkat se druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže;..."* Vztah nezletilého dítěte s dalšími osobami upravuje § 927 *"Právo stýkat se s dítětem mají osoby příbuzné s dítětem, ať blízké či vzdálené, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Také dítě má právo se stýkat s těmito osobami, pokud tyto osoby se stykem souhlasí."*

O vyživovací povinnosti hovoří § 910 *"Předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti předchází vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti."* nebo § 913 *"Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného."* anebo § 915 *"Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů."* Řešení vyživovací povinnosti rodičů k dětem bývá častým svárem při budoucí úpravě poměrů nezletilých dětí. Což velmi často registrují ve své roli kolizního opatrovníka při soudních řízeních.

Stát garantuje ochranu zájmů členů rodiny s ohledem na mezinárodní závazky i v rámci vlastní legislativy. Mimoto se je snaží ošetřit i v rámci soudnictví. Například nálezy Ústavního soudu slouží jako vodítka pro rozhodování soudů

prvního a druhého stupně v případech, kdy rodiče nejsou sami schopni se domluvit na úpravě poměrů svých potomků. Zmíním několik výroků Ústavního soudu, které jsou významné v rozhodování soudů o péči dětí v rámci rozvodu či rozchodu nesezdaného páru.

"V praktické rovině by měly obecné soudy vycházet z toho, že právem obou rodičů je v zásadě pečovat o dítě stejnou měrou a podílet se na jeho výchově, s čímž koresponduje i právo dítěte na péči obou rodičů. Je-li tudíž rozhodnutím soudu svěřeno dítě do péče jednoho z nich, pak by tomuto nezletilému mělo být umožněno stýkat se s druhým rodičem v takové míře, aby byl postulát rovné rodičovské péče co nejvíce naplněn. Takové uspořádání bude totiž zpravidla vždy v nejlepší zájmu dítěte, přičemž odchylky musí být odůvodněny ochranou jiného, dostatečně silného legitimního zájmu" (Nález Ústavního soudu I. ÚS 3065/21, bod 19) a tamtéž bod 20: "Ustálená judikatura Ústavního soudu proto na základě ustanovení § 907 odst. 2 občanského zákoníku a relevantních mezinárodních smluv vymezila kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti zohledňují nejlepšího zájmu (zejména) dítěte vzít v úvahu při rozhodování o úpravě výchovných poměrů (...): 1) existenci pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěřeni do péče, 2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě svěřeni do péče dané osoby, 3) schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho bezproblémový vývoj a jiné potřeby, 4) přání dítěte."

Život přináší situace, které mohou bránit rodičům pečovat o děti rovnoměrně. I na to Ústavní soud pamatuje ve své judikatuře a poskytuje vodítka obecným soudům. Nález Ústavního soudu IV. ÚS 2611/20, bod 17, zmiňuje odchýlení od rovné rodičovské péče: *"Z dosavadní judikatury Ústavního soudu ovšem současně vyplývá, že svěřeni dítěte do střídavé péče za situace, kdy oba rodiče naplňují ... uvedená kritéria zhruba stejnou měrou, není nutně vždy automatickým řešením, neboť obecné soudy jsou povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria,... která s ohledem na povinnost respektovat a hájit nejlepší zájem nezletilého dítěte brání jeho svěřeni do střídavé péče,... Jde například o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte střídavá péče pro dítě představovala nepřiměřenou zátěž (...). Stejně tak lze uvažovat ve výjimečných případech o nesvěřeni dítěte do střídavé péče tehdy, kdy rodiče,..., žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe, a to zejména, když by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte či jeho rozvoj prostřednictvím mimoškolních aktivit nebo rozmělnit jeho vazby v daném sociálním prostředí"*

V jiných nálezech se Ústavní soud například věnuje konkrétním vodítkům o podobách střídavé péče, vzdálenosti mezi rodiči, modelům péče o dítě,

nedostatečné komunikaci mezi rodiči či výživnému. Problematika v oblasti rozhodování svěřením dítěte do péče není, nejsou-li rodiče ve shodě, vůbec lehká a jednoznačná záležitost v oblasti práva a spravedlivého rozhodování, které uspokojí všechny dotčené strany. Ačkoli se Ústavní soud snaží zpřesnit nejednoznačné právní pohledy a dávat vodítka obecným soudům, bude rozhodování obecného soudu vždy postaveno na individuálním posouzení případu a jednotlivých osob, zasazeného do kontextu dané situace a řešeno konkrétními lidmi s jejich vyznávanými hodnotami, se životními a profesními zkušenostmi.

V posledních letech stát v opatrovnickém soudnictví zavádí prvky tzv. cochemské praxe. *"Cochemská praxe představuje velmi důkladně propracovaný a dokonale fungující systém vzájemné spolupráce jednotlivých zapojených profesí. Velká část z toho nepotřebuje oporu v zákoně, metodický podklad, pokyn k tomu, aby to fungovat začalo. Je to čistě o přístupu a vůli konkrétních pracovníků, kteří se na řešení daného případu podílejí."*⁵⁴

Kupříkladu na konci roku 2019 se v Kroměříži uskutečnilo 3. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Střídavá péče. Odborníci úvodem objasňují roli sympozia, sdělují její důvody a cíle: *"Rodinně právní sympozium je odborná platforma, která si klade za cíl diskutovat - napříč profesemi a stupni soudní soustavy, včetně soudu Ústavního a Nejvyššího - o typových případech rodinného práva a nalézt modelová řešení, která by odpovídala požadavkům kladených na moderní opatrovnickou justici."* V rámci sympozia zazněly praktická doporučení i se odborníci shodli na závěrech sympozia. Mezi závěry sympozia patří:

- *Základní potřebou dítěte je mít a rozvíjet vztahy s oběma rodiči. Případné narušení vztahu k jednomu z rodičů je jedním z nejzávažnějších následků rozpadu rodiny.*
- *Stát je povinen v rámci pozitivního závazku na ochranu rodinného života poskytnout rodičům podporu při deeskalaci rodičovského konfliktu a při snaze o nalezení takové úpravy poměrů k jejich dítěti, která bude v jeho nejlepším zájmu.*
- *Interdisciplinární spolupráce zúčastněných subjektů (soudy, orgány sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovník, poskytovatelé odborné pomoci) se jeví jako vhodná metoda podpory rodičů při řešení věcí rodinného práva soukromého.*

---

⁵⁴ Realizace Cochemské praxe v České republice 2. Dostupné z: Realizace Cochemské praxe v České republice 2. JUDr. Ing. Romana Rogalewiczová 1. Mgr. Tereza Killarová 2 - PDF Free Download (adoc.pub)

• *Při rozhodování o svěřeni dítěte do péče soud v rámci zákonných kritérií může zohlednit též, jakým způsobem rodiče přistoupili k doporučené a uložené odborné pomoci;...*⁵⁵

V rámci interdisciplinární spolupráce v poslední době sílí názor, že je třeba během soudního sporu o nezletilé děti rodiče edukovat a tím předcházet eskalaci konfliktu. *"Pokud rodiče rovnou nepřicházejí s dohodou zohledňující zájem dítěte, je důležité poskytnout jim včas a nejlépe oběma najednou informace o možnostech uspořádání péče a jaké mají či mohou mít výhody a nevýhody. To znamená uvést na pravou míru některé stereotypy, které jsou s konkrétním typem péče ve veřejném mínění běžně spjaty (...)."*⁵⁶

Kromě edukace by v rámci soudního sporu o děti stálo za úvahu se věnovat i terminologii, která se užívá s porozvodovým uspořádáním péče o děti např. péče jednoho z rodičů, styk s druhým rodičem. Ze své praxe kolizního opatrovnictví se často setkávám s nelibostí, zejména otců, že by měli mít se svým dítětem pouze styk, být jen „víkendovým tátou“. Inspirací může být rozhodnutí kanadské vlády z března roku 2021, která v Zákoně o rozvodu a ve federálních pokynech pro podporu dítěte změnila názvosloví u vybraných pojmů: *„již nepoužívají pojmy "opatrovnictví" a "styk". Nyní používají terminologii "rodičovství" (například "rodičovský čas"), aby popsali, kde budou děti žít a jak o nich budou rozhodovat“.*⁵⁷

2.2 Stát a jeho intervence do rodinného systému

Jak jsem nastínil v úvodu OSPOD i soud může vůči rodičům využít nástroje na ochranu nezletilých dětí. OSPOD může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc podle § 12, odst. 1 b), c) zákona č. 359/1999 Sb., v platném znění: *"Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravy styku s dítětem, c) nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče*

⁵⁵3. rodinněprávní symposium Justiční akademie. Dostupné z: https://www.jacz.cz/.../3_symposium_Stridava_pece.pdf

⁵⁶VÚPSV, 1/2022, Porozvodová péče o děti ve veřejném mínění a možné implikaci, s. 5. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2022/05/novy-policy-paper...>

⁵⁷ The Federal Child Support Guidelines: Step-by-Step. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/child-enfant/guide/start-com.html>

nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem."

Soudy mohou takovou to povinnost uložit podle § 474, odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., v platném znění: *"Za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídít setkání s poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie."*

Jde o významný zásah veřejné moci do základních práv a svobod jednotlivce, kterou zaručuje Listina základních práv a svobod např. v článku 10 odst. 2 *"každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života."* či v článku 9 odst. 1 *"Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám."* anebo v článku 14 odst. 1 *"Svoboda pohybu a pobytu je zaručena."* Tato jedincovo práva "prolamuje" v Listině článek 32 odst. 1 *"Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena."* dále s tím souvisí článek 4 v odst. 1 *"Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod."* a dále článek 9 odst. 2 *"Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na: (...)"* písm. d) *"jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých."*

Pro ingerenci státu v opatrovnickém soudním řízení je stěžejní mezinárodně právní dokument Úmluva o právech dítěte, který je součástí legislativy České republiky. Ohledně zasahování do práv jednotlivce, resp. rodičů, při ochraně zájmů nezletilého dítěte v Úmluvě v článku 3 odst. 1 stojí: *"Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány."* a dále v odst. 2 stejného článku *"Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na jeho práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření."⁵⁸*

Odborníci sympózia při ingerenci státu do základních práv jednotlivce rovněž poukázali na Usnesení Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 438/05, ve kterém Ústavní soud zkoumal základní práva stěžovatele v rámci testu proporcionality (přiměřenosti). Ústavní soud *"Poznamenává, že z pozitivního závazku státu na*

---

⁵⁸ Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1, s.3

*poli ústavní garance a ochrany rodičovství a rodiny, resp. rodinného a soukromého života (srov. čl. 32 Listiny a čl. 8 Úmluvy) v kontextu projednávaného případu vyplývá, že soudy jsou povinny svěřenými procesními prostředky vytvářet předpoklady pro narovnání narušených vztahů mezi rodiči a dětmi, včetně prostředků donucení, může-li takové opatření vést ke sledovanému cíli a je-li přiměřené.*⁵⁹ Ohledně zásahu státu do ochrany rodiny a jejich členů se odborníci sympozia vyjádřili taktéž ve smyslu, že specifikem opatrovnických soudních řízení je velká míra emocí a neznalost rodičů. A jestliže mají rodiče rozhodovat v nejlepším zájmu svého dítěte, měli by tak činit racionálně, se znalostí právní úpravy a vědomím o potřebách dítěte. A je na státu, aby vytvořil rodičům prostor pro ošetření emocí (např. doporučením nebo uložením adekvátní odborné pomoci) a pro získání potřebných informací (edukace, podpora při nalezení smírného řešení).⁶⁰

---

⁵⁹ 3. rodinněprávní symposium Justiční akademie. Dostupné z: https://www.jacz.cz/.../3_symposium_Stridava_pece.pdf

⁶⁰ 3. rodinněprávní symposium Justiční akademie. Dostupné z: https://www.jacz.cz/.../3_symposium_Stridava_pece.pdf, s.12

3. Rodinná terapie

V rámci vývoje lidského jedince, jak jsme mohli v předchozích kapitolách sledovat, je člověk zranitelný, má potřebu vzájemnosti a mezilidských vztahů. Pro partnery, kteří vychovávají nezletilé děti a přitom se rozcházející, pak bývá velmi složité nabýt zpět rovnováhu nejen na úrovni mezilidského vztahu, ale zejména rodičovského vztahu. *"Rodiče, kteří jsou v zajetí emocí a nevraživosti neschopni vzájemného rozhovoru nebo alespoň minimální dohody, už nemívají prostor pro to, aby skutečně vnímali potřeby svých dětí a pomohli jim situaci rozpadu rodiny zvládat."*⁶¹

Z výzkumu veřejného mínění Češi vyhledávají pomoc psychologa, psychoterapeuta v různých fázích vztahové krize a rozpadu rodiny připisují značný význam. Podle zkušenosti psychologů však většina českých párů přichází do terapie pozdě. Odborníci se shodují, že rozhodnutí a jednání rodičů, která dětem škodí, bývají důsledkem nedostatečné informovanosti, zahlcení negativními emocemi a mnohými obavami jako například z omezení kontaktu a narušení vztahu s dětmi. Odborníci považují za nezbytné zprostředkovávat rodičům znalosti i dovednosti, jak zmírnit negativní dopady rozpadu rodiny na děti, zároveň podpořit komunikaci a spolupráci mezi rodiči ve prospěch dětí.⁶²

Než budeme hovořit o odborné pomoci rodinám, nejdříve se zaměříme na hodnotu péče. S touto hodnotou se setkáváme ve společnosti v různých podobách i se s ní setkáváme v různých životních rolích. Nejde o abstraktní pojem, ale o konkrétní činnost konkrétního jedince vůči druhému. *"...každá péče vyžaduje pozornost, citlivost a připravenost reagovat na potřeby."*⁶³

*"Z perspektivy péče se osoby nacházejí ve vzájemném vztahu a jsou na sobě vzájemně závislé, nejsou to individualističtí autonomní racionální aktéři, jak se jeví z perspektivy spravedlnosti a práv. (...) Osoby jsou vztahové a vzájemně závislé. Můžeme a měli bychom si vážit autonomie, ale ta se musí vyvinout a být udržována v rámci vztahů důvěry."*⁶⁴ Hodnota péče je významná ve spojení s autonomií jedince, ochranou lidských práv i s odpovědností za druhé. Domnívám se, že nefunguje-li takto pojatá péče v rodině, je třeba ji (opět) uvést v život, minimálně se o to dostupnými prostředky aktivně snažit.

---

⁶¹KUCHAŘOVÁ, Věra a kol. *Česká rodina na počátku 21. století*. Vyd. 1, Praha: SLON v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v.v.i., 2019. ISBN 978-80-7416-333-3; 978-80-7419-275-3, s.167

⁶²VÚPSV, 1/2022, Porozvodová péče o děti ve veřejném mínění a možné implikaci, s. 10. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2022/05/novy-policy-paper...>

⁶³ HELD, Virginia. *Etika péče. Osobní, politická a globální*. Vyd. 1, Praha: Filosofický ústav AV ČR, 2015. ISBN 978-80-7007-447-3, s.76

⁶⁴ Tamtéž, s.130

Hodnotu péče je důležité probouzet (znovunastolit) u rozcházejících se rodičů nejen slovem a odborným vedením, ale rovněž ji projevovat i osobně ve vztahu terapeut - klient/i.

3.1 Rodinná terapie a rodina

Rodinná terapie vznikla ve druhé polovině 20. století jako nástroj pomoci rodinám s problémy. Začala se rozvíjet od druhé světové války jako nový způsob zacházení s lidskými problémy, jež byly dříve doménou některého ze směrů individuální či skupinové psychoterapie. Rodinně-terapeutický přístup staví na přesvědčení, že problémy se pojí na aktuální interakci odehrávající se mezi jednotlivci v rodině a někdy mezi těmito jednotlivci a širším sociálním systémem. Rovněž zohledňuje vícegenerační a širší rodinné faktory. V počátcích se rodinná terapie praktikovala v přísně vymezených školách s charakteristickou teorií a praxí. Postupně se hranice mezi školami stíraly. Vědomosti a poznatky jednotlivých škol vytvořily obecně vzdělávání v této oblasti, které se stále rozšiřuje. Dnes se metody rodinné terapie uplatňují ve stále rozšiřujícím spektru kultur, etnik, rodinných forem. Zároveň se v poslední době v rodinné terapii rozvíjí tzv. postmoderní přístup, který lze chápat jako spolupracující úsilí klientů a terapeuta. Dříve v tzv. moderním přístupu měl terapeut roli vzdělaného experta, který má dovednosti a náhled, jak intervenovat a vyřešit problémy klientů.⁶⁵

Za celou dobu od svého vzniku se objevilo mnoho různých přístupů, jak rodině pomáhat. Na jedné straně je to velmi impozantní, na straně druhé ale i matoucí. Neboť není vždy zřejmé, jaký přístup by byl nejvhodnější pro konkrétní rodinu, pro její specifické potíže a různé rodinné typy.⁶⁶ V roce 1979 vytvořil Clarkin a kol. tzv. rozhodovací strom, který slouží: 1) k vyhodnocení rodinné nebo manželské situace (jak se struktury a procesy rodinných interakcí vztahují k chování a příznakům jednotlivých členů); 2) k rozhodnutí o typu terapie (rodinná/manželská, tj. po vyhodnocení, zda jde hlavně o problém v partnerském subsystému nebo v rodině jako celku); 3) k rozhodnutí o délce a intenzitě terapie (rozlišuje tři formy rodinné terapie, tj. krizová, krátkodobá a dlouhodobá).⁶⁷

---

⁶⁵ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5, s.33

⁶⁶ Tamtéž, s.70

⁶⁷ Tamtéž, s.112

Princip rozhodovacího stromu je podle Barkera rozumný a praktický. Kupříkladu pro terapeuta v tom, že by si měl rozmyslet, zda jsou splněna kritéria k indikaci manželské (párové) nebo rodinné terapie a zvážit řadu kroků vedoucích k výběru formy léčby. Na druhou stranu Barker rozhodovací strom kritizuje, že je ve svém praktickém významu nejasný. V následujících odstavcích ukáží, že Barkerův kritický pohled, i jeho podpora rozhodovacímu stromu, má v rodinné terapii své opodstatnění.

Je-li rodinná terapie součástí pomoci rodičům ve sporu o dítě, splňuje indikátory z rozhodovacího stromu zahrnující jak rodinnou terapii, tak i manželskou terapii. Kupříkladu v případě jde-li o první krok vyhodnocení rodinné situace, je zcela zřejmé, že jde o rodinnou terapii. Již tím, že indikátory jsou: *"Je-li prezentovaným pacientem dítě nebo adolescent."*; anebo *"Když rodina přichází s vážným rodinným nebo manželským problémem, především pokud je v sázce budoucnost manželského svazku, přiměřená péče o děti..."*⁶⁸

Druhý krok je v rámci uložené rodinné terapie problematický. V rámci druhého kroku, je třeba určit, zda půjde o rodinnou nebo manželskou terapii. Při vyhodnocení tohoto kroku, je třeba mimo jiné zjistit jaká je motivace jednotlivých členů rodiny. Jenže jak při vyhodnocení pracovat s tím, že jde převážně o rodiče, kteří mají najít řešení. Přitom ale rodiče nejsou schopni spolu klidně hovořit, nezraňovat se, vzájemně se k sobě chovají agresivně (otevřeně či skrytě). Což při účasti dítěte na terapii by mohlo na dítě působit velmi zraňujícím způsobem. V takovém to případě by mělo jít spíše o manželskou/párovou terapii. Na druhou stranu nelze přehlížet participační práva nezletilých dětí. Navíc samo dítě (děti) je jádrem sporu a jak se spor vyřeší, bude i pro něho závazným předělem do budoucnosti. Tedy jak ve vztahu k rodičům, tak i ve vztahu k sobě samému. Takže jde v rámci sporu o dítě o rodinnou terapii nebo spíše o manželskou/párovou terapii? Já sám mám jasno, jde o rodinnou terapii.

Podle mého názoru záleží na okolnostech, tématech terapie, věku a psychických možnostech dítěte/děti i možnostech rodičů, jejich jednání a chování v průběhu terapie, jestli dítě/děti přizvat či nikoliv. Je třeba mít na paměti, že dítě je členem rodiny, má svá práva a povinnosti vůči svým rodičům, a tedy se nebráním případnému zapojení dítěte/děti do rodinné terapie v rámci soudního sporu. Kdy k takovému kroku přistoupit není snadné najít odpověď. Určitě je však k tomuto kroku přistupovat s velkou obezřetností, pokorou, citlivostí a se souhlasem obou rodičů i dítěte. Souzním s názorem Barkera. "V

---

⁶⁸ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5., s.113

*jistém slova smyslu jsou všechny terapie jedné nebo více osob, které jsou součástí rodiny, rodinnou terapií, protože změna kteréhokoliv člena rodiny ovlivní nevyhnutelně i rodinu jako celek."*⁶⁹

V knize *Hlavu vzhůru po rozvodu?!* autoři popisují, co při rozvodovém/rozchodovém stavu děti především potřebují: *informace; vysvětlování a jasný postoj (od rodičů); oboustranně dovolený a podporovaný kontakt s oběma rodiči; jistotu a stabilitu; výhled do budoucna; zájem rodičů a ohledy; respekt mezi rodiči.*⁷⁰ Všechny uvedené potřeby dítěte se vztahují k jeho rodičům a potřebují je od nich prožívat všemi svými smysly (verbálně i neverbálně). Při terapeutickém setkání může docházet k něčemu, s čím si rodiče dosud nevěděli rady. Přičemž pod odborným vedením se pak dítěti může dostávat všemu či minimálně části toho, co autoři knihy uvádí, že děti potřebují.

Barker se zmiňuje i o kontraindikaci rodinné terapie. Podle Walrond-Skinnerové *"seznam kontraindikací vypovídá daleko více o terapeutových osobních postojích než o účinnosti terapie"*.⁷¹ Dále uvádí, že co může být pro jednoho terapeuta kontraindikací, může pro druhého znamenat výzvu.

3.1.1 Obecné prvky rodinné terapie

Obecné prvky, které lze využívat v rodinné terapii, do které klienti vstupují dobrovolně, na doporučení nebo dokonce po ingerenci státu, lze shrnout do následujících oblastí.

Etika v rodinné terapii - Nejlepší způsob, jak se vypořádat s etickými dilematy je zajistit informovaný souhlas od klientů. Než však klient podepíše souhlas s terapií, je s ním potřeba projednat záměry, vysvětlit postup a dát klientovi dostatečný prostor prodiskutovat jeho obavy, příp. rizika spojená se zapojením třetí osoby do terapie. Tímto je na každého klienta zvlášť kladena spoluodpovědnost za průběh a ukončení rodinné terapie. Například omezení týkající se dodržování mlčenlivosti by mělo být objasněno hned na počátku kontaktu terapeuta s rodinou. Měly by být zmíněny situace, kdy je nutno informovat osoby či organizace mimo terapii. *"Hlavní etická potřeba je ujistit*

---

⁶⁹ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5, s.106

⁷⁰ MIKULKOVÁ, Milena a kol. *Hlavu vzhůru po rozvodu?!* Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4, s.127

⁷¹ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5, s.116

se, že všechny zúčastněné osoby znají základní pravidla a souhlasí s nimi."⁷² V případě prolomení terapeutického "tajemství", zejména je-li uložena terapie v soudním sporu o dítě, se mi líbí výrok Barkera *"Proto dávám jasné najevo, že nemohu nijak zaručit, že "tajné" materiály budou udrženy v tajnosti, pokud o to klient výslovně nepožádá"*.⁷³

Komunikace a získávání informací v rodinné terapii - Je mnoho způsobů, jak získat informace o rodině. Existují však dva spolehlivé způsoby, jak o ní informace získat. Prvním je pozorování interakcí mezi členy rodiny. Druhý je kladení otázek týkající se vztahů mezi členy rodiny a sledování jejich verbálních i neverbálních reakcí. Každý terapeut rozvíjí svůj osobní styl a používá techniky, které mu vyhovují a odpovídají jeho teoretickému modelu, který může napomoci rodinám k dosažení změny. Ať toho dosáhne jakkoliv, potřebuje porozumět rodinnému systému i jednotlivým členům rodiny. V posledních asi dvaceti letech si terapeuti osvojili "postmoderní" přístup.⁷⁴ V postmoderním přístupu jde o spolupracující přístup zaměřený na vztahový systém a proces, v němž se terapeut a klient stávají konverzačními partnery. *"Veškerá rozhodnutí, jako například kdo se zúčastní dalšího sezení, kdy a o čem budeme mluvit, se děje ve spolupráci, od jednoho sezení ke druhému, od jedné konverzace ke druhé."*⁷⁵ V rámci komunikace v terapii jde zároveň i o dialogické učení. *"Dialogické učení začíná tím, že učitel každou osobu přijímá, dává jí najevo svoji otevřenost a podněcuje ji k tomu, aby využívala a rozvíjela svůj vlastní úhel pohledu."* Přičemž jde o proces, skrze něj dochází ke sdílenému zkoumání, ke vzájemnému vyjednávání, o vzájemnou zvědavost a interakci, tedy prozkoumat, objasnit a využít odlišnosti, nikoli tyto odlišnosti ignorovat, zmírňovat či stírat.⁷⁶

Stanovení cílů a práce s nimi - Jednání o formulaci záměru v terapii a dosažení shody není vždy jednoduché. Zejména v situacích, na kterých se už dopředu členové rodiny neshodnou. Obecně lze říci, že naději na úspěch má taková terapie, při které jsou jasně definované cíle. Někdy pomáhá stanovovat postupné cíle, kterých lze v průběhu terapie dosáhnout. Dobře vymezené cíle pomáhají terapeutovi vytvářet terapeutický plán, pro rodinu (rodiče) znamenají podporu a povzbuzení.⁷⁷

---

⁷² Tamtéž, s.281

⁷³ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5, s.282

⁷⁴ Tamtéž, s.94

⁷⁵ ANDERSON, Harlene. *Konverzace, jazyk a jejich možnosti. Postmoderní přístup k terapii*. Vyd. 1, Brno: NC Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-903858-6-3, s.71

⁷⁶ Tamtéž, s.194

⁷⁷ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5, s.99,105

Dále lze cíle stanovit podle fáze, ve které se terapie nachází. V počáteční fázi je dobré si stanovit cíle: *navázat pracovní vztah; vyjasnit a definovat problémy; provést vyhodnocení; dohodnout se na smlouvě*. Tyto cíle poskytují strukturu pro zaměření terapeutické práce a vyhodnocení jak procesu, tak pokroku.⁷⁸ Prostřední fáze má za cíl: *vyhodnotit problémy; udržovat pracovní vztah; pracovat podle smlouvy*. Tato fáze je především o tom, jak klientům pomoci, aby sebe a své problémy chápali v novém a povzbuzujícím světle. Klienti jsou vedeni k náhledu na sebe a stávající problémy, zároveň i k tomu, aby mohli přijmout jiný pohled či názor.⁷⁹

Cíle závěrečné fáze: *rozhodnout se pro vhodnou změnu; realizovat změnu; zobecnit naučené; ukončit pracovní vztah*. Jde o cíle, které navazují na předchozí fáze. Jde o plánování a realizaci efektivního jednání, přijetí jiných způsobů rozhodování a jednání. Důležité je i ukončení terapie. Jejím obsahem může být projití historie společné práce a sdělit si své zkušenosti; oslavit úspěchy a rozloučit se.⁸⁰

3.1.2 Rodinná terapie a rozvod

Rodinná terapie zaměřená na rozvod, spor o děti, potažmo upravení do a po rozvodové péče o nezletilé děti není nikde systematicky vyučována, nemá ukotvení v jednotném teoretickém rámci. Tedy co všechno je při takovéto pomoci potřeba; na co se soustředit a co všechno ošetřit ve vztahu terapeut - klient (i dítě), příp. terapeut - třetí osoba (je-li uložena za povinnost); jaké by měla mít fáze, strategie; kdo by se ji měl účastnit; zda vůbec a příp. za jakých podmínek by se na ni měli rodiče finančně podílet atp.

V případě studie porozvodové péče o děti se autorky výzkumu v jedné části zamýšlí nad tím, že rozvod, ač je jedním z nejvíce stresujícím podnětem v životě člověka, je dostupnost odborné pomoci a její kvalita nedostatečná. *"Stávající nabídka dotovaných psychologických a psychoterapeutických služeb je nedostatečná, služby poskytované v privátních praxích jsou pro značnou část populace obtížně finančně dostupné. Legislativní zakotvení psychoterapie poskytované v sociálních službách a v rámci živností, které by mohlo poskytnout určitou záruku kvality těchto služeb, chybí."*⁸¹

---

⁷⁸ CULLEY, Sue, Tim BOND. *Integrativní přístup v poradenství a psychoterapii*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-452-6, s.67

⁷⁹ Tamtéž, s.105

⁸⁰ Tamtéž, s.145

⁸¹ VÚPSV, 1/2022, Porozvodová péče o děti ve veřejném mínění a možné implikaci, s. 13. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2022/05/novy-policy-paper...>

Rodinná terapie čerpá z různých psychoterapeutických škol a přístupů. Například z kognitivně-behaviorální psychoterapie, rogersovské psychoterapie, psychoanalytické psychoterapie, logoterapie a existenciální analýzy, gestalt psychoterapie, transakční analýzy, integrativní psychoterapie atp. V ČR je rodinná terapie spojována zejména se systemickou rodinnou terapií. Rodinná terapie se ve své celistvosti zajímá: *jaké jsou vazby mezi členy rodiny; soustředí se na hranice, hierarchii a spojenectví v rodině; na dysfunkčnost komunikace; na souhru interakcí; na konstrukce a interpretace skutečnosti.*⁸²

Rodinná terapie poskytována v rámci rozchodu (rozvodu) partnerů, kde figurují nezletilé děti, by měla být doplněna o přívlastek krizová nebo krátkodobá. O krizovou se jedná v případě, že problémy, se kterými rodina přichází, souvisí s vývojovou nebo jinou akutní krizí. V případě krátkodobé terapie se uvádí čtyři faktory, které se však v případě rodinné terapie uložené za povinnost mohou vzájemně podporovat, ale i vylučovat: 1) Pokud se fokální příznak nebo konflikt týká dítěte, dospívajícího nebo manželského páru a rodina je vysoce motivovaná ke změně; 2) Je-li zapojení celé rodiny nezbytné pro podporu jiného léčebného přístupu (...); 3) Vyhledají-li pomoc partneři, kteří se rozhodují o rozchodu; 4) Je-li rodinná situace příliš komplikovaná, než abychom jí porozuměli během krátkého úvodního sezení. Krátkodobá terapie umožní terapeutovi zorientovat se v situaci a vyzkoušet účinnost léčby. Krátkodobou rodinnou terapii autoři rozhodovacího stromu považují v intenzitě kratší než šest měsíců, přičemž sezení nejsou častější než jednou týdně.⁸³

Barker se zamýšlí nad důsledky rozvodu i rolí terapeuta. *"Rozvod je dnes stále běžnější součástí životního cyklu rodiny. Jak k rozvodu dochází a jaké bude mít důsledky, jsou věci velmi variabilní, Hodně záleží na délce trvání manželství, na tom zda jsou v rodině děti a na jejich věku. Nicméně vztahy mezi životními partnery rozvodem příliš často nekončí, zejména mají-li spolu děti. Terapeut má partnerům v průběhu a po skončení rozvodového procesu mnoho co nabídnout. (...) Velký význam má terapie hlavně tehdy, vyskytnou-li se problémy s dětmi."*⁸⁴ K rozvodové problematice ve Spojených státech zmiňuje i služby rodinných mediátorů. V souvislosti s jejich službami se zamýšlí nad potřebami rodiny v rozvodovém řízení, kterého jsou součástí děti. Přemýšlí nad tím, že proces mediace vyžaduje mnohem více než jen pochopení rodinné dynamiky, komunikace a jiných teorií lidského chování, a že pro mediátory je nezbytná znalost smlouvání a vyjednávání. Tím před rodinné therapy klade

---

⁸² VYMĚTAL, Jan a kol. *Obecná psychoterapie*. Vyd. 2, rozš. a aktual., Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 978-80-247-0723-5, s.306

⁸³ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5, s.115

⁸⁴ Tamtéž, s.223

výzvu pro práci s rodinou v rozvodu. *"Pokud tedy chtějí rodinní terapeuti úspěšně zvládat tento typ práce, musí napřed podstoupit určitý doplňující výcvik."*⁸⁵

3.2 Terapeut a rodinná terapie

V rámci své profese by se terapeut měl opírat nejen o odborné znalosti, ale znát i sám sebe, vlastní hodnoty, přednosti i limity, mít na zřeteli roli, ve které se nachází, znát kompetence spjaté s rolí. Být neustále soustředěný a vnímavý k vnějším vlivům (např. prostředí, teplota), vnitřním vlivům (např. aktuální pocity, prožívání, fyziologické potřeby) i vlivům ovlivňující interakci s druhými, s nimiž vstupuje do pracovního kontraktu (např. klient, soud, OSPOD). Měl by prohlubovat své znalosti a pěstovat svůj charakter, ctnosti a následně je aplikovat v osobním, i v profesním životě. Sarah Banksová se v rámci etiky ctností v souvislosti s profesí sociální práce či ošetřovatelstvím zaměřuje na sedm ctností: profesní moudrost, péče, ohleduplnost, důvěryhodnost, spravedlnost, odvaha a integrita.⁸⁶

Pro terapeuta, je-li na něho ze strany orgánu veřejné moci kladeno být autoritou, mít moc, zároveň je do něho vkládána i naděje, mohla by mu být užitečná slova z knihy *Morální odpovědnost*, kapitoly *Vládnout znamená pracovat: "Bůh je Bohem, který pracuje více ne kdokoliv z lidí, protože má větší autoritu než lidstvo. „Nedřímá a nespí“ (Ž 121,4b). Více zodpovědnosti a moci tedy znamená více práce. Od ostatních náboženství se křesťanství (a judaismus) liší tím, že zodpovědnost a autorita přinášejí další práci. Člověk, který je „korunou stvoření“ má autoritu nad zemí (Gn 1,26-30) - má zemi obdělávat a pečovat o ni, což ale znamená pracovat. Neznamená to pouze měnit („kultivovat“), ale také zachovávat („ochraňovat“), jak říká Genesis 2,15: „Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a střežil“.*⁸⁷

Terapeut by měl usilovat pomoci tam, kde snaha o vyřešení sporu o děti doposud selhávala. Měl by svou erudicí, za přispění vlastní osobnosti naplňovat nejen to k čemu byl veřejným orgánem pověřen, ale zároveň ochraňovat základní lidské hodnoty jako je svoboda a lidská důstojnost. Jenže

---

⁸⁵ BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5, s.225

⁸⁶ FISCHER, Ondřej. *Profesionalita, ctnosti a etika povolání*. Vyd. 1, Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4906-1, s.73

⁸⁷ SCHIRRMACHER, Thomas. *Morální odpovědnost*. Vyd. 1, Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-353-2, s.35

bez přispění spoluodpovědnosti rodičů, by se mohl terapeut dostat do úzkých, a myslím, že se tak i stává. Podle mého názoru a zkušeností, je v některých fázích nařízené rodinné terapie potřeba jednat direktivně a jindy zase zplnomocňovat klienta. Což ale v souvislosti s direktivním přístupem neznamená, že přitom terapeut bude zneužívat základní lidská práva klienta a jeho svobodu projevu. Toto je podle mého názoru i ono "více práce". To znamená, že terapeut stále reflektuje, jak pracuje, jak proces vnímá klient, jestli všichni rozumí a chápou stejně spolupráci, spoluodpovědnost i odpovědnost za svoji roli.

Ve své práci se terapeut setkává i s mnohými dilematy. Například, co (ne)může napsat ve své zprávě o proběhlé terapii, když se rodiče nedomluví. Přitom pro zadavatele odborné pomoci je významné mít informace z terapie, které by posloužily pro spravedlivé rozhodnutí, tj. v nejlepším zájmu dítěte. Přičemž je v zájmu dítěte, aby soudce, kolizní opatrovník měl podklady proto to, aby se mohl dobře rozhodnout. Je tedy pro terapeuta tím nejhodnotnějším udržení důvěrného vztahu s klientem? Nebo naopak sdělit i informace, které mohou poškodit jednoho z rodičů? Schirmacher předkládá možné vodítko. Poukazuje na tři aspekty rozhodování z pohledu křesťana v roli vedoucího. *"Důležitost normativního aspektu je vyjádřena Božími neměnnými příkázáními. V etice obvykle nacházíme normativní aspekt v základních hodnotách. Důležitost situačního aspektu je vyjádřen moudrostí, která poměřuje situace na základě zkušenosti a konkrétních situací. V etice hraje roli jak střet povinností, tak situační etika i přizpůsobení se kultuře. Důležitost existenciálního aspektu je vyjádřena významem srdce a svědomí, pomocí nichž jedinec činí aktuální rozhodnutí na základě normativních a situačních principů. Na tomto místě se v etice obecně mluví o svědomí a motivech."*⁸⁸

Na jiném místě Schirmacher nabádá: *"Jako křesťané si při každém rozhodování musíme 1) být vědomi našich vlastních hodnot a uspořádání reality, 2) být schopni co nejlépe chápat situaci a možné následky našich rozhodnutí a 3) činit zodpovědná rozhodnutí, která berou v úvahu, že vztahy mezi lidmi mají velkou hodnotu."*⁸⁹ Jinak řečeno, terapeut by se měl věnovat zákonnému (právnímu), situačnímu a existenciálnímu aspektu a pak jednotlivé aspekty srovnat a posoudit s ohledem na individuální případ a zodpovědně se rozhodnout, v souladu s vnějšími podmínkami a pravidly společnosti, ale i v souladu se svým vnitřním hlasem. Podobně se o tom zmiňuje Banksová uctností - profesní moudrost a integrita. *"Nositelem této ctnosti je profesionál,*

---

⁸⁸ SCHIRRMACHER, Thomas. *Morální odpovědnost*. Vyd. 1, Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-353-2, s.45

⁸⁹ Tamtéž, s.131

*který trefně využije své zkušenosti, zralosti, zdravého odstupu od věci, aby se za pomoci svých intelektuálních schopností dobral řešení, jež povede k dobru.*⁹⁰

Mám za to, tak jak se setkávám při své práci s jednotlivými rodinami a jejich potřebami, že právě v tak složitých situacích jako je spor o nezletilé děti i s ohledem na široký záběr potřeb jednotlivých členů rodiny, je ze strany terapeuta vhodné a řekl bych i důležité, aby uměl pracovat s psychosociální oblastí jedince a prostředím komunity. Zároveň, aby znal a uměl využívat vhodné terapeutické nástroje, měl znalosti z oblasti mediace i znalosti z oblasti rodinného práva. Tak jak se již nějakou dobu pohybuji v oblasti kolizního opatrovnictví, vyvíjí se i pomoc rodinám v rámci soudního sporu o děti viz tzv. cochemská praxe. Mnozí pracovníci v Poradnách pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy některé z těchto prvků využívají.

V případě že stát využije rodinné terapie jako intervence do rodinného systému, měl by terapeut postupovat velmi obezřetně a nejlépe v souladu s etikou péče *"V pečování o druhého člověka hraje klíčovou roli pozorná citlivost vůči pocitům, potřebám, přáním a myšlenkám toho, komu je péče poskytována, a také schopnost chápat situaci z jeho perspektivy. Pečující osoby jednají ve prospěch zájmů druhých, ale pečují rovněž samy o sebe, protože kdyby se nestaraly o své vlastní síly a schopnosti, nedokázaly by se nadále zapojovat do péče.*⁹¹

Terapeut by měl disponovat obecnými a specifickými vlastnostmi. Obecnými se rozumí ty, které pozitivně ovlivňují proces a podporují komunikaci: *autenticita* (otevřenost, souhlas projevu a prožívání člověka); *akceptace* (bezpodmínečné přijetí, úcta, důvěra a sympatie vůči klientovi); *empatie* (vcitění se a porozumění druhému člověku). Ze specifických vlastností to jsou: *terapeutova osobnostní zralost, vnitřní stabilita a vyšší frustrační tolerance*. Přičemž každá osobnost se uplatňuje vlastním způsobem. A neexistuje žádná ideální osobnost psychoterapeuta.⁹²

---

⁹⁰ FISCHER, Ondřej. *Profesionalita, ctivosti a etika povolání*. Vyd. 1, Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4906-1, s.73

⁹¹ HELD, Virginia. *Etika péče. Osobní, politická a globální*. Vyd. 1, Praha: Filosofický ústav AV ČR, 2015. ISBN 978-80-7007-447-3, s.62

⁹² VYMĚTAL, Jan a kol. *Obecná psychoterapie*. Vyd. 2, rozš. a aktual., Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 978-80-247-0723-5, s.116

3.2.1 Terapeut a účastníci rodinné terapie

Vztah mezi terapeutem a rodiči, a vztah mezi terapeutem a orgány veřejné moci se snaží ošetřit v pomáhajících profesích etické kodexy. Kupříkladu etický kodex České asociace pro psychoterapii (ČAP) nebo Etický kodex sociálního pracovníka ČR. Krom toho vztah terapeuta a zástupcem státu je stanoven zákonem, viz uvedeno dříve. Vztah mezi terapeutem a rodiči by se měl opírat o hodnoty, jimiž jsou lidská důstojnost, důvěra, autonomie, svoboda, ale i odpovědnost a respekt. V etickém kodexu České asociace pro psychoterapii (ČAP) jsou uvedeny zásady, ke kterým se psychoterapeut vstupem do ČAP zavazuje. Mezi ně patří: odpovědnost, kompetence, etické a právní normy, důvěrnost, zájmy klienta, profesní vztahy či veřejná prohlášení.⁹³

Etický kodex sociálního pracovníka vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv a Listiny základních práv a svobod ČR. V kodexu jsou uvedeny etické oblasti, kterých se kodex týká. Jsou jimi: hodnoty sociální práce, etická zodpovědnost (ke klientovi, k zaměstnavateli, ke kolegům, k vlastní profesi a odbornosti, ke společnosti), etické problémy a dilemata.⁹⁴

Co se týče etických kodexů, jde o významná vodítka, o která se může ve své práci odborník opírat. Tyto zásady však nemohou ošetřit celou šíři vztahů. Zároveň přináší i různá dilemata do práce odborníka ve vztahu ke klientovi. Jedno z dilemat jsem již v předchozí části uvedl. Při práci s klienty se musí odborník rozhodovat nejen v horizontální úrovni hodnot a pravidel, ale posuzovat je i ve vertikální úrovni, tedy podle priorit dané situace a přizpůsobit jim je. V tomto ohledu tím může být právě i rodinná terapie, kterou jako svůj nástroj pomoci používá veřejný orgán, když ji uloží rodičům za povinnost. Neboť v tu chvíli se terapeut nachází v asymetrickém postavení vůči klientovi. Tedy jako osoba poskytující pomoc, ale i jako osoba v mocenském postavení. Kdy má odpovědnost jak ke klientovi (i k tomu, se kterým případně ani nenaváže osobní vztah, tj. k dítěti), tak i k zadavateli zakázky.

---

⁹³Dostupné z: Česká asociace pro psychoterapii, z.s. - Etický kodex (czap.cz)

⁹⁴Dostupné z: https://ssmh.cz/dokumenty/Etický_kodex_soc_pracovniku2013.pdf · PDF soubor

3.2.2 Terapeut a rodiče

*"Vztah mezi terapeutem a pacientem je vymezen oběma rolemi, které vtiskují vztahu větší či menší míru asymetrie v závislosti na psychoterapeutickém přístupu terapeuta, osobnostech obou zúčastněných a povaze potíží pacienta."*⁹⁵ Co se týče asymetrie vztahu, autorka výroku Hanušová, doplňuje, že během terapie je žádoucí postupné přibližování mezi oběma aktéry vztahu. Zmiňuje i motivovanost obou aktérů *"Terapeut a pacient by měli být dobře motivováni pro společnou práci"*.⁹⁶ Avšak domnívám se, že specifčnost rodinné terapie co by uložené povinnosti, a tedy zásahu do osobních práv jedince, tuto ideu motivace narušuje. Zejména v době, kdy se tolik klade důraz na individualitu, jedincovu autonomii, může být tento mocenský zásah pro rodiče nepřijatelný. Rodič pak nemusí být vůbec motivovaný ke změně, k řešení rodičovského sporu. A zde, ve vztahu klient - terapeut, záleží na terapeutovi, jak k ideje (ne)motivovanosti přistoupí. Domnívám se, že to je právě prostor, ve kterém se terapeut může projevit svojí osobností, ctnostmi a hodnotami, které vyznává. Zároveň ale musí mít na paměti svoji odbornost, kompetence i limity spojené s rolí, do které ho orgán veřejné moci (třetí strana vztahu) pasoval. A jak jsem již dříve uvedl v rámci možné kontraindikace, jeden terapeut v tom může spatřovat kontraindikaci, druhý naopak výzvu.

V případě zadání zakázky třetí strany je důležité na začátku práce s klienty zjistit a vyjasnit očekávání (zadání) každého z klientů, příp. terapeuta i si ujasnit zadání zakázky třetí strany. Tedy požádat klienty, jak požadavku třetí strany oni sami v danou chvíli rozumí.⁹⁷ Zadání může být jedním ze silných stimulů rozhovorů. *"Dobře postavené zadání může mít silně motivační a inspirativní charakter a může výrazně ovlivnit průběh rozhovoru i klientovy pokroky."*⁹⁸ Aby klient zadání přijmul, je důležité, aby splňovalo dvě základní podmínky: 1) být motivační - schopné klienta něčím oslovit, zaujmout, co je v jeho vlastním zájmu; zároveň to nesmí být nedosažitelné, a musí být dostatečně ambiciózní, aby to podnítilo jeho zájem; 2) být o kontext výše - tzn. nebýt příliš přesně naformulovaným úkolem, musí být klientovi ponechána dostatečná svoboda volby zvolit si v jeho rámci vlastní zakázku, čímž se aktem

---

⁹⁵ VYMĚTAL, Jan a kol. *Obecná psychoterapie*. Vyd. 2, rozš. a aktual., Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 978-80-247-0723-5, s.118

⁹⁶ Tamtéž, s.118

⁹⁷ PENÍŠKA, Petr, Milan BOBEK. *Práce s lidmi*. Vyd. 1, Brno: NC Publishing, 2008. ISBN 978-80-903-858-2-5, s.154

⁹⁸ Tamtéž, s.186

volby klient dostává do režimu podpory a ne vedení.⁹⁹ Yalom trefně uvádí: „Přijetí odpovědnosti je předpokladem terapeutické změny.“¹⁰⁰

V terapii, která je uložena za povinnost nelze ze strany terapeuta očekávat pouze podporu, je třeba i vedení klienta/ů v rámci terapeutického procesu. Zejména na jeho počátku. *"Během rozhovoru také terapeut častěji přichází s vlastními vstupy a s prvky direktivnějšího vedení, jako jsou instrukce, expertní intervence, doporučení a rady, vysvětlování, podněcování a podobně."*¹⁰¹ Terapeut by se však neměl spokojit s vedoucí úlohou ve vztahu s klienty rodinné terapie. Naopak by měl přenášet odpovědnost za rozhodování o svých kompetencích, funkčnosti a efektivnosti péče o děti na stranu rodičů. Činí tak formou vyjednávání o přáních každého z rodičů, jeho potřebách a cílech. *"Během poradenského procesu se tak může vícekrát stát, že podle situace, potřeb a naší i partnerovy kompetentnosti v jednotlivých fázích několikrát za rozhovor přecházíme z vedení do podpory a naopak. Můstkem pro tento přechod je vyjednávání mezi našimi a klientovými možnostmi - zejména našimi nabídkami a jeho potřebami."*¹⁰² Moudrý terapeut se snaží klientovi dávat za každé situace co největší prostor pro jeho vlastní proaktivitu, a když to nejde, přechází (na chvíli) do vedení. Výsledkem uložené terapie pak může být to, že sami rodiče mohou být překvapeni, jak samostatně byli schopni svůj problém vyřešit.¹⁰³

Důležité aspekty, které terapeut vnáší do rozhovoru i do vytváření a udržování pracovního spojení jsou mimo jiné:

- *vzbudit v klientovi určitou míru naděje v účinnost terapie a možnosti změny;*
- *pomáhat klientovi, aby si uvědomil své fungování v oblasti myšlení, prožívání a chování;*
- *pozbužovat klientovu naději a důvěru ve změnu;*
- *respektovat klientovu subjektivní realitu, minulou i současnou;*
- *přijmout a ustát zaplavující myšlenky či pocity u klienta i u sebe a pracovat s nimi;*
- *pracovat tempem, které je pro klienta vhodné, které může zvládnout;*
- *udržovat naději ve smysluplnost terapeutického úsilí;*
- *podporovat terapeutický vztah, užívat inkluzi a plnou přítomnost, aktivně se*

---

⁹⁹ PENIŠKA, Petr, Milan BOBEK. *Práce s lidmi*. Vyd. 1, Brno: NC Publishing, 2008. ISBN 978-80-903-858-2-5, s.186

¹⁰⁰ YALOM, Irvin, D. *Existenciální psychoterapie*. Vyd. 2, Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1587-5, s.245

¹⁰¹ PENIŠKA, Petr, Milan BOBEK. *Práce s lidmi*. Vyd. 1, Brno: NC Publishing, 2008. ISBN 978-80-903-858-2-5, s.196

¹⁰² Tamtéž, s.196

¹⁰³ Tamtéž, s.196

- vylad'ovat a využívat proti přenosové reakce tak, aby pomáhaly klientovi získat nový vhled;
- rozpoznat a napravit nedorozumění či trhliny v terapeutickém vztahu; pravidelně se zamýšlet nad vhodností a účinností zvolených intervencí a technik a využívat možnosti supervize;
- zvládnout předčasné ukončení terapie;
- zhodnotit účinnost terapie ve vztahu ke klientovým původním očekáváním;
- ohlédnout se za proběhlou terapií a zhodnotit ji.¹⁰⁴

V rámci uložené terapie, asymetrického vztahu mezi terapeutem a rodiči, je důležité také mít neustále na zřeteli aspekt moci. Terapeut by měl vědět, že mocenská pozice ovlivňuje možnosti a způsoby poskytování pomoci. Čím větší asymetrie ve vztahu je, tím v klientovi může budít odstup a nedůvěru. Kopriva upozorňuje, že každý projev moci ze strany terapeuta má svůj protipól v prožívání klienta. A že mocenský systém pak vede k oboustranné manipulaci. *"Moc je velmi důležitá. I při pomáhání. Klient je do jisté míry bezmocný už tím, že něco potřebuje. Pracovník je do jisté míry mocný už tím, že pomáhá (nebo aspoň slibuje pomoc), aby málo mocný klient byl o něco mocnější."*¹⁰⁵

3.2.3 Terapeut a zástupce státu

Terapeut i soud či OSPOD jsou poskytovatelé služby, kterou rodičům v rámci soudního sporu o děti garantuje stát. Jak již bylo řečeno, nesezdaný pár nemusí řešit poměry dětí u soudu. Rozvádějící manželský pár má volbu se dohodnout a tuto dohodu předložit soudu ke schválení. Jde o tzv. nesporné soudní řízení. Jakmile se však manželé nedohodnou, stát do sporu vstupuje ze své autority, především, aby hájil zájmy těch nejzranitelnějších - dětí. V tu chvíli využívá všech dostupných nástrojů, přitom by se měl snažit postupovat co nejrychleji, nejšetrněji a nejefektivněji. Při využití nástroje - uložení rodinné terapie jako povinnosti - není zcela jasné, kdy ho soudce zvolí a jak na něho jako na nástroj pomoci a intervence pohlíží. Jestli jej zvolí již na počátku sporu, kdy je evidentní, že rodiče mají k sobě hostilní postoje anebo teprve tehdy až má dostatek důkazů (indicií) pro její nařízení. Jaký mají soudci vztah k ukládání terapie jako povinnosti. Jestli je pro ně přednější hledisko autonomie, svoboda jedince či zájem nezletilého dítěte. Jak uvažují o (ne)motivovanosti rodičů vzhledem k případnému uložení terapie. Anebo jestli je pro soudce důležitá znalost terapeuta, potažmo instituce, ve které se má terapie konat. A co

¹⁰⁴ EVANS, Kenneth, Maria GILBERTOVÁ. *Úvod do integrativní psychoterapie*. Vyd. 1, Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-446-9, s.148

¹⁰⁵ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Vyd. 4, Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-429-X, s.40

finanční stránka poskytované služby jakou je rodinná terapie, co by ukládána jako povinnost, jak se na tuto oblast dívají vykonavatelé veřejné moci.

Ze své pracovní zkušenosti vím, že uložení rodinné terapie nebývá častým jevem. Z jakého důvodu se tak děje? Z těch, co jsem uvedl nebo jiných? Již v roce 2007 Veřejný ochránce práv kritizoval OSPOD za to, že odbornou poradenskou pomoc rodičům nenařizují.¹⁰⁶ Děje se tak ze stejných důvodů jako u soudců? V posledních asi dvou letech pozoruji, že soudci již rodinnou terapii začínají častěji využívat jako nástroj pomoci a intervence. Již ji jen nedoporučují, ale ukládají ji rodičům za povinnost. U OSPOD jsem tuto aktivitu - posun od doporučování k nařizování - nezaznamenal, ba naopak, myslím si, že se od kritiky Veřejného ochránce práv nic zásadního nezměnilo.

Domnívám se, že s ohledem na závažnost případů, se kterými se setkávám, zejména v souvislosti se zranitelností dětí, ale i pro potřebu napravení poškozené rodičovské spolupráce a komunikace, se odborná pomoc ukládá méně než by mohla. Nejsem zastánce ingerence státu, ale když pracuji s rodiči a zároveň zastupuji nezletilé dítě/děti u soudu co by kolizní opatrovník, překvapujeme mě, jak rodiče emotivně hovoří o nejlepším zájmu svého dítěte/děti, ale jejich činy mluví o opaku. A když mluvím s dětmi osobně, jsem konfrontován s jejich reakcemi. Kupříkladu projevují strach, aby některého z rodičů nezranili či nepoškodili, anebo se k jednomu z rodičů chovají radikálně odmítavě, nebo pláčou, nechtějí mluvit, projevují nejistotou, jestli to či ono mohou říci, mívají obavy projevit naplno svá přání atp. Uvědomuji si, že i já sám jsem byl doposud skeptický k ukládání odborné poradenské pomoci ze strany OSPOD. Ale jak se pohybuji i v roli terapeuta, vnímám tento zásah jinak. Zejména proto, že rodinná terapie (či odborná poradenská pomoc) je specifická a je třeba s rodiči pracovat v širším záběru a na závěr terapie příp. písemně ošetřit dohodnuté.

Ve vztahu terapeut a zadavatel zakázky (soud či OSPOD) byť jde o spolupráci mezi odborníky, je vztah rovněž asymetrický. U uložení terapie ze strany zástupce státu ji může terapeut, jestli není předem u něho dojednána terapie, vypovědět. Například z důvodu střetu zájmů či je to neslučitelné s jeho přesvědčením. Jestliže se rodinná terapie započne, terapeut je na žádost soudu či OSPOD povinný podat zprávu z proběhlé terapie.¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, Rodina a dítě 2, 2007. s.27

¹⁰⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění § 128; zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, § 53 odst 1

3.3 Ostatní služby odborné pomoci v rozvodovém řízení

Edukace

Edukace je proces soustavného ovlivňování chování a jednání jedince s hlavním cílem navodit pozitivní změny v jeho postojích, vědomostech, dovednostech a návycích.¹⁰⁸ Při edukaci je důležité nezapomínat ze strany edukujícího na poskytování pozitivní zpětné vazby formou ocenění. Což souvisí s komunikací při zprostředkovávání informací, zkušeností, postojů a emocí. Umožňuje tím plynulou interakci mezi účastníky edukace, zároveň ovlivňuje účastníky edukačního procesu.¹⁰⁹

Při práci s rodinou, potažmo rodiči je třeba jim napomáhat se změnou. Jedna z možností je edukovat. *"Změnu v rozumové oblasti člověka působí již úvodní i průběžné získávání informací o charakteru onemocnění, o způsobech adaptivního řešení konfliktů, o terapii jako takové. Tyto informace rozšiřují vědění pacienta a dodávají mu větší jistotu. Poznání odstraňuje sekundární úzkost".*¹¹⁰

V rámci (po)rozvodové situace se v ČR poskytují rodičům (edukační) programy, které jsou zaměřené na oblasti: *"právní minimum - rodičovská odpovědnost, práva a povinnosti rodičů, formy péče, průběh soudního řízení, role subjektů zapojených v interdisciplinární spolupráci, potřeby a minimální práva dětí, rodičovské kompetence, rodičovský plán, formy porozvodové spolupráce rodičů nezletilých dětí a tipy pro řešení obtížných situací".*¹¹¹

Podle mých profesních zkušeností má edukace účinný vliv na práci s klienty ve sporu o dítě. Obdobně se o tom vyjadřují autoři knihy *Hlavu vzhůru po rozvodu?!* *"Nedávný výzkum přinesl zjištění, že v situaci rozvodu rodičům chyběly zásadní informace, zejména o uspořádání péče a výživy dětí, o majetkovém vyrovnání, o možnostech uzavření dohody a dostupnosti podpůrných služeb. Setkáváme se i s tím, že rodičům obecně chybí základní právní povědomí o rodičovské odpovědnosti a jsou v zajetí mýtů, které komplikují porozvodovou péči o děti."*¹¹²

---

¹⁰⁸ JUŘENÍKOVÁ, Petra. *Zásady edukace v ošetrovatelské praxi*. Vyd. 1, Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2171-2, s.9

¹⁰⁹ Tamtéž, s.14,16

¹¹⁰ VYMĚTAL, Jan a kol. *Obecná psychoterapie*. Vyd. 2, rozš. a aktual., Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 978-80-247-0723-5, s.119

¹¹¹ MIKULKOVÁ, Milena a kol. *Hlavu vzhůru po rozvodu?!* Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4, s.56

¹¹² Tamtéž, s.30

Edukace, která je rodičům, příp. všem účastníkům rodiny zprostředkovávána, zaleží i na samotných pracovnících. Kupříkladu na jejich dovednostech, vzdělání, osobnostních předpokladech, zároveň ale i na podmínkách, které pro práci mají.¹¹³

V ČR se zabydluje tzv. cochemská praxe, která se snaží vést rodiče k aktivnímu převzetí odpovědnosti. A pokud se nepodaří rodičům spolu konstruktivně komunikovat, hledat smírné řešení, jsou jim doporučovány, příp. nařizovány odborné služby. Edukace je podle mého názoru významnou pomocí při rodinné terapii. Může předcházet procesu léčení nebo s ním postupovat ruku v ruce při pomoci rodině. *"Důležité informace a jejich správné pochopení jsou v situaci rozvodu klíčové hlavně proto, že může docházet k řadě nedorozumění (...) Naprostá většina z nás má zkušenost z partnerských vztahů a rodičovství, a tím pádem má i svůj subjektivní pohled, představy a zkušenosti, se kterými vstupuje do komunikace s ostatními. (...) Navíc bude třeba udělat určitá rozhodnutí, a abyste měli jistotu, že se rozhodujete správně, musíte znát důsledky svých rozhodnutí. K tomu potřebujete informace. Pak můžete vědomě převzít odpovědnost nejen za tato rozhodnutí, ale i za to, jak se odrazí ve vašem životě."*¹¹⁴

Psychosociální poradenství

V rámci psychosociálního poradenství je celá řada způsobů pomoci i zasíťování odborných služeb. Poradenství rodinám v rozvodovém řízení je zajištěna ať státním, veřejným sektorem (např. OSPOD), tak i soukromým, podnikatelským, který služby poskytuje na komerční bázi, a neziskovým sektorem, tedy různými občanskými sdruženími, církevními společnostmi ap., jenž svůj zisk vrací zpět do k dosažení svých cílů. Dále lze poradenské služby členit podle rezortu, tj. do oblasti sociální, zdravotnické a školské. Kupříkladu do sociální oblasti patří poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, občanské poradny, komunitní centra; do zdravotnické oblasti pak kupříkladu psychoterapeutická pracoviště.¹¹⁵

Podoba manželského a rodinného poradenství v ČR se traduje již bezmála padesát let. V roce 1967 vznikla v Praze První stálá manželská poradna. Od počátku je u nás toto poradenství koncipováno na úrovni aplikované sociální psychologie a zajišťovali ji psychologové a sociální pracovníci. V USA se manželskému a rodinnému poradenství věnují především vysokoškolsky

---

¹¹³ ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0027-7, s.187

¹¹⁴ MIKULKOVÁ, Milena a kol. *Hlavu vzhůru po rozvodu?!* Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4, s.57

¹¹⁵ Tamtéž, s.58

vzdělání sociální pracovníci. Jinde je řada poraden zřizována církvemi, například v Německu, Polsku. Církevní poradny pro rodinu jsou zřízeny i v ČR. Poradenství u nás je poskytováno bezplatně. K bezplatnému poskytování poradenských služeb zaznávají například následující argumenty. *"První je skutečnost, že by se jinak mohla poradenská pomoc pro řadu klientů stát nedostupnou. Druhým je pak riziko, že ekonomicky silnější z partnerů by byl tím, kdo určuje, zda si poradenskou pomoc budou, či nebudou moci dopřát. A v neposlední řadě i to, že iniciátorem kontaktu bývá zpravidla spíše "oběť" problematického jednání druhého z partnerů, než že by iniciátorem byl jeho aktér."*¹¹⁶

V právním řádu ČR je činnost poraden ošetřena zákonem o sociálních službách. V zákoně figurují jako jedna z podob odborného sociálního poradenství. *"V kontextu zákona o mimosoudní mediaci v netrestních věcech se v občanském soudním řádu nedávno objevila i klauzule, že "soud již v přípravném řízení doporučí rozvádějícím se partnerům návštěvu mediátora, případně zařízení odborného sociálního poradenství (rozuměj poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy)."*¹¹⁷

U rozchodu rodičů, kterého jsou součástí nezletilé děti, je situace velmi zatěžující pro celý rodinný systém. *"Krizi můžeme chápat jako subjektivně ohrožující situaci s velkým dynamickým nábojem, potenciálem změny."*¹¹⁸

*"V rámci současného systémového paradigmatu je běžné uvažovat o krizové situaci jako produktu konstelace celého systému, a je proto vhodné a výhodné přizvat ke konzultaci ty, kterých se to týká."*¹¹⁹ Zpracování rozchodové traumatu jsou popisovány v těchto fázích: *popření; smutek; zloba, druhá puberta a vyrovnání se s rozpadem vztahu.* V rámci psychosociální pomoci se pracovníci poraden setkávají se všemi fázemi procesu. S některými častěji, a s některými fázemi se obtížněji pracuje. *"Klienti sami vyhledávají poradenskou pomoc nejčastěji v prvních třech fázích, žádnou výjimkou však není ani situace, kdy je postupně všemi uvedenými fázemi doprovázeni. Možná právě tím se liší zaměření manželského a rodinného poradce od práce mediátora. I manželské a rodinné poradenství sice využívá mediace jako jednu z technik pomoci klientům, jeho záběr je však podstatně širší."*¹²⁰ Přičemž u fáze zloby

---

¹¹⁶ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vy. 1, Praha: Portál. 2015, ISBN 978-80-262-0968-3, s.144

¹¹⁷ Tamtéž, s.145

¹¹⁸ VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. Vyd. 2, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-342-0, s.28

¹¹⁹ Tamtéž, s.125

¹²⁰ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vy. 1, Praha: Portál. 2015, ISBN 978-80-262-0968-3, s.149

navštěvují poradny partneři, kteří mají za sebou již řadu soudních stání třeba i znalecké posudky z oboru (pedo)psychologie a psychiatrie. Čím delší tato fáze je, tím nižší bývá šance na dosažení smírného řešení.¹²¹

Mediace

Mediace je stanovena zákonem.¹²² Při mediaci se mediátor opírá o tři principy: 1) Pozornost - *"Mediátora zajímá pouze to, co se děje 'ted' a tady" mezi stranami v právě probíhající konverzaci.*" 2) Zdrženlivost/zachování účelu - *"Mediátor přemýšlí a ujišťuje se, že jím zamýšlená intervence podpoří zmocnění každé ze stran a uznání mezi stranami, a že není direktivní."* 3) Reakce - *"Mediátor reaguje tehdy, když může podpořit úsilí stran udělat posuny ke zmocnění a uznání."*¹²³

Soud může rodičům nařídit první setkání se zapsaným mediátorem ve smyslu zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 100 odst. 2. Dále může soud ve smyslu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 474 odst. 1, nařídit stranám účast na mediačním jednání na dobu nejdéle tří měsíců. Ministerstvo spravedlnosti ve věci aplikace ustanovení § 474 odst. 1, z.ř.s. předložilo výkladové stanovisko. Nejprve se vyjádřilo k pojmu "mediační jednání", které podle jeho názoru *"je třeba vykládat v režimu nařízeného prvního setkání se zapsaným mediátorem ve smyslu ust. § 100 odst. 2 o.s.ř."* K nařízení mediace ministerstvo sdělilo, že *"Mediace (i rodinná mediace) je vždy dobrovolná - její započetí je založeno vždy a pouze na vůli stran, a nemůže být proto nařízena soudem."* V podrobném výkladu pak uvádí, že *"Pojmy jako je 'nařízená' mediace (ve smyslu mediace nařízené soudem) či 'povinná' mediace (...) český právní řád nezná."*¹²⁴ Co se týče prvního setkání se zapsaným mediátorem, tak toto setkání není mediace. *"Na prvním setkání má mediátor stranám mediaci nabídnout, představit, vysvětlit a umožnit jim rozhodnout se, zda chtějí, nebo nechtějí mediaci podstoupit."*¹²⁵

Dalším významným principem mediace je, že mediátor nesděluje třetím osobám, tedy ani soudu či OSPOD (který může podobně jako soud uložit rodičům za povinnost první setkání se zapsaným mediátorem, viz zákon o sociálně-právní ochraně dětí § 13 odst. 1d) informace z mediace. Podle zákona

---

¹²¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vy. 1, Praha: Portál. 2015, ISBN 978-80-262-0968-3, s.150

¹²² Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, v platném znění.

¹²³ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vy. 1, Praha: Portál. 2015, ISBN 978-80-262-0968-3, s.114

¹²⁴ Dostupné z: [vykladove-standovisko-ss-474-zrs-2019.pdf](#) (cak.cz)

¹²⁵ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vyd. 1, Praha: Portál. 2015, ISBN 978-80-262-0968-3, s.121

o mediaci § 9 odst. 1) *"Mediátor je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s přípravou a výkonem mediace...";* podle § 9 odst. 2) *"Povinnosti mlčenlivosti mohou mediátora zprostit pouze všechny strany konfliktu."*¹²⁶

Na tomto místě rovněž nabízím pohled ministerstva k tomu, zda mediaci uložit soudem za povinnost. *"Nelze odhlédnout ani od ekonomické stránky věci. Odměna mediátora za první setkání se zapsaným mediátorem je nákladem soudního řízení podle ust. § 137 odst. 1 o.s.ř., její výše je upravena obecně závazným předpisem (ust. § 15 vyhlášky č. 277/2012 Sb.), a za účastníka osvobozeného od soudních poplatků platí tuto odměnu stát. Naproti tomu odměna mediátora za mediaci se nikdy nepromítne do případné náhrady nákladů soudního řízení, její výše je ryze smluvní (ust. § 4 odst. 1 písm. d) zákona o mediaci) a účastník ji, jakožto svou smluvní povinnost, musí uhradit bez ohledu na své majetkové poměry. Nelze než konstatovat, že nařízením mediace jako takové by soud účastníky de facto "nutil", aby vynaložil finanční prostředky bez existence jakékoliv možnosti promítnutí takových nákladů do konečného soudního rozhodnutí."*¹²⁷

Závěrem lze konstatovat, že mediace je jedním z dalších nástrojů odborné pomoci. Ale jak z obsahu vyplývá, podléhá jiným pravidlům, než rodinná terapie a odborná poradenská pomoc.

---

¹²⁶ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, v platném znění

¹²⁷ Dostupné z: [vykladove-stanovisko-ss-474-zrs-2019.pdf](https://www.cak.cz/vykladove-stanovisko-ss-474-zrs-2019.pdf) (cak.cz)

Shrnutí

V teoretické části jsme poukázali na roli rodiny ve společnosti. Představili jednotlivé členy rodiny. Seznámili se s vnitřními i vnějšími aspekty lidského jedince. Z čehož vyplynulo, že člověk je tvor chybující, zranitelný, vzájemně závislý a jeho vztahy s druhými jsou křehké. Jedním z křehkých pout je i partnerský svazek muže a ženy. Rozchod bývá uváděn jako druhá nejtěžší událost v životě člověka hned po úmrtí partnera/partnerky. Navíc, vyskytuje-li se v rodině, kde se partneři rozcházejí, nezletilé dítě/děti, bývá situace mnohem složitější. Neboť rodiče mají o své potomky pečovat co nejlepším způsobem, aby mohly být jednou plnohodnotnými členy společnosti. Občanský zákoník uvádí, co je v zájmu nezletilého dítěte, než doroste a stane se dospělým jedincem. Zájmy a potřeby nezletilých dětí můžeme vyčíst z toho, co je součástí rodičovské odpovědnosti v péči o dítě. Zahrnuje péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a udržování osobního styku s oběma rodiči.

Při rozchodu se rodičům ne vždy daří nastavit nové podmínky péče tak, aby i nadále splňovaly uvedená kritéria nejlepšího zájmu dítěte. V takové situaci jsou rodiče často ve sporu a potřebují s přenastavením péče o dítě/děti pomoci. Stát má nástroje, jak pomáhat rodičům ve sporu o dítě/děti. Může intervenovat skrze orgány veřejné moci (soud a OSPOD) a uložit rodičům nezletilých dětí odbornou pomoc. Jaké jsou faktory, které ovlivňují to, že se orgány veřejné moci uchýlí k nařízení odborné pomoci? A má vůbec stát, potažmo jeho zástupci, kteří mají ochranu rodiny ve své gesci, zájem odbornou pomoc používat a v jakých případech? To bude zájmem výzkumné části diplomové práce.

4. Výzkum

Při práci s rodinami v soudním sporu o děti je třeba vycházet nejen z přímého kontaktu s jednotlivými členy rodiny, ale zkoumat různé jevy, které práci ovlivňují. Jedním z těchto jevů je i vstup dalších aktérů do sporu rodičů. Tito aktéři se v určitých chvílích mohou stát významnými pomocníky. V následujících kapitolách budeme zkoumat, zdali nástroj státu v opatrovnickém soudním řízení tzn. rodinná terapie, je z pohledu orgánů veřejné moci užitečným pomocníkem. Byť jde o nástroj, který sebou nese restrikcí v podobě něco strpět, něco muset. Ve výzkumu si klademe otázky, dáváme cíle a výsledky analyzujeme. V dalších kapitolách popíšeme, jak bylo při výzkumu postupováno, jaká byla zvolena metodologie a technika sběru dat a jaké výsledky výzkum přinesl.

4.1 Metodologie, metoda a technika sběru dat

Metodologií chápeme posuzování a navrhování strategií ve výzkumu.¹²⁸ Podle Hendla jsou dvě základní strategie – kvantitativní a kvalitativní. Přitom kvantitativní přístup předpokládá, že jevy sociálního světa, jeho aspekty, objekty, procesy atp., jsou měřitelné, minimálně nějak tříditelné a uspořadatelné. Informace pak analyzujeme statistickými metodami s tím, že chceme ověřit platnost představ o výskytu nějakých charakteristik, zkoumaných jevů či zkoumání vzájemných vztahů těchto charakteristik atp.¹²⁹ Pro svůj výzkum jsem zvolil kvantitativní strategii. Pro zvolený výzkumný cíl se mi jevila jako vhodnější kvantitativní metoda, než kvalitativní. A to zejména s ohledem na zajišťování odpovědí u respondentů jakými jsou soudci/soudkyně. Hovoří pro to několik závažných důvodů: a) nedostupnost se soudci se osobně setkat; b) jejich kontaktní údaje jsou pro běžného občana nedostupné; c) jsou vysoce pracovní vytížení; d) je velmi sporadické, že soudci poskytují rozhovory, při nichž se kladou povětšinou otevřené otázky. Což při jejich náplni práce a zaneprázdněnosti by bylo velmi pravděpodobné očekávat odmítnutí uskutečnění rozhovoru na téma výzkumu. U OSPOD se mi jevila rovněž lepší varianta tyto pracovníky oslovit dotazníkovou formou, a to vzhledem k jejich vysoké vytíženosti. U pracovníků OSPOD lze bez potíží najít jejich kontaktní údaje na stránkách jednotlivých úřadů, avšak nelze vyčíst, který z pracovníků se zabývá agendou kolizního opatrovnictví. Cílem výzkumu

---

¹²⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4, s.35

¹²⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6, s.40

byl region Hlavního města Prahy. Vzhledem k tomu, že své pracovní činnosti vykonávám v Praze, zajímaly mě názory soudců a soudkyň jednotlivých obvodních soudů i pracovníků pražských OSPOD k ukládání rodinné terapie či odborné poradenské pomoci v této lokalitě. Navíc byla v rámci výzkumu zvolena lokalita Hlavního města Prahy i jako reprezentativní vzorek České republiky v rámci zjišťování vztahu orgánů veřejné moci k ukládání rodinné terapie jako povinnosti. Neboť soudci i pracovníci OSPOD musí splňovat pro pracovní zařazení stejné obecné odborné požadavky, jež jsou nastaveny v celé České republice zákonnými normami. Zároveň u obou profesí je ohniskem rodina a s tím související kompetence.

Kolik opatrovnických soudců působí na jednotlivých obvodních soudech v Praze či kolik pracovníků OSPOD vykonává agendu kolizního opatrovnictví, bylo třeba zjišťovat postupně skrze dostupné zdroje. A to jak v řadách soudců, tak i v řadách pracovníků OSPOD. U pražských obvodních soudů ani jednotlivých OSPOD nelze najít veřejný jmenný seznam těch, kdo se výše uvedenou agendou zabývá. Například na některých pražských OSPOD se na agendu kolizního opatrovnictví specializuje pouze několik pracovníků OSPOD, jinde většina pracovníků. Ale u všech vybraných OSPOD bylo třeba zjišťovat, kdo se agendě na pracovišti věnuje, aby nebyli zahlceni všichni pracovníci.

Na základě toho jsem se rozhodl zvolit metodu **snowball – sněhová koule** a techniku sběru dat **dotazník**. Disman metodu definuje tak, že „*spočívá na výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny*“.¹³⁰ Reichel k metodě „výběr nabalováním“ uvádí: „*Je velmi vhodný k výběrům ve specifických souborech, které jsou výzkumníkům neznámé, pro které neexistují seznamy, ani jiné vhodné opory výběru(...). Užívá se též k výběru expertů.*“¹³¹

Na druhou stranu Disman upozorňuje, že ačkoliv jde o logicky, technicky a metodologicky dobře propracovanou operaci, má své zranitelné místo, tzn. „*...když část jedinců, vybraných do vzorku, odmítla na výzkumu participovat*“.
„*Neznáme žádný univerzální lék na tento neduh. Jediné řešení je usilovat o co nejvyšší návratnost.*“¹³²

U obou zástupců orgánů veřejné moci byli osloveni, ti, které znám osobně, či jsem na ně dostal telefonický či emailový kontakt. Následně byly tyto osoby požádány o kontakty na další odborníky svých agend. A to do doby, dokud

---

¹³⁰ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 4. Praha: Karolinium, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8, s.114

¹³¹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6, s.83

¹³² DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 4. Praha: Karolinium, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8, s.116

nebyly vyčerpány možnosti oslovit další odborníky z řad soudců i OSPOD. Celkem se mi podařilo oslovit osm z deseti obvodních soudů v Praze. K tomu byl zvolen shodný počet OSPOD. Tedy OSPOD, které jmenovitě přísluší k danému obvodnímu soudu. Celkem bylo v rámci výzkumného tématu osloveno 15 soudkyň a soudců a 51 pracovníků OSPOD, kteří se zabývají agendou kolizního opatrovnictví.

Účelový výběr v tomto případě neznamená, že výzkum si klade za cíl postihnout širokou generalizaci zjištěných závěrů. Na stranou druhou to neznamená, že by závěry zjištěné v rámci výzkumné části diplomové práce nebyly užitečné. „*Jen nesmíme předstírat jiným, a především sobě, že tyto závěry platí pro každého jedince ve vesmíru.*“¹³³

Pro respondenty byl vypracován dotazník. S ohledem na výzkumné téma a s tím spojený sběr dat, jenž se má zaobírat faktory, které se domnívám ze své profesní zkušenosti, že mohou být významné pro ukládání rodinné terapie, a dále vzhledem k minimalizování nejednoznačnosti odpovědí byly dotazy voleny formou uzavřených otázek, které vedly respondenty k výběru z nabízených variant klonící se k jednomu či druhému pólu odpovědi. Závěrečný dotaz byl položen výjimečně formou otevřené otázky.¹³⁴ Dotazy byly kladeny v první osobě z důvodu srozumitelnosti všem respondentům, jak by se případně rozhodli s ohledem na danou situaci. Pojem rodinná terapie a odborná poradenská pomoc byly vybírány s ohledem na denotační význam, který je konkrétně zanesen v zákoně pro příslušnou profesi orgánů veřejné moci.¹³⁵ A to nejen z důvodu srozumitelnosti, ale i s ohledem na možné nedorozumění typu, že pracovník OSPOD by mohl namítnout: „Podle zákona o OSPOD nemohu rodinnou terapii přeci nařizovat!“. Dotazníky tedy byly vypracovány ve dvou provedeních – dotazník pro soud a zvlášť pro OSPOD. U obou dotazníků byla zachována stejná řada otázek i jejich posloupnost. Přesto na tomto místě přidávám poznámku, že při formulaci výzkumného tématu práce, cíle výzkumu, výzkumných otázek a hypotéz, rodinnou terapii a odbornou poradenskou pomoc slučuji do jednoho názvu, tj. pod „rodinnou terapii“. Neboť z teoretické části již víme, že jde o podobnou odbornou pomoc, která není zcela jasně formulována a specifikována pro případy soudního řízení, ve kterém jsou rodiče nezletilých dětí ve sporu.

---

¹³³ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 4. Praha: Karolinium, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8, s.112

¹³⁴ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6, s.102,103

¹³⁵ Tamtéž, s.100

Dotazník byl koncipován tak, aby zdržel respondenty co nejméně času, avšak bylo pamatováno, aby se to nedělo na úkor zkoumaných cílů. Dotazy byly kladeny způsobem, aby s nimi mohlo být pracováno jako se statistickými údaji. Dotazník byl zpracován formou google dotazníku, viz příloha.

Sběr dat byl anonymizován. Respondenti byli informováni o tom, že veškeré údaje jsou anonymní, jejich osobní údaje nebudou s výsledky výzkumu nijak používány. „*Etické zásady práce se zkoumanými osobami vycházejí ze zcela elementární a přitom nepřekročitelné premisy, že výzkum nesmí v žádném případě jakkoli ohrozit a natož poškodit zkoumané jedince fyzicky, psychicky, sociálně nebo jinak.*“¹³⁶

4.2 Výzkumné téma, hlavní otázka, cíl výzkumu a hypotézy

V teoretické části bylo popsáno, jaké dopady na nezletilé dítě může mít soudní spor jeho rodičů. Zároveň, jak závažná situace je pro samotné rodiče rozvod (rozchod) a jak stát může chránit zájmy nezletilých, potažmo všech rodinných příslušníků v takové to náročné situaci.

V případě, že má stát v rukách prostředek, kterým může vzniklou spornou situaci v rodině napomáhat zlepšit či vyřešit, minimálně zmírnit, je z jeho strany o uvedený nástroj vůbec zájem? Měl by být, neboť se zavázal chránit zájmy nezletilých dětí, viz dříve zmiňovaný mezinárodní dokument Úmluva o právech dítěte i Listina základních práv a svobod ČR čl. 32. Oba orgány moci ať opatrovnický soud i OSPOD mají ve své gesci institut k zachování zdravého vývoje nezletilých dětí. Ale je pro ně opravdu pomocným nástrojem? Vnímají ho tak?

V roli pracovníka OSPOD i pracovníka v poradně pro rodinu se s tímto nástrojem setkávám. Pro rodinu jde někdy o jednu z posledních možností něco změnit, dojít ke smíru, než soud autoritativně rozhodne.

Než soud či OSPOD přistoupí k tomuto nástroji, nepanuje mezi jednotlivými soudci či pracovníky OSPOD jednotný názor, v jakou dobu k tomuto opatření přistoupit a zdali vůbec. Důvody, které mohou mít vliv na rozhodnutí jednotlivého soudce či pracovníka OSPOD, mohou být nedostatek motivace rodičů ke hledání smíru, poškozený vztah dítěte s jedním rodičem, časová prodleva k vyřešení sporu, anebo nedůvěra či neznalost práce odborníka, u kterého by měla pomoc probíhat, dokonce i příliš práce s nařizováním terapie ve vztahu k míře její úspěšnosti či jestli jde o zastávce bezplatné odborné služby či mu nevadí, že se na rodinné terapii rodiče finančně podílí.

---

¹³⁶ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6, s.177

Výzkumné téma práce:

Vztah orgánů veřejné moci k rodinné terapii, jestliže ji nařizuje rodičům nezletilých dětí, kteří jsou ve sporu.

Cíle výzkumu:

- 1) Zjistit, zda ze strany orgánů veřejné moci je zájem nařizovat rodinnou terapii v soudním sporu o nezletilé dítě/děti.
- 2) Zjistit, jaké faktory ovlivňují orgány veřejné moci, aby použily tohoto nástroje, a jsou-li oba orgány jimi shodně ovlivňovány při svém rozhodování.

Hlavní výzkumná otázka:

Je ze strany orgánů veřejné moci zájem ukládat rodinnou terapii v rámci soudního sporu o nezletilé dítě/děti?

Vedlejší výzkumná otázka:

- 1) Jaké faktory jsou pro orgány veřejné moci významné, aby měly zájem rodinnou terapii nařizovat?
- 2) Jsou faktory ovlivňující zájem nařizovat rodinnou terapii stejné jak u soudu, tak i u OSPOD?

Hypotézy:

- 1) Orgány veřejné moci mají spíše zájem využívat jim svěřený nástroj odborné pomoci při sporu o dítě, než spor nechávat pouze na samotných rodičích.
- 2) Soud i OSPOD spíše ovlivňují stejné faktory, než že by se každý z orgánů veřejné moci při ukládání rodinné terapie řídil jinými faktory.

4.3 Operacionalizace pojmů

Orgán/y veřejné moci - soudy, jenž mají ze zákona možnost ukládat rodinnou terapii jako povinnost, a OSPOD, které mohou podle zákona ukládat odbornou poradenskou pomoc. Avšak ani u jedné ze zákonných definic není explicitně uvedeno, co která odborná pomoc znamená. Výběr orgánů veřejné moci je určen místem, tj. územím Hlavního města Prahy, kde tyto orgány působí a kde zároveň rodinnou terapii realizují. OSPOD osloveny ty pražské městské části, u kterých byly osloveny vybrané pražské obvodní soudy. Obvodní soudy mají shodný status jako v jednotlivých krajích ČR okresní soudy, tzn., jde o prvoinstanční soudní orgán. OSPOD mají rovněž shodný status v celé ČR.

Rodinná terapie - pomoc rodinám a jejich jednotlivým členům, převážně poskytována s cílem léčit rodinné vztahy a komunikaci mezi členy rodiny vč. poskytování psychosociálního poradenství a hledání smírného řešení ve sporu

o dítě/děti. Jsou různé psychoterapeutické přístupy, metody a postupy, které se podílejí na poskytované pomoci rodinám, ale nikde není explicitně (normativně) stanoveno, jak rodinnou terapii či odbornou poradenskou pomoc vykonávat a kdo je může poskytovat. Rodinná terapie (odborná poradenská pomoc) může být poskytována zdarma z prostředků veřejných financí, různými donátory ap. Anebo si odbornou pomoc hradí rodiče sami.

Soudní spor o dítě/děti - před tím, než se rodiče nezletilých dětí mohou rozvést, musí být poměry nezletilých dětí upraveny soudem. To se děje v opatrovnickém soudním řízení. Opatrovnické oddělení je součástí každého okresního (obvodního) soudu. Soudním sporem o dítě/děti se rozumí, že rodiče nejsou schopni sami se dohodnout na úpravě poměrů svých dětí. To platí jak pro rodiče rozvádějící se, tak i pro nesezdané rozcházející se rodiče.

Uložení rodinné terapie jako povinnosti - legislativní nástroj odborné pomoci rodinám, ve kterých se vyskytují nezletilé děti.

Nezletilé dítě - upraveno zákonem, ohraničeno narozením dítěte do jeho zletilosti, tj. věku 18 let.

Rodiče nezletilého dítěte - muž a žena, kteří jsou zapsáni v rodném listu dítěte nebo jsou jimi (oba či jeden z nich) stanoveni soudním rozhodnutím o osvojení nezletilého dítěte.

Faktory ovlivňující uložení rodinné terapie - *zájem dítěte* (vztah k sobě, vztah k rodině, k blízkým osobám); *zájem rodičů* (jejich vlastní práva, motivovanost, zájmy/potřeby); *zájem orgánů veřejné moci* (naplňování profesní role, zásah do základních lidských práv druhých; čas a efektivita soudního řízení, vlastní zájmy, potřeby/hodnoty).

4.4 Analýza výzkumu

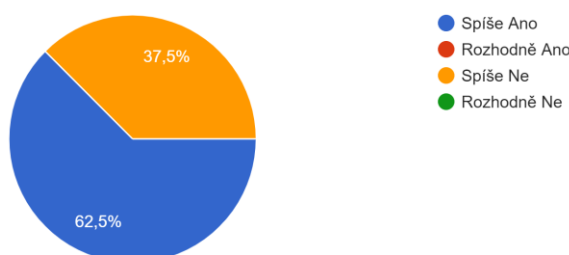
V této kapitole se budeme věnovat výsledkům ze shromážděných dat z dotazníků. Nejprve začneme analýzou výsledků shromážděných ze soudů. V další části se budeme věnovat analýze výsledků shromážděných z OSPOD a v poslední části podkapitoly se budeme zabírat komparací shromážděných výsledků mezi soudy a OSPOD. V analýze výsledků budeme nejprve analyzovat závěry vyplývající z grafů, vedle toho v komentáři vyjádřím vlastní názor ke každému výsledku týkající se daného faktoru.

4.4.1 Analýza výsledků - soudy

Jak již bylo dříve uvedeno, celkem bylo osloveno osm obvodního soudů v Praze a v nich 15 opatrovnických soudkyň/soudců (v popisu výsledků bude dále uváděno pouze „soudci“ na místo „soudci/soudkyně“ ačkoliv jsou tím míněny obě pohlaví, rozhodl jsem se proto z důvodu šetřit prostorem). Zpět došlo 8 vyplněných dotazníků. Což je nadpoloviční většina všech rozeslaných dotazníků. Z tohoto výsledku lze odvodit relativně hodnotící závěry, které při větším vzorku mohou kopírovat představené výsledky.

1) Rodinnou terapii uložím, jakmile rodiče na úpravě poměrů svých dětí nespolupracují, ačkoliv jim byla nějaká forma odborné pomoci předtím již doporučována, a spor přetrvává či eskaluje.

8 odpovědí

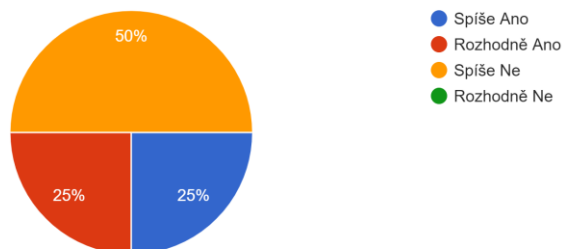

Závěry: Na přiloženém grafu první otázky spojené s faktorem motivace rodičů spolupracovat na změně dosavadního rodičovského stylu ohledně řešení úpravy poměrů dětí je snadno rozeznatelné, že pro uložení terapie je většina dotazovaných soudců, přestože rodiče momentálně nejeví ochotu dojít ke smíru. I když se z dosavadního sporu může soudcům jevit, že rodiče nejsou motivováni něco na svém rodičovském postoji měnit, i přesto se očividně přiklání k uložení rodinné terapie. Je třeba si však také všimnout toho, že jejich stanovisko není zcela rozhodné. Stejně tak i ti, kteří se vyslovili pro neukládání terapie, se kloní k variantě „Spíše Ne“. Tedy i oni nejsou pevně rozhodnutí, že tak neučiní.

Komentář: Lze tedy říci, že tento nástroj soudci vnímají jako jeden z dalších nástrojů, kterým mohou disponovat a použít ještě před využitím jiných represivních nástrojů, především direktivního rozsudku. Lze předpokládat, že soudci vnímají možné (další) poškozování dítěte při nespolupráci rodičů na jeho vyřešení.

2) Rodinnou terapii uloží, jakmile zjistím, že dítě má psychické či psychosomatické potíže se kterými se léčí u odborníka a rodiče na řešení sporu nespolupracují.

8 odpovědí

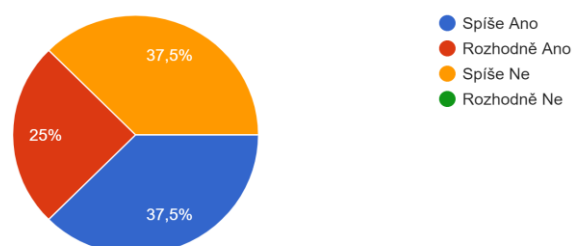

Závěry: Na grafu druhé otázky zaměřené na faktor zdraví nezletilého dítěte vidíme, že u jednotlivých soudců se rozhodnutí nepřevážilo ani jedním směrem. Z grafu můžeme pozorovat rovnoměrnost volby mezi tím, jestli terapii uložit či neuložit. Vedle toho můžeme sledovat, že pro uložení terapie se soudci dělí na dva stejné tábory. Kdy jedni jsou rozhodně pro, druhá stejná část se kloní, že spíše ukládat terapii. Naopak soudci, kteří jsou proti uložení terapie, nejsou proti jejímu uložení zcela jednoznačně, ale spíše ne.

Komentář: Bylo by zajímavé se dotazovat těch soudců, kteří se přiklonili terapii neukládat, jaký důvod je k tomu vedl. Napadá mě, zda je rodinná terapie pro tyto soudce vůbec vhodný nástroj při zdravotních potížích nezletilého dítěte. Jestli by spíše nepreferovali jiného odborníka například dětského psychologa, který by se zabíral pouze dítětem s danými zdravotními obtížemi.

3) Rodinnou terapii uloží, jakmile zjistím, že mezi jedním rodičem a dítětem/děťmi je narušený vztah, kdy druhý rodič nemá zájem napomoci nápravě jejich vztahu.

8 odpovědí

Závěry: Třetí otázka zabírající se faktorem vztahu mezi rodičem a dítětem ukázala nadpoloviční rozhodnutí soudců terapii uložit. Přitom o přiklonění se k uložení rozhodla pomalu třetina soudců, jenž o uložení byla zcela jasně přesvědčena. Početně by to znělo tak, že tři soudci byli spíš proti, tři soudci

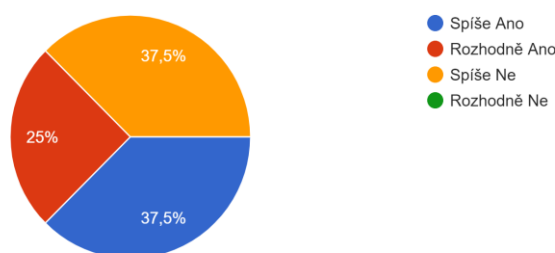

spíše pro a dva soudci rozhodně pro uložení terapie. Tedy terapii by uložilo pět soudců, oproti třem, kteří by byli proti.

Komentář: Přestože na grafu převažuje uložení terapie, můžeme vidět, že pro některé soudce je rozhodnutí jednoznačné už v tom, že ví, že jde o narušený vztah mezi dítětem a rodičem a není již třeba čekat a stačí jim to k nařízení terapie. U obou dalších částí soudců, označených „Spíše“ lze předpokládat, nějakou vnitřní či vnější potřebu dovysvětlení stavu, jenž by pomohl převážit k rozhodnému závěru terapii uložit či neuložit.

4) Pro uložení rodinné terapie jsem i přesto, že míra administrativní zátěže může převýšit míru úspěšnosti terapie.

8 odpovědí

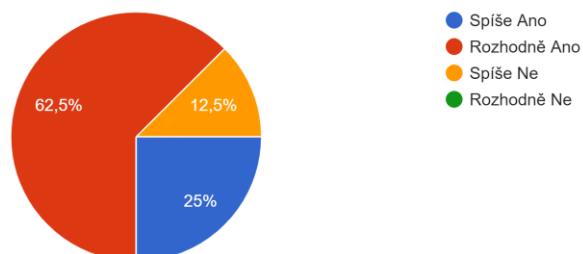

Závěry: U čtvrté otázky zaměřené na faktor administrativní zátěže stejně jako u předchozí otázky se nadpoloviční většina soudců přiklonila k uložení rodinné terapie, i přesto, že míra zátěže by příp. přesahovala to, co do ní soud vkládá. Procentuálně i početně podle osob jde o shodný názor soudců jako u předchozí otázky. Znovu převážila ta část soudců, kteří jsou rozhodně pro uložení, i když převýší administrativní zátěž.

Komentář: Na tomto grafu je zajímavá skutečnost, že jde o poměrně vysoké číslo soudců, kteří by volili spíše neukládat terapii, v případě, že by převýšila administrativní zátěž (37,5%). Přičemž soudce má k dispozici pracovníky opatrovnické kanceláře, kteří vyřizují administrativu, kterou jim soudce deleguje. Bylo by zajímavé se doptávat, co soudci, kteří volili variantu „Spíše Ne“ tímto svým vyjádřením mysleli. Zároveň by bylo zajímavé zjistit u soudců, kteří byli at' již pro či proti, z jakého důvodu nebyli zcela jednoznační ve svých odpovědích.

5) Před uložením rodinné terapie potřebuji mít důvěru v terapeuta potažmo instituci, do které odbornou pomoc nařizuji.

8 odpovědí

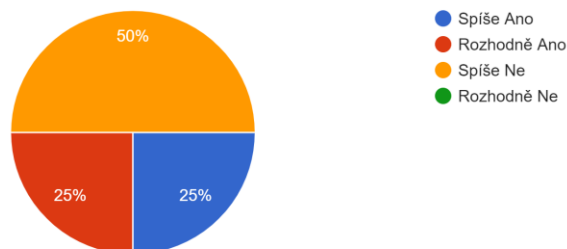

Závěry: Faktor pátého dotazu byl zaměřen na vztah soudce k terapeutovi (instituci), respektive důvěru v terapeuta, v případě, že by měl do takové instituce rodinnou terapii uložit. Na uvedeném grafu je zřejmé, že převážná část soudců (více než 80%) potřebuje mít v daného odborníka či instituci důvěru. Tedy vědět s kým spolupracuje, od koho má očekávat výsledek. Navíc i „pouhá“ nadpoloviční většina soudců je rozhodně pro mít důvěru v instituci. V případě přepočtení na osoby, tak sedm soudců potřebuje mít před uložením důvěru v instituci, jeden z nich ne, ale ani ten jeden není zásadně rozhodnut o tom, že ji vůbec nepotřebuje.

Komentář: U tohoto faktoru se setkáváme s velkou potřebou soudců mít důvěru v instituci, kam posílají rodiče. Soudci to jasně vyjádřili svým rozhodným ano. Tak jak u některých předchozích faktorů nebyli zcela přesvědčeni, tak tento faktor mají jasně vytyčen. Otázkami na soudce by bylo možné dále rozvíjet jejich potřebu důvěry v danou instituci. Což by mohlo mít za následek i případné zkvalitnění spolupráce mezi soudci a terapeuty. Zde bych se nebál navrhnout i kvalitativní výzkum na zjištění potřeb obou profesí, a to pro zefektivnění spolupráce, což by mohlo být zároveň ku prospěchu celému rodinnému systému v rámci sporu o dítě.

6) Rodinnou terapii uložím i přesto, že doba soudního řízení se tím může protáhnout, přičemž terapie nezaručuje, že bude úspěšná.

8 odpovědí

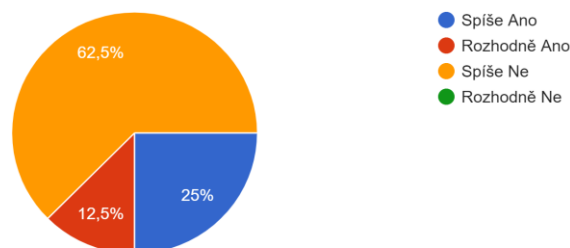

Závěry: Šestá otázka nesla v sobě faktor času. Na uvedeném grafu můžeme číst, že chronologický (plynoucí) čas ve srovnání s úspěšností rodinné terapie je pro polovinu soudců směřodatný a pro polovinu nikoliv. Podobný styl poměru rozhodování můžeme vidět u otázky číslo dva. Opět zde můžeme sledovat, že ti soudci, kteří jsou spíše proti, nejsou zcela přesvědčeni o uložení s ohledem na časovou prodlevu. U těch, kterým časová prodleva nevadí, jsou rozděleni na ty, jenž jsou o tom zcela přesvědčeni a ty, kteří se k této variantě spíše kloní.

Komentář: Zde můžeme vidět, že pro stejnou část soudců je důležitý plynoucí čas, který běží v rámci soudního sporu o dítě. Kdy v současnosti je trend, aby opatrovničtí soudci rozhodovali, co nejrychleji, aby to mělo co nejmenší dopady na dítě/děti.

7) Rodinnou terapii uložím třeba již na počátku soudního řízení, tedy budu-li mít od začátku obavy o rychlé vyřešení sporu mezi rodiči.

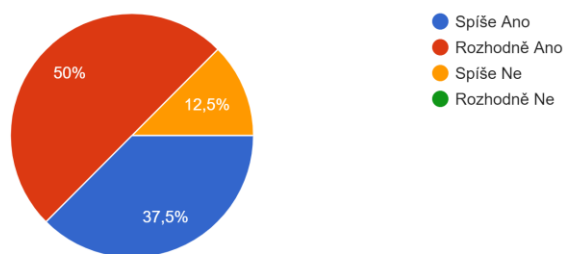
8 odpovědí

Závěry: Otázka se zaměřuje nejen na faktor času, ale i na zásah do základních práv jedince, tedy jeho osobní svobody. Většina soudců se nekloní k uložení terapie již na počátku soudního řízení, i když bude mít obavy o včasné vyřešení sporu. V přepočtu osob je to pět soudců, kteří jsou spíše pro neukládání terapie. Oproti tomu dva soudci jsou spíše pro a jeden zásadně pro.

Komentář: Z grafu je patrné, že většina soudců se spíše kloní k tomu, že ačkoliv má už na začátku obavy o vyřešení sporu, nástroje pomoci, by nevyužila. Bylo by zajímavé tuto otázku dále rozvíjet. Například, jaké jsou důvody, že je většina proti uložení terapie, i když v nich vzbuzuje obavy. Je to tím, že jde o zásah do svobody práv jedince a k tomu nedostatek důkazů? Do práv jedince se dívají dvojí optikou. A to optikou dospělého jedince, pro kterého to může být nepřiměřeným zásahem, nebo naopak optikou dítěte, které vzhledem k aktuálnímu dění sporu, může být poškozováno čím dál tím více, a bylo by tedy na místě použít rodinnou terapii. Z grafu můžeme i případně dedukovat, že soudci se právě proto, že jde o počátek soudního sporu ve většině případů kloní ke „spíše“ než k rozhodnému „pro“ či „proti“.

8) Rodinnou terapii uložím teprve tehdy, až mám shromážděno více informací o tom, že pomoc je nutná, např. ze zpráv účastníků soudního řízení, osobních rozhovorů s rodiči či z vyjádření odborníků.
8 odpovědí

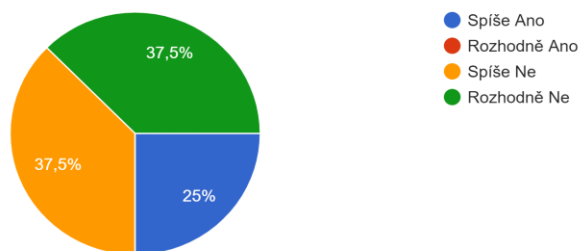

Závěry: Osmá otázka se stejně jako předchozí zabývá faktorem času v souvislosti se zásahem do základních práv jedince. Avšak již zdůrazňuje terapii nařídit vzhledem k evidentnímu (podloženému) ohrožování zdravého vývoje dítěte. Zde je evidentní, že soudci jsou ve většině pro uložení terapie. Na grafu vidíme radikální obrát v zásadním postoji soudců. Nejen že převažuje rozhodnutí o uložení terapie, ale z poloviny převažuje zcela rozhodné „pro“ terapii. Naopak pouze minimální počet, přepočteno na osoby, jeden soudce, je spíše proti uložení terapie.

Komentář: Obrát ve smýšlení soudce oproti předchozí otázce může být v tom, že pro soudce jako rozhodovací orgán je zásadním kritériem dostatek důkazů, čímž následně přestává zohledňovat práva dospělého jedince na osobní svobodu a jeho důležitým úkolem vedle budoucího vydání soudního rozhodnutí je zabezpečit co nejmenší poškození zdravého vývoje dítěte. Dále by bylo určitě zajímavé si vyslechnout názor soudce, který byl spíše proti uložení terapie. Co ho k takovému rozhodnutí vlastně vedlo.

9) Rodinnou terapii rodičům uložím i přesto, že ji nedůvěřuji, příp. s ní nemám dobré zkušenosti.

8 odpovědí

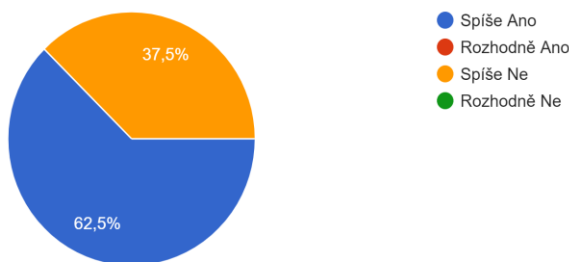

Závěry: Tato otázka podobně jako v otázce pět souvisí s faktorem důvěry. Zde jde o elementární důvěru, resp. důvěryhodnost v samotný institut nástroje pomoci. Na grafu vidíme, že převážná většina soudců je proti uložení terapie. Z toho poměrně velká část je zcela rozhodně proti, stejně velká část soudců je spíše proti a jen menší část je spíše pro uložení terapie.

Komentář: Převážná část soudců se shoduje v tom, že nemá-li důvěru či má vlastní špatnou zkušenost v samotný nástroj pomoci, nechce ho ani využít. Myslím, že tímto názorem lze i nepřímou říct, že osobní zkušenost či vyznávané hodnoty a jejich priorit, mohou výrazně ovlivnit použití či nepoužití tohoto institutu. Dalo by se polemizovat i s tím, že hodnota osobní důvěry v „něco“ je významnější než hodnota, kterou může být pomoci druhému, i když sám tomu zcela nebo vůbec nevěřím či s tím nemám dobrou zkušenost. Kdy to ale na druhou stranu může pomoci dítěti/dětem, neboť každý případ, situace je individuální a specifická. Nebo naopak lze říct, proč ztrácet čas tím, co nefunguje. I zde by bylo zajímavé podrobně se doptávat jednotlivých soudců, co tím konkrétně mysleli.

10) Jestliže uložím rodinnou terapii, očekávám od ní, že rodiče se po jejím absolvování dostaví k soudu s uzavřenou dohodou v předmětném sporu.

8 odpovědí

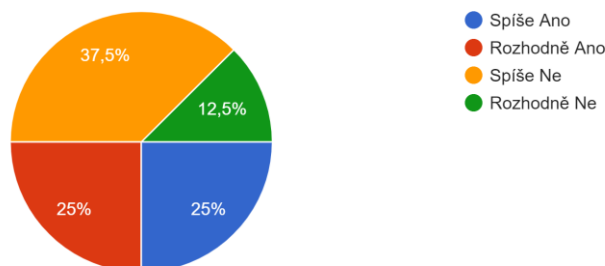

Závěry: Otázka se zaměřila na faktor očekávání úspěšnosti uložené terapie, resp. očekávání uzavření dohody. Většina soudců očekává, že uloží-li terapii, bude úspěšná. Menší část z nich toto očekávání nemá. Zajímavé je i znázornění na grafu, že ani jeden ze soudců není o tom, zda má být či nemá být úspěšná, resp. rodiče přijdou s uzavřenou dohodou, zcela rozhodnut. Všichni to „spíše“ očekávají či neočekávají. V přepočtu jde o poměr pěti soudců, kteří očekávají úspěšnost terapie s uzavřenou dohodou, tři z nich naopak nepředpokládají, neočekávají od terapie, že se k soudu rodiče s uzavřenou dohodou dostaví.

Komentář: Z výsledků je zřetelné, že většina soudců od tohoto nástroje pomoci očekává, že rodiče za pomoci odborníka soudní spor vyřeší sami, navíc k soudu se dostaví s uzavřenou dohodou. Většina soudců tímto může dávat najevo, že rodiče jsou ti, kdo má mít největší kompetence rozhodovat o svém dítěti/dětech a měli by tuto pravomoc využít ve prospěch dítěte/dětí i svůj. Menší část soudců, i když ne až tak malá, spíše neočekává, že by se rodiče k soudu dostavili s uzavřenou dohodou. Bylo by zajímavé doptávat se soudců, co je k tomu vede, že toto očekávání nemají.

11) V případě, že mám uložit rodinnou terapii, je pro mě zásadním kritériem při jejím ukládání volit takovou terapii, která je rodičům poskytována zdarma.

8 odpovědí

Závěry: Poslední uzavřená otázka se zaměřila na ekonomický dopad, resp. zda za odbornou službu mají rodiče platit či má-li jim být poskytována zdarma. Vidíme, že je to poprvé, co se v grafu objevily všechny barvy, tzn. všechny možné názory - proti i pro. Vidíme, že polovina soudců nevnímá zásadní kritérium bezplatnosti služby, kterou mají uložit. Naopak pro druhou polovinu jde o zásadní prvek při volení uložení rodinné terapie rodičům ve sporu o dítě. Zajímavé je také rozložení početnosti vyjádření (na grafu rozložení procentuální). Kdy u těch, pro které jde o zásadní faktor při ukládání terapie, je rovnoměrné rozhodně i spíše ano. U těch, kteří nevnímají faktor bezplatnosti terapie ze strany rodičů, jako zásadní, se více kloní ke spíše ne, než k rozhodně ne.

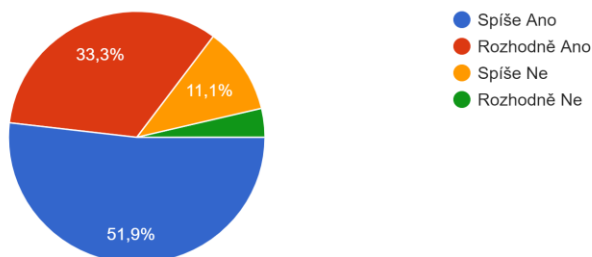
Komentář: Podle výsledků můžeme v znázorněném grafu vyčíst, že soudci se nepřiklání k jedné či druhé variantě. Soudci nejsou jednotní, nebo minimálně nepřevažuje názor, kterým by se soudci klonili k tomu, že je pro ně zásadním kritériem, aby nařizovaná terapie byla zdarma. Podle mého názoru je vůbec otázkou, jestli a příp. za jakých podmínek tuto službu poskytovat zdarma. Včetně toho, kdy by případně měli soudci zohledňovat poskytování odborné pomoci rodičům zdarma při nařizování terapie.

Závěrečné (dvanácté), doplňující, otevřené otázky využili soudci ke svým komentářům ohledně rodinné terapie. Soudci poukázali na absolutní nedostatek služeb tohoto typu. Také uváděli, že rodinná terapie není vhodná vždy a pro každého. Například zmínili domácí či jiné násilí, anebo když jeden z rodičů zjevně trpí poruchou osobnosti. Opakovaně se shodli, že je třeba tento nástroj pomoci pečlivě vážit vzhledem ke konkrétním okolnostem případu. Zároveň zmínili, že potřeba uložení rodinné terapie je velmi individuální a jiná v každém jednotlivém případě. Pro někoho je při rozhodování o uložení rodinné terapie primární, že vztah jednoho z rodičů k dítěti/dětem je narušen.

4.4.2 Analýza výsledků – OSPOD

Celkem bylo osloveno osm městských částí v Praze, pod které spadá OSPOD a v nich 51 pracovníků, kteří se setkávají s opatrovnickou agendou. (v popisu výsledků budu dále jmenovat pouze „pracovník“ na místo „pracovník/pracovnice“ ačkoliv jsou tím míněny obě pohlaví, rozhodl jsem se ze stejného důvodu jako u analýzy výsledků soudu). Vrátilo se 27 vyplněných dotazníků. Což je nadpoloviční většina všech rozeslaných dotazníků. Z tohoto výsledku lze odvodit relativně hodnotící závěry, které při větším vzorku mohou kopírovat představené výsledky.

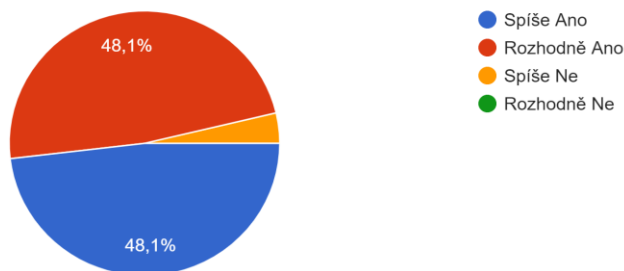
1) Odbornou poradenskou pomoc uložím, jakmile rodiče na úpravě poměrů svých dětí nespolupracují, ačkoliv jim byla nějaká forma odbor...tím již doporučována, a spor přetrvává či eskaluje.
27 odpovědí

Závěry: Na přiloženém grafu u první otázky spojené s faktorem motivace rodičů spolupracovat na změně dosavadního rodičovského stylu ohledně řešení úpravy poměrů dětí je pro uložení terapie výrazná většina pracovníků OSPOD (více než 80% všech odpovědí). U nadpoloviční většiny ještě můžeme zaznamenat, že ta se dělí na ty pracovníky, kteří jsou spíš pro uložení odborné pomoci a ty, kteří jsou jednoznačně rozhodnuti za těchto podmínek terapii uložit. Z přiloženého grafu, je těch, kteří jsou pevně rozhodnuti pomoc uložit, poměrně velká část (kolem 30% všech odpovědí). Pro neuložení terapie je s ohledem na tento faktor minimum pracovníků (kolem 11% všech odpovědí).

Komentář: Z výsledku je evidentní, že tento nástroj pomoci je pro pracovníky dalším z nástrojů, které v agendě OSPOD využívají (po poradenské činnosti), zejména v čase, kdy rodiče doposud nesjednali nápravu a ani nemají zájem spor zmírnit či ho ukončit. Domnívám se, že pracovníci se v tak velké míře kloní k uložení odborné pomoci, jelikož si uvědomují (a ve své praxi často zažívají) dopady, které pak děti v souvislosti s eskalací sporu rodičů zažívají.

2) Odbornou poradenskou pomoc uložím, jakmile zjistím, že dítě má psychické či psychosomatické potíže se kterými se léčí u odborníka a rodiče na řešení sporu nespolupracují.
27 odpovědí

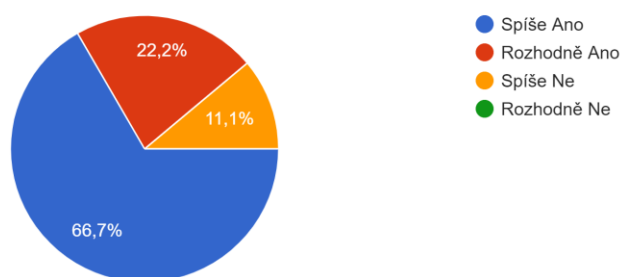

Závěry: U druhé otázky zaměřené na faktor zdraví nezletilého dítěte z uvedeného grafu vidíme, že jednoznačně převažuje názor odbornou pomoc uložit. Navíc polovina těch, kteří se kloní k uložení nástroje pomoci jsou zcela o jejím uložení přesvědčeni. Naopak z grafu nevidíme ani minimální procentuální označení záporných odpovědí, z čeho lze usuzovat, že půjde o číslo maximálně do pěti pracovníků z dvaceti sedmi odpovědí.

Komentář: Lze se domnívat, že tento jednoznačný názor převažující u pracovníků OSPOD lze přičíst jim svěřené agendě a každodenní práci s rodinou, a to nejen v souvislosti s kolizním opatrovnictvím, ale vůbec ve spojitosti se všemi agendami souvisejícími s ohrožením zdravého vývoje nezletilého dítěte/děti.

3) Odbornou poradenskou pomoc uložím, jakmile zjistím, že mezi jedním rodičem a dítětem/děťmi je narušený vztah, kdy druhý rodič nemá zájem napomoci nápravě jejich vztahu.

27 odpovědí

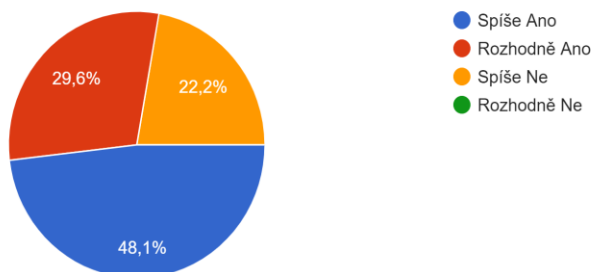

Závěry: Třetí otázka zaobírající se faktorem vztahu mezi rodičem a dítětem opět jako u předchozí otázky představuje jednoznačný názor pracovníků OSPOD, tj. odbornou pomoc uložit, jakmile je narušený vztah mezi rodičem a dítětem a druhý rodič nejeví zájem narušený vztah zlepšit, minimálně se na jeho zlepšení podílet (více než 80% všech odpovědí). Již zde však nevidíme tak vyrovnaný podíl rozhodného předsevzetí odbornou pomoc uložit. U odpovědí, které jsou pro uložení, převládá „Spíše Ano“. Navíc již proti uložení se již vymezuje určitá (i když minimální) část pracovníků.

Komentář: I zde můžeme pozorovat, že jakmile jde o nezletilé dítě v rodině a nějakou narušenou (nevyhovující) situaci pro dítě, pracovníci reagují názorem pomoci vrátit dysfunkční okolnost zpět do stavu, která bude v zájmu dítěte/děti. Na stranu druhou i když jde o minimální procento odpovědí proti uložení odborné pomoci, bylo zajímavé zjistit, co tyto pracovníky vede k názoru nástroj pomoci nevyužít. A to již s ohledem na to, co bylo řečeno k agendě OSPOD.

4) Pro uložení odborné poradenské pomoci jsem i přesto, že míra administrativní zátěže může převýšit míru úspěšnosti odborné poradenské pomoci.

27 odpovědí

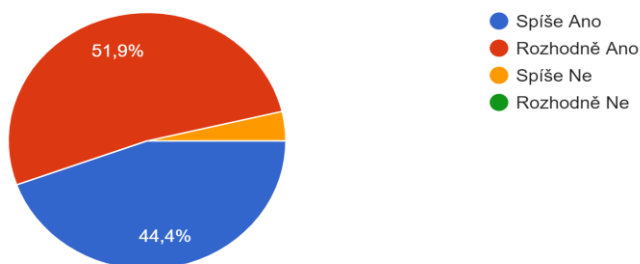

Závěry: Graf čtvrté otázky zaměřené na faktor administrativní zátěže pracovníka OSPOD spojený s uložením a případnou mírou úspěšností odborné pomoci ukazuje, že převážná většina pracovníků je i přes vzniklou administrativní zátěž pro uložení odborné pomoci. K tomu poměrně velká část pracovníků je zcela rozhodně pro uložení odborné pomoci (těsně pod 30% všech odpovědí). Naopak menší část pracovníků se vyjadřuje, že by ji s ohledem na administrativní zátěž spíše neuložila.

Komentář: Je pozitivní vidět, že většina pracovníků, i přes administrativní zátěž spojenou s uložením odborné pomoci, je pro její nařízení, navíc zhruba 30% je zcela zásadně pro její uložení. K tomu lze poznamenat, že pracovník tuto administrativní agendu spojenou s uložením odborné pomoci vykonává, oproti soudci, sám. Tedy nemá kancelář či asistenta/asistentku, která by mu část této agendy pomohla vyřídit. Na druhou stranu se nabízí otázka, jak je to ve skutečnosti, když, jak jsem již dříve zmínil, ombudsman kritizuje OSPOD, že odbornou pomoc nenařizují v takové míře, ve které by mohly.

5) Před uložením odborné poradenské pomoci potřebuji mít důvěru v terapeuta potažmo instituci, do které odbornou pomoc nařizuji.

27 odpovědí

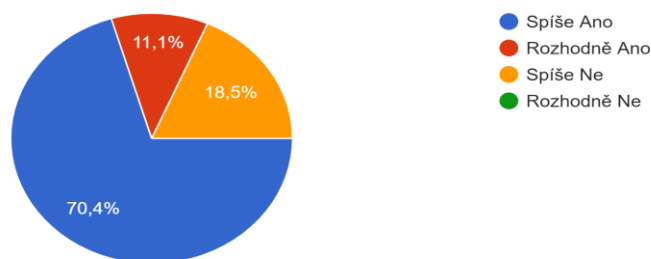

Závěry: V pátém dotazu byl faktor zaměřen na vztah pracovníka k terapeutovi (instituci), respektive důvěru v terapeuta, v případě, že by měl do takové instituce odbornou pomoc uložit. Je zcela evidentní přiklonění se pracovníků mít důvěru v terapeuta, potažmo instituci (více než 90% všech odpovědí). V grafu můžeme dále pozorovat, že více než polovina všech odpovědí je zcela rozhodně proto, aby měla důvěra v práci odborníka, respektive organizace, kam bude odbornou pomoc rodičům nařizovat. Zajímavý je i ten fakt, že minimální počet pracovníků, který není ani grafem zaznamenatelný, by se klonilo k tomu, že by jim to nevadilo, že nemají informace, zkušenost, resp. důvěru v činnost odborné služby.

Komentář: Jde o zcela zásadní preferenci pracovníků, jestliže by měli odbornou pomoc rodičům ukládat. Domnívám se, že u obou skupin, u té většinové i té minoritní, by bylo zajímavé detailněji zjišťovat, co si konkrétně pod svým rozhodnutím (potřeba důvěry) pracovníci představují, příp. co by konkrétně od odborníka (instituce) ve vzájemném vztahu (spolupráci) potřebovali, aby byla efektivní, tzn. účinná ve prospěch rodiny.

6) Odbornou poradenskou pomoc uložím i přesto, že doba soudního řízení se tím může protáhnout, přičemž odborná pomoc nezaručuje, že bude úspěšná.

27 odpovědí

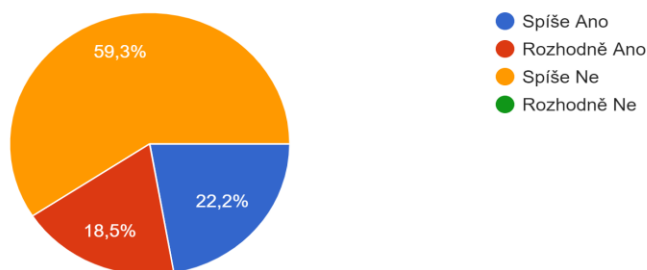

Závěry: Otázka byla cílena na faktor času. Na grafu vidíme, že nadpoloviční většina všech odpovědí je pro uložení odborné pomoci, i v případě, že se doba k rozhodnutí o sporu může protáhnout a nezaručuje úspěšnost pomoci. Naopak výrazná menšina pracovníků by se rozhodla spíše nástroj pomoci za takových to okolností nevyužít.

Komentář: Při rozhodování pracovníků OSPOD může hrát roli ten fakt, že rozhodujícím orgánem o vyřešení sporu o dítě/děti je soud. Kdy OSPOD jde zejména o dobré vztahy v rodině, tedy takové, které budou v zájmu dítěte. Tedy čas se pravděpodobně pracovníci snaží převážně využít pro vztahy v rodině, tedy jde o tzv. čas „kairos“, a tolik nesledují čas, kdy by měl být spor ukončen („chronos“). Žádnou pozitivní normou není zcela přesně stanoveno, kdy a za jakých podmínek má být spor rodičů ukončen.

7) Odbornou poradenskou pomoc uložím třeba již na počátku soudního řízení, tedy budu-li mít od začátku obavy o rychlé vyřešení sporu mezi rodiči.

27 odpovědí

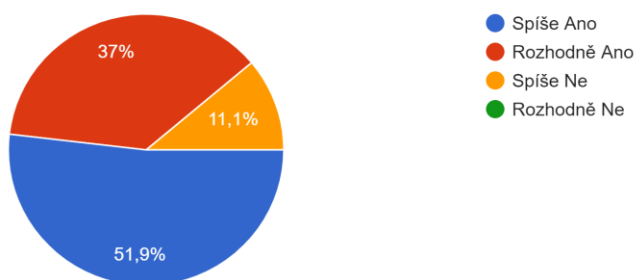

Závěry: Sedmá otázka se zaměřuje nejen na čas, ale i na zásah do základních práv jedince, tedy jeho osobní svobody. Nadpoloviční většina pracovníků není pro uložení odborné pomoci na počátku soudního řízení, i když bude mít obavy o včasné vyřešení sporu. Zároveň jsou tito pracovníci v názorové shodě, tzn. „Spíše Ne“. Oproti tomu si můžeme na grafu všimnout, že menšina, tedy ti, kteří by odbornou pomoc na počátku soudního řízení uložili, jsou rozděleni v tom, že část je „rozhodně“ pro, a poměrně stejná část „spíše“ pro.

Komentář: Vidíme, že faktor času v souvislosti zásahem do základních práv jedince, jeho osobní svobody, je pro pracovníky OSPOD směrodatný. Domnívám se, že pracovníci si uvědomují mocenský nástroj a zvažují, zda ho již na začátku použít, a že rozlišují vlastní obavy vs. důkazy svědčící pro či proti vlastní domněnce. U respondentů převážilo rozhodnutí „Spíše Ne“. V této souvislosti by bylo zajímavé zjišťovat názory pracovníků, jak vnímají osobní svobodu jedince vs. profesní zájem.

8) Odbornou poradenskou pomoc uložím teprve tehdy, až mám shromážděno více informací o tom, že pomoc je nutná, např. ze zpráv účastníků soudních...bních rozhovorů s rodiči či z vyjádření odborníků.

27 odpovědí

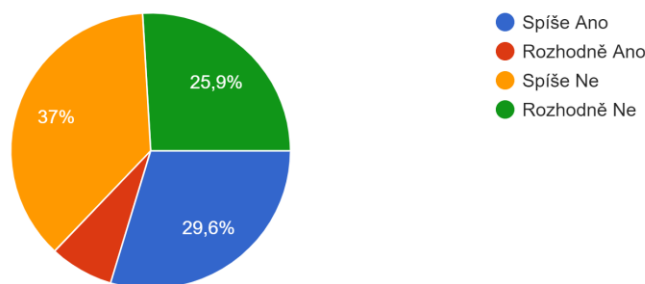

Závěry: Tato otázka se stejně jako předchozí zabývá faktorem času v souvislosti se zásahem do základních práv jedince. Avšak již zdůrazňuje odbornou pomoc nařídít vzhledem k evidentnímu (podloženému) ohrožování zdravého vývoje dítěte. Převážná většina pracovníků se kloní k uložení odborné pomoci. Naopak těch, kteří by ji za uvedených okolností neukládali je minimum. Zároveň vidíme, že jestliže jde již o nutnost, a pracovník má shromážděno dostatek důkazů zvyšuje se i jeho přesvědčení, odbornou pomoc rozhodně uložit.

Komentář: Zde můžeme pozorovat jasné stanovisko pracovníků OSPOD. Domnívám se, že, stejně jako v otázce dva, pracovníci vychází ze svěřené agendy a každodenní zkušenosti práce s rodinou. Avšak nebál bych se říct, že v tomto kontextu by spíše převládalo stanovisko svěřené agendy, kdy pracovník má konat v zájmu dítěte. Ale i zde si kladu otázku, zda se tak děje i v každodenní realitě v rámci soudních sporů o dítě/děti.

9) Odbornou poradenskou pomoc rodičům uložím i přesto, že ji nedůvěřuji, příp. s ní nemám dobré zkušenosti.

27 odpovědí

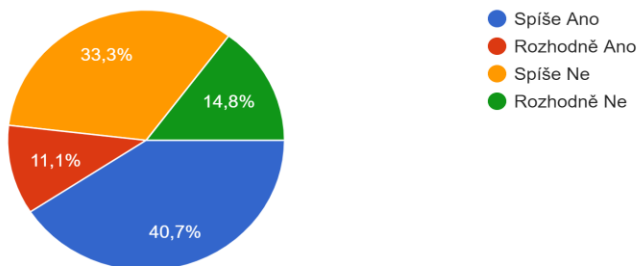
Závěry: Devátá otázka podobně jako otázka pět souvisí s faktorem důvěry. Zde jde o elementární důvěru, resp. důvěryhodnost v samotný institut nástroje pomoci. Graf představuje, že většina pracovníků je proti uložení odborné pomoci v případě, že ji nedůvěřuje či s ní má špatnou zkušenost. Naopak těch, kteří by ji i přes vlastní nedůvěru, zkušenost uložili je těsně pod hranicí 30%. K těm, kteří by ji i přesto uložili, a jsou o tom přesvědčeni, je minimum, grafem procentuálně nezaznamenáno.

Komentář: Vidíme, že osobní důvěra v tento institut příp. vlastní zkušenost hraje u pracovníků OSPOD důležitou úlohu. A to i v případě, že svěřená agenda by měla pracovníka nabádat konat ve prospěch nezletilých a volit dostupné nástroje k tomu. Otázkou je, jestli vůbec takto o odborné pomoci, jestliže ji nedůvěřuje či s ní má špatnou zkušenost, pracovník přemýšlí. Jestli ji spíš pak nevnímá jako riziko, co by mohlo třeba více poškodit dosavadní

vztahy v rodině či jde o zbytečně vynaloženou energii, kterou by pracovník měl příp. věnovat jinde.

10) Jestliže uložím odbornou poradenskou pomoc, očekávám od ní, že rodiče se po jejím absolvování dostaví k soudu s uzavřenou dohodou v předmětném sporu.

27 odpovědí

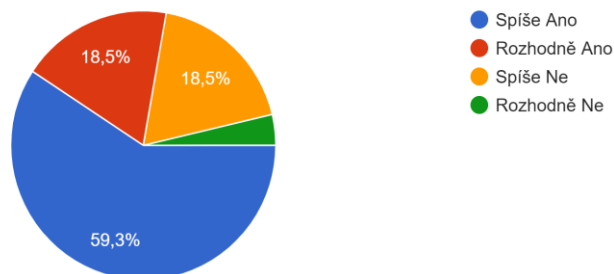

Závěry: Otázka deset se zaměřila na faktor očekávání úspěšnosti uložené terapie, resp. očekávání uzavření dohody. Většina pracovníků očekává, že uloží-li odbornou pomoc, bude úspěšná. Na grafu vidíme, že jde sice o nadpoloviční většinu, ale ne tak výraznou, jako u některých předchozích odpovědí (těsně nad hranicí 50% všech odpovědí). Můžeme se rovněž všimnout, že je zde zastoupena celá škála odpovědí, kdy v obou pólech je více zastoupena odpověď „Spíše Ano/Spíše Ne“. Pracovníků, kteří dohodu neočekávají, je těsně pod hranicí 50%, tedy přesně 48,1% všech odpovědí.

Komentář: Lze sledovat zajímavý myšlenkový střet. Někteří pracovníci, uložili-li odbornou pomoc, neočekávají, že by se rodiče dostavili k soudu s uzavřenou dohodou. Těžko lze usuzovat na základě čeho k tomuto rozporu dochází. Očekával bych určitou víru, naději ve zdárné zakončení odborné pomoci. Jde o zkušenost, kterou ve své praxi pracovníci zažívají? Tedy, že k soudu ve většině případů rodiče s uzavřenou dohodou nedorazí, či se jim nepodaří se u odborníka dohodnout. Napadá mě, co vlastně takový pracovník od uložené odborné pomoci očekává.

11) V případě, že mám uložit odbornou poradenskou pomoc, je pro mě zásadním kritériem při jejím ukládání volit takovou odbornou poradenskou pomoc, která je rodičům poskytována zdarma.

27 odpovědí

Závěry: Závěrečná uzavřená otázka souvisí s ekonomickým dopadem, resp. zda za odbornou službu mají rodiče platit či má-li jim být poskytována zdarma. Graf znázorňuje, že pro převážnou většinu pracovníků je zásadním kritériem, že je poskytována zdarma. Oproti tomu pro ty, jenž to zásadní kritérium není, je poměrně malá část pracovníků (necelých 20% všech odpovědí). K tomu si můžeme všimnout, že těch, pro které tento faktor není zásadním, je na grafu znázorněn zcela shodným procentuálním vyčíslením jako u těch, pro které je naopak rozhodně zásadním kritériem. Navíc těch, kteří odpověděli, že to není pro ně rozhodně zásadní kritérium, je tak malé množství, že graf jej procentuálně vůbec nezachytil.

Komentář: Z grafu je zřejmé, že pro pracovníky OSPOD je významné kritérium, jestli je odborná pomoc poskytována zdarma či nikoliv. Domnívám se, zda-li jejich převažující názor o tom, poskytovat odbornou pomoc rodičům zdarma, nesouvisí s profesní rolí a rodinami, se kterými se při své práci setkávají. Pracovníci se v rámci své široké oblasti práce s rodinou často setkávají s rodiči s nízkými příjmy. A však ze své praxe kolizního opatrovnictví nemohu souhlasit s tím, že by mělo jít o zásadní kritérium posuzování, do jaké organizace odbornou pomoc příp. uloží. V soudních sporech se setkávám s lidmi s různými příjmy, životní úrovní. Při své profesní zkušenosti zažívám, že čím více majetku rodiče (minimálně jeden z nich) mají, obtížněji se jim hledá smírné řešení. Pak by možná stálo za to vzít v úvahu, jak ekonomickou oblast ošetřit, aby nepoškozovala ani jednoho z rodičů, zároveň nediskvalifikovala odbornou pomoc, která není poskytována rodičům zdarma.

Závěrečné (dvanácté), doplňující, otevřené otázky využili pracovníci OSPOD ke svým komentářům ohledně odborné poradenské pomoci. Opakovaně zmiňují motivaci rodičů, pro někoho je tou hlavní, vedoucí ke změně dosavadního sporu, zároveň k tomu uvádí, že by se rodiče měli nejprve pokusit

dobrovolně hledat řešení ve sporu. Někteří si myslí, že mají-li odbornou pomoc rodiče nařízenou, nemá to velký efekt. Jiní poukazují na to, že by mělo jít stranou ego rodičů a rozhodovat o dětech by měli oni sami, neboť je znají nejlépe. Také zazněl argument, že rodiče by měli být donuceni převzít odpovědnost za svá rozhodnutí, za budoucnost svých dětí a ne hledat pomoc u svých právních zástupců. K otázce poskytování služby za úplatu či zdarma, jeden z pracovníků uvedl, že odborná poradenská pomoc by měla být poskytnuta vždy a zdarma, ideálně by mělo být uloženo tuto pomoc absolvovat ještě předtím, než rodiče vstoupí do sporu. Někteří pracovníci uvedli, že nařizování odborné pomoci nechávají v kompetenci soudu, kdy ji u soudu navrhnou nebo sami rodičům pouze doporučují. Rovněž opakovaně pracovníci uváděli, že hlavními důvody pro uložení odborné poradenské činnosti jsou narušené vztahy mezi rodiči a dětmi, eskalace sporu mezi rodiči, hledisko ohrožení zájmů dětí.

4.4.3 Komparace výsledků orgánů veřejné moci

Zde se budeme věnovat srovnání jednotlivých faktorů, jak na ně pohlíží jednotliví aktéři orgánu veřejné moci. Porovnáme, jak se k uložení nástroje pomoci vztahují soudci a jak pracovníci OSPOD.

Ad 1) Otázku spojená s faktorem motivace rodičů spolupracovat na změně dosavadního rodičovského stylu ohledně řešení úpravy poměrů vnímají oba orgány veřejné moci ve shodě. Oba většinou uloží tento jim svěřený nástroj pomoci v rodičovském sporu. Z grafů můžeme rovněž vyzorovat, že soudci jsou k ukládání odborné pomoci zdrženlivější než pracovníci OSPOD. Domněnky, proč tomu tak může být, byly vyjádřeny v komentářích na straně 60 a straně 69. Jednou větou by se to také dalo říct následujícím způsobem. Soudce musí více dbát na širší kontext problému, který musí následně při nařizování odborné pomoci zdůvodnit (práva všech účastníků). Oproti tomu pracovník OSPOD je k tomu veden „automaticky“ ze zákona o sociálně právní ochraně dětí viz § 5, § 6.

Ad 2) Otázka zaměřená na faktor zdraví nezletilého dítěte, je orgány veřejné moci chápána ve smyslu uložení odborné pomoci odlišně. Soudci jsou z jedné poloviny pro uložení odborné pomoci z druhé nikoliv. Ani u této otázky nelze říct, že by jeden z orgánů veřejné moci byl proti ukládání tohoto institutu. U pracovníků OSPOD se výrazná většina kloní k uložení odborné pomoci. I zde odkazují na komentáře na straně 61 a straně 70. Proč jednotlivé orgány mají odlišný přístup k ukládání institutu, mohou leccos vysvětlovat připomínky respondentů v závěrečné (otevřené) doplňující otázce viz strana 68 a strana 77.

Ad 3) Na otázku zaměřenou na faktor vztahu mezi rodičem a dítětem odpověděly oba orgány ve shodě, a to že by většinově uložily odbornou pomoc. U této otázky, stejně jako u první, můžeme z grafu pozorovat vyšší důraz na uložení odborné pomoci ze strany pracovníků OSPOD než u soudců.

Ad 4) U otázky zaměřené na faktor administrativní zátěže se orgány veřejné moci vyjádřily ve shodě. Celkem výrazným způsobem u obou převažuje názor uložit odbornou pomoc. Blíže viz vyjádření v komentářích na straně 62 a straně 71.

Ad 5) Otázka se soustředila na faktor vztahu orgánu veřejné moci, potažmo jejich jednotlivých zástupců, k terapeutovi (instituci). Oba orgány byly ve výrazné shodě. Oba ve svých odpovědích uvedly, že potřebují mít důvěru v toho, kdo odbornou pomoc zajišťuje, aby ji pak mohly nařídit. To lze vyčíst nejen z jednotlivých grafů odpovědí na tuto otázku, ale zároveň i z vyjádření obou orgánů veřejné moci v doplňující dvanácté otázce na straně 68 a straně 77.

Ad 6) Otázka spojená s faktorem času má podobné odpovědi jako u dotazu dva. Orgány veřejné moci nejsou ve svých odpovědích v souladu, zároveň je třeba uvést, že ani jeden z nich není proti uložení odborné pomoci v případě, že by měly obavy o včasné vyřešení sporu, podpořeno tím, že by odborná pomoc nemusela být úspěšná. Na detailnější vyjádření, proč tomu tak může být, odkazují na komentáře na straně 64 a straně 73.

Ad 7) K otázce, která se soustředila krom času i na zásah do základních práv jedince, jeho osobní svobody, se orgány veřejné moci vyjádřily shodně. Oba orgány by na počátku soudního řízení, i když by měly obavy o včasné vyřešení sporu, odbornou pomoc většinově neuložily. Na bližší vyjádření odkazují na výsledky uvedené na straně 65 a straně 74.

Ad 8) Otázka zaměřená na stejný faktor jako předchozí otázka, odlišná v tom, že orgány veřejné moci mají již důkazy o tom, že pomoc je nutná, resp. že je ohrožován zdravý vývoj dítěte. Orgány jsou výrazně pro uložení odborné pomoci. Oba orgány jsou tedy ve většinové názorové shodě. Více uvedeno na straně 65 a straně 74 v komentářích výsledků odpovědí k této problematice.

Ad 9) Otázka se pojí k faktoru důvěry, oproti páté otázce jde o elementární důvěryhodnost v tento nástroj pomoci. Stejně i zde oba orgány shodně odpověděly. Oba by většinově tohoto institutu nevyužily, tedy v případě, že k němu nemají důvěru, či s ním mají špatnou zkušenost. Blíže se k výsledkům dočtete na straně 66 a straně 75.

Ad 10) Otázka se zaměřila na faktor očekávání úspěšnosti uložené odborné pomoci, resp. očekávání uzavření dohody. Oba orgány jsou ve shodě, většinově sdělily, že očekávají úspěšnost odborné pomoci i že se pak rodiče dostaví k soudu s uzavřenou dohodou. Přesto je z výsledků odpovědí patrné, že větší očekávání uzavření dohody mají soudci, než pracovníci OSPOD. Podrobnější zpracování výsledků této otázky naleznete na straně 66 a straně 76.

Ad 11) Otázka se zaměřila na ekonomický dopad, zda je pro orgány veřejné moci zásadním kritériem odbornou pomoc rodičům poskytovat zdarma. Orgány nejsou v tomto ohledu jednotní. Pro soudce není zmiňovaný faktor tolik zásadní při ukládání odborné pomoci jako pro pracovníky OSPOD. Avšak i v této otázce se žádný z orgánů nevyjádřil většinově jinak, než by se vyjadřoval druhý orgán. Soudci jsou rozděleni v případě (ne)ukládání půl na půl, ale nepřiklání se k opačnému názoru. Pro pracovníky OSPOD je toto kritérium důležitým aspektem pro uložení odborné pomoci. Poměrně podrobně se tomuto faktoru, resp. výsledkům odpovědí věnujeme na straně 67 a straně 77.

Ad 12) Šlo o otázku doplňující, byl dán prostor se vyjádřit, co nebylo řečené či uvést podněty z průběhu dotazování. Oba orgány se vyslovily, byť různými způsoby, k oblasti motivace, charakteristikám rodičů, k potřebám dětí či chápání kontextu jednotlivého sporu. Soudní orgán krom toho u nástroje pomoci vnímá nedostatek poskytovaných služeb, orgán SPOD krom toho zmiňuje odbornou pomoc poskytovat vždy a zdarma a v době, než dojde u rodičů ke sporu. Podrobnější názory jednotlivých orgánů k tomuto tématu naleznete na straně 68 a straně 77.

4.5 Interpretace výsledků a diskuse

Šlo o reprezentativní vzorek zvolený s ohledem na působení výzkumníka v daném regionu. Reprezentativní s ohledem na celostátní působnost obou orgánů veřejné moci, jenž mají možnost ukládat odbornou pomoc rodičům v soudním sporu o nezletilé děti v jakékoli části České republiky. Dá se říci, že tento výzkumný vzorek zaměřený na region Praha má svoji validitu, spolehlivost i zobecnitelnost. Avšak než se pustíme do rozboru, stojí za zmínku znovu zopakovat Dismanova slova, že „... *nesmíme předstírat, (...), že tyto závěry platí pro každého jedince ve vesmíru*“. Disman je uváděn proto, neboť výzkumník si uvědomuje počet oslovených respondentů obou zástupců státu v rámci výzkumu. Na druhou stranu s ohledem na problematičnost oslovit více soudců/soudkyň i zjistit, kolik soudců se v regionu na jednotlivých soudních

obvodech opatrovnickou agendou vlastně zabývá, lze počet respondentů vnímat jako uspokojivý pro zvolené téma výzkumu.

Co se týče validity výsledků, byly zvoleny dva cíle výzkumu. Vzhledem ke zvolenému sběru dat dotazníkovou formou, vč. operacionalizace jednotlivých pojmů, bylo možné získat spolehlivá data vztahující se k oběma cílům. Platnost je představována rozdílem mezi všemi oslovenými respondenty a získanými odpověďmi dotazníkového šetření. K výzkumnému tématu se vyjádřila nadpoloviční většina všech oslovených respondentů. Výzkumník si uvědomuje těsnou nadpoloviční většinu odpovědí. K tomu je třeba dát za pravdu Dismanovi, že i když šlo u výzkumu o propracovanou operaci sběru dat, přesto má své zranitelné místo v odmítnutí některých respondentů na výzkumu participovat. Výzkumník musí uznat, že při sběru dat byly potíže s návratností. Bylo třeba opakovaně oslovovat některé dotazované z důvodu vyplnění. Vše se dělo formou laskavého a citlivého připomenutí. U těch, kteří se do výzkumu nezapojili, ačkoliv bylo velkým předpokladem, že tak učiní, by bylo zajímavé zjišťovat z jakého důvodu se tak nestalo. Nabízí se několik otázek. Byly v tu dobu tak zaneprázdněni, že si na dotazník nevzpomenuli? Anebo to byla z jejich strany neochota dotazník vyplnit? Google dotazník také požaduje se přihlásit ke google účtu. Stalo se, že ti co neodpověděli, nemají přístup ke google účtu? Či snad šlo o technickou „nezdatnost“ některých respondentů?

Reliabilitu výsledků určovaly shodné dotazy, stejné členění otázek i byla zohledněna denotace pojmu odborné pomoci, kterou orgány veřejné moci využívají v rámci své působnosti. Respondenti se vyjádřili ke všema otázkám, které jim byly nabízeny formou uzavřených odpovědí. Reprezentativnost byla taktéž naplněna. Krom výše uvedených důvodů k reprezentativnosti vzorku by bylo ještě vhodné zmínit, že region Praha představuje nejen velké množství obvodních soudů na jednom poměrně nevelkém místě (oproti jiným okresním soudům v ostatní krajích), ale představuje i poměrně velké množství zastoupených rodin vyskytujících se v různých socioekonomických podmínkách. I lze sledovat rozdíly v sociokulturním prostředí jednotlivých rodin. Také je třeba zmínit právníky, kteří se v Praze v soudních sporech o děti často angažují. Což ze své zkušenosti vnímám rovněž jako podstatný prvek v případech, kdy rodiče musí před soudem hájit svoji rodičovskou odpovědnost. Ve skutečnosti to znamená, že svůj návrh na nové uspořádání poměrů dítěte obhajují před soudem sami anebo ke své obhajobě přizvou advokáta. Z praxe mám zkušenost, že jakmile advokát hájí svého klienta, nemusí to vždy usnadňovat proces rodičovského sporu, bohužel v některých případech je tomu právě naopak. Zobecnitelnost výsledků lze tedy dovést i z takto široké palety individuálních, sociálních, ekonomických i právních jevů působících na rodinu při sporu o děti, kterou region Praha prezentuje.

Krom vztahu orgánů veřejné moci k ukládání odborné pomoci, byly ve výzkumných otázkách zkoumány faktory, jenž mohou ovlivňovat uvedený vztah. Zároveň jestli onen vztah shodně ovlivňují stejné faktory u obou zástupců státu. Výzkumné otázky byly voleny tak proto, že i když jde o orgány, pro něž představuje zájem dítě zásadní hledisko, u každého z nich se zájem dítěte/děti liší v úhlu pohledu, kterým se na tento jeho zájem dívá. Tímto úhlem pohledu jsou svěřené profesní kompetence a role, kterou stát každému orgánu vymezil v rámci legislativy. Pro výzkumníka, co by i pracovníka OSPOD, bylo překvapivé zjištění, že OSPOD má zájem ukládat odbornou pomoc, ale ve své praxi výzkumník spíše vnímá stále stejnou aktivitu, tedy, že spíše odbornou pomoc ukládá sporadicky. Bylo by zajímavé se v osobních rozhovorech s pracovníky OSPOD na situaci kolem nařizování odborné pomoci více zaměřit. Naslouchat jejich motivaci a osobním hodnotám v souvislosti s výkonem jejich profesní role. Výzkumníka vzhledem k jeho oběma pracovním rolím zaujala podstatná potřeba důvěry v terapeuta (instituci). Ale i zjištění, jak moc je pro každého z orgánů zásadní stanovisko realizovat nařízenou odbornou pomoc zdarma. A dále, jestli je pro ně významné, aby se rodiče z rodinné terapie k soudu dostavili s uzavřenou dohodou. Blíže se k faktorům vyjadřujeme v následující kapitole.

4.6 Shrnutí výzkumu

V této kapitole se budeme věnovat zvoleným cílům, výzkumným otázkám a hypotézám.

Byly zvoleny dvě výzkumné otázky, jedna hlavní, druhá vedlejší.

Hlavní výzkumná otázka zněla: *Je ze strany orgánů veřejné moci zájem ukládat rodinnou terapii v rámci soudního sporu o nezletilé dítě/děti?*

Z výsledků výzkumu **je zcela jasně prokazatelné, že oba aktéři zastupující orgán veřejné moci v soudním řízení, ve kterém jsou rodiče nezletilých dětí ve sporu, mají zájem vstupovat do sporu rodičů a ukládat jim rodinnou terapii, je-li třeba.**

Vedlejší výzkumná otázky zněly:

1) Jaké faktory jsou pro orgány veřejné moci významné, aby měly zájem rodinnou terapii nařizovat?

Významné faktory, které ovlivňovaly rozhodnutí uložení rodinné terapie, byly:
a) **zájem dítěte**, resp. vztah mezi dítětem a rodičem a dále ohrožování zdravého vývoje dítěte, jestliže se to nějakým způsobem (zjevně) projevuje;

b) **zájem orgánů veřejné moci**, a to v oblasti důvěry, tedy potřeba důvěry v terapeuta (instituci), a zda ji vůbec (hodnotově či ze zkušenosti) důvěřují; a pak také v oblasti naplňování profesní role (odpovědnosti vůči dítěti) ve spojení s (ne)motivovaností rodičů spor řešit sami. V uvedených faktorech byly oba orgány ve výrazné shodě. Některé další faktory v případě uložení rodinné terapie byly významnější pro jeden orgán více než pro druhý.

2) *Jsou faktory ovlivňující zájem nařizovat rodinnou terapii stejné jak u soudu, tak i u OSPOD?*

Jak bylo uvedeno v předchozí výzkumné otázce, jsou dva faktory, na kterých se orgány veřejné moci zcela jednoznačně shodly. Pro OSPOD bylo dalším významným faktorem pro uložení to, že dítě má psychické či psychosomatické potíže; a poskytování odborné pomoci zdarma. Naopak pro soudní orgán bylo významnějším, než pro OSPOD to, že rodiče se po absolvování odborné pomoci dostaví k soudu s uzavřenou dohodou v předmětném sporu. Ani v jednom případě z uvedených faktorů se však názor jednoho z orgánů nepřechýlil k názorovému opaku druhého orgánu. Prakticky vzato by vychýlení v grafu znamenalo minimálně 51:49 odpovědí.

Hypotézy:

1) *Orgány veřejné moci mají spíše zájem využívat jim svěřený nástroj odborné pomoci při sporu o dítě, než spor nechávat pouze na samotných rodičích.*

Hypotéza se potvrdila. Orgány veřejné moci mají zájem do sporu rodičů vstupovat a využívat jim svěřený nástroj odborné pomoci, a nenechávat spor o děti pouze na nich.

2) *Soud i OSPOD spíše ovlivňují stejné faktory, než že by se každý z orgánů veřejné moci při ukládání rodinné terapie řídil jinými faktory.*

Hypotéza se potvrdila. Oba orgány veřejné moci ovlivňují stejné faktory, tzn. ani jeden z orgánů se většinou nevyjádřil jinak, než se vyjádřil druhý orgán. Pouze některé z faktorů byly pro jeden orgán významnější (důležitější) při rozhodování o uložení, než pro druhý.

Cíle výzkumu:

1) *Zjistit, zda ze strany orgánů veřejné moci je zájem nařizovat rodinnou terapii v soudním sporu o nezletilé dítě/děti.*

Jak bylo uvedeno, **orgány veřejné moci mají zájem nařizovat rodinnou terapii při sporu o dítě.** Zároveň bylo zjištěno, že k tomu, aby odbornou pomoc uložily, potřebují mít důvod. **Při ukládání jsou pro ně důležité faktory, jež mohou ovlivnit jejich rozhodování pro/proti uložení odborné pomoci.**

2) Zjistit, jaké faktory ovlivňují orgány veřejné moci, aby použily tohoto nástroje, a jsou-li oba orgány jimi shodně ovlivňovány při svém rozhodování.

V rámci operacionalizace byly stanoveny tři základní faktory, které ovlivňují orgány veřejné moci při zvažování, zda uložit či neuložit odbornou pomoc při sporu rodičů o nezletilé děti. **Z výsledků výzkumu lze říci, že všechny faktory mají vliv na rozhodování orgánů veřejné moci.** Jakmile se to týká zájmu dítěte (jednoho ze tří základních faktorů), zejména jeho vztahu k rodičům nebo zdravého vývoje, který může být prokazatelně narušován díky stávajícímu (eskalujícímu) stavu sporu mezi rodiči, orgány jsou zcela v zásadní shodě odbornou pomoc uložit. Ohledně tohoto faktoru dochází mezi orgány k určitým nuancím, zda jednoznačně nástroj pomoci volit či nevolit. Zřejmé je to u zájmu dítěte s ohledem na jeho zdravotní stav (psychické či psychosomatické potíže). Soudní orgán je umírněnější ve své volbě, oproti tomu OSPOD je zcela zásadně pro uložení odborné pomoci za zmiňované situace. Faktor *zájem rodičů*, jejich práv, zájmů/potřeb, je pro oba orgány veřejné moci směrodatný pouze v případě, že jde o počátek soudního řízení sporu o dítě a není zcela evidentní, jestli poškozují zájmy dítěte. V takovém případě, se žádný z orgánů nekloní k nařizování odborné pomoci. To se již nedá říci o třetím faktoru, *zájmu orgánů veřejné moci*. Na jednu stranu je pro oba orgány zásadní důvěra v terapeuta (instituci) i důvěra vlastního přesvědčení (osobní zkušenosti), že odborná pomoc je správnou volbou, jestliže se má pro ni rozhodnout. Již však orgány nejsou zcela ve shodě ohledně svých dalších zájmů. Opět zde dochází k určitým rozdílům. Již zmíněné poskytování odborné pomoci zdarma, je pro OSPOD zásadním kritériem, soud není zcela o tom pevně přesvědčen. Naopak pro soudní orgán je více směrodatné, jestli rodiče v rámci odborné pomoci uzavřou dohodu, s níž se dostaví k soudu. Pro orgán SPOD tato oblast není tolik zásadní.

Závěr

Rodina je základní jednotkou společnosti. Jedna z funkcí rodiny je zplodit potomka, vychovat ho a začlenit do společnosti. Zrozením dítěte se partneři stávají rodiči. Rodičovství sebou nese odpovědnost. Společnost se snaží pro rodinu, její jednotlivé členy vytvářet podmínky, aby zvládala náročné úkoly a období, které výchova dětí přináší. Přesto u některých rodin dochází k ukončení manželství, u nesezdaných k ukončení partnerství. Rodiče i děti v té době prochází náročnou etapou života. Každá rodina, kde dochází či došlo k rozpadu manželství a vyskytuje se v ní nezletilé dítě, řeší nové přenastavení péče o dítě. Rozcházející rodiče, se kterými se při své práci setkávám, nechtějí mít často nic společného s druhým partnerem/partnerkou. Neuvědomují si však, že dítě to má jinak. Dítěti rodiče zůstávají, byť nežijí všichni pod jednou střechou. A i když spolu rodiče nebydlí, dítě má stále osobní a vývojové potřeby, které je třeba opečovat, stále má vztah k oběma rodičům. Jakmile se rodiče nejsou schopni sami domluvit na novém uspořádání poměrů svého potomka, vstupují do sporu, který řeší soud.

Společnost si uvědomuje důležitost rodiny, její nejzranitelnější členy - nezletilé děti. Uvědomuje si svoji odpovědnost vůči rodině, jestliže rodiče selhávají ve svých rodičovských kompetencích. Má nástroje, jak v takových to situacích poskytnout pomoc či intervenovat. Jedním z nástrojů, který je svěřen zástupcům státu v oblasti rodiny, resp. soudu a OSPOD, je ukládání odborné pomoci.

Ve výzkumné části diplomové práce bylo cílem zjistit, zda ze strany zástupců státu je zájem nařizovat rodinnou terapii v soudním sporu o nezletilé dítě/děti. A dále zjistit, jaké faktory ovlivňují orgány veřejné moci, aby využily tohoto nástroje, a jsou-li oba orgány jimi shodně ovlivňovány při svém rozhodování. Z výsledků jsme se mohli dozvědět, že soudy i OSPOD mají zájem ukládat jim svěřený nástroj. U žádného faktoru nešly názorově proti sobě. Ve dvou případech, kdy byly pro uložení odborné pomoci, si byly početně velmi blízcí. Zajímavé bylo, že tyto dva případy se netýkaly pouze zájmu dítě, jak by se dalo příp. očekávat, ale jedním z nich bylo mít důvěru v terapeuta (instituci). Při srovnávání výsledků bylo rovněž pozoruhodné sledovat nuance, které se mezi oběma orgány při ukládání odborné pomoci vyskytovaly. Tyto rozdíly mohou způsobovat odlišné role a kompetence, které jsou soudu a OSPOD ze zákona svěřeny. Soudci musí při svém rozhodování posuzovat nejlepší zájem nezletilých v kontextu zdraví dítěte, jeho sociálních vztahů a vazeb, zohlednit i práva rodičů, zároveň zohlednit názory a vodítka Ústavního soudu, jenž k problematice opatrovnického soudního řízení ve svých nálezech předkládá. Oproti tomu pracovníci OSPOD mají více zúžený pohled, a tím je ochrana

zájmů nezletilého dítěte. Kdy zpočátku se snaží vnímat dítě v širším kontextu, tedy současně v oblasti individuální, sociální i právní. Jakmile však nelze všechny aspekty obsáhnout, prioritou pracovníka pak je nezletilé dítě, ochrana jeho zájmů a potřeb.

Pro mě, co by pracovníka, který poskytuje rozcházejícím se rodičům rodinné poradenství a terapii, bylo důležité zjištění, že soudy i OSPOD mají zájem odbornou pomoc ukládat. Také bylo obohacující se dozvědět, jaké faktory jsou pro ně významné. Zároveň si odnáším téma, které je u obou orgánů veřejné moci důležité - potřeba mít důvěru v terapeuta (instituci). Samotného mě to motivuje se touto oblastí i nadále zabývat.

V rámci „cochemské praxe“, směrem, kterým se současné opatrovnické soudnictví ubírá, by tato potřeba orgánů veřejné moci neměla být opomíjena, a mělo by se s ní dále pracovat. Domnívám se, že by bylo zajímavé zkoumat, co si pod potřebou důvěry sami soudci a pracovníci OSPOD představují. Co konkrétně by od odborníka (instituce) při vzájemné spolupráci potřebovali, aby byla efektivní, účinná ve prospěch rodiny. Na druhou stranu se ptát i samotných terapeutů, odborníků, poskytujících své služby, jak oni chápou svoji roli při soudním sporu o dítě/děti, co pro efektivní spolupráci potřebují, co mohou sami nabídnout a kde jsou jejich limity.

Seznam literatury

Monografie

ANDERSON, Harlene. *Konverzace, jazyk a jejich možnosti. Postmoderní přístup k terapii*. Vyd. 1, Brno: NC Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-903858-6-3

BARKER, Philip. *Rodinná terapie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-530-5

CULLEY, Sue, Tim BOND. *Integrativní přístup v poradenství a psychoterapii*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-452-6

ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0027-7

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 4. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8

DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika*. Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2

EVANS, Kenneth, Maria GILBERTOVÁ. *Úvod do integrativní psychoterapie*. Vyd. 1, Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-446-9

FISCHER, Ondřej. *Profesionalita, ctnosti a etika povolání*. Vyd. 1, Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4906-1

HELD, Virginia. *Etika péče. Osobní, politická a globální*. Vyd. 1, Praha: Filosofický ústav AV ČR, 2015. ISBN 978-80-7007-447-3

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4

HENRIKSEN, Jan-Olav, Arne Johan VETLESEN. *Blízké a vzdálené*. Vyd. 1, Boskovice: František Šalé-ALBERT, ve spolupráci se Sdružením Podané ruce, Brno, 2000. ISBN 80-85834-85-5

JONAS, Hans. *Princip odpovědnosti*. Vyd. 1, Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-06-2

JUŘENÍKOVÁ, Petra. *Zásady edukace v ošetrovatelské praxi*. Vyd. 1, Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2171-2

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Vyd. 4, Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-429-X

KŘEŠŤANSKÁ REVUE č.1, březen 2022. Praha: OIKUMENE, vyd. Eman Praha. ISSN 0023-4613

KUCHAŘOVÁ, Věra a kol. *Česká rodina na počátku 21. století*. Vyd. 1, Praha: SLON v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v.v.i., 2019. ISBN 978-80-7416-333-3; 978-80-7419-275-3

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Vy. 1, Praha: Portál, 2015, ISBN 978-80-262-0968-3

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-262-0213-4

MIKULKOVÁ, Milena a kol. *Hlavu vzhůru po rozvodu?!* Vyd. 1, Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie*. Vyd. 1, Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8

PENIŠKA, Petr, Milan BOBEK. *Práce s lidmi*. Vyd. 1, Brno: NC Publishing, 2008. ISBN 978-80-903-858-2-5

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6

SCHIRRMACHER, Thomas. *Morální odpovědnost*. Vyd. 1, Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-353-2

Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, Rodina a dítě 2, 2007.

ŠLEPECKÝ, Miloš, Ján PRAŠKO, Antónia KOTIANOVÁ a Jana VYSKOČILOVÁ. *Třetí Vlna v kognitivně-behaviorální terapii*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2018

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Vyd. 2, rozš. a přeprac., Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1

VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály*. Vyd. 1, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-178-6

VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. Vyd. 2, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-342-0

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1

VYMĚTAL, Jan a kol. *Obecná psychoterapie*. Vyd. 2, rozš. a aktual., Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 978-80-247-0723-5

YALOM, Irvin, D. *Existenciální psychoterapie*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1587-5

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, v platném znění.

Elektronické zdroje

1. zasedání 32. synodu ČCE, Manželství, rodina a jejich úskali, s.1 Dostupné z: <https://adoc.pub/manelstvi-rodina-a-jejich-uskali.html>

VÚPSV, 1/2022, Porozvodová péče o děti ve veřejném mínění a možné implikaci, s. 8. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2022/05/novy-policy-paper...>

Realizace Cochemské praxe v České republice 2. Dostupné z: Realizace Cochemské praxe v České republice 2. JUDr. Ing. Romana Rogalewiczová 1. Mgr. Tereza Killarová 2 - PDF Free Download (adoc.pub)

3. rodinněprávní symposium Justiční akademie. Dostupné z: https://www.jacz.cz/.../3_symposium_Stridava_pece.pdf

Česká asociace pro psychoterapii, z.s. - Etický kodex (czap.cz)

https://ssmh.cz/dokumenty/Eticky_kodex_soc_pracovniku2013.pdf · PDF soubor

<vykladove-stanovisko-ss-474-zrs-2019.pdf> (cak.cz)

VINCENT, Karake Musaja. *The Effects of Divorce on the Development of Children's Lives*. Dostupné z:

https://www.wjrr.org/download_data/WJRR1104015.pdf

Supporting Kids During a Divorce. Dostupné z: Supporting Kids During a Divorce - Child Mind Institute (childmind-org.translate.goog)

The Federal Child Support Guidelines: Step-by-Step. Dostupné z:

<https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/child-enfant/guide/start-com.html>

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro soud

DOTAZNÍK PRO SOUD

Dobrý den,

jmenuji se Martin Cepek a na Evangelické teologické fakultě UK studuji magisterský obor Komunitní krizová a pastorační práce – diakonika. V současné době zpracovávám diplomovou práci na téma Rodinná terapie jako nástroj pomoci a intervence rodičům nezletilých dětí v rozvodovém řízení. Ve výzkumné části diplomové práce si kladu za cíl zjistit jaký je vztah soudu k rodinné terapii, kterou může uložit za povinnost rodičům, jež jsou ve sporu o dítě/děti. V této souvislosti bych Vám rád položil několik otázek. Vyplnění dotazníku Vás zdrží pár minut. Veškeré údaje jsou anonymní a Vaše osobní údaje nebudou s výsledky šetření nijak používány.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku, velmi si vážím toho, že věnujete svůj čas jeho vyplnění.

* Označuje povinnou otázku

Míra souhlasu s uložení rodinné terapie jako povinnosti.

V následujících výročích prosím vyjádřete svoji míru souhlasu/nesouhlasu s uložení rodinné terapie rodičům nezletilých dětí jako povinnosti v rámci soudního řízení ve sporu o dítě/děti.

1. **1) Rodinnou terapii uložím, jakmile rodiče na úpravě poměrů svých dětí nespolupracují, ačkoliv jim byla nějaká forma odborné pomoci předtím již doporučována, a spor přetrvává či eskaluje.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

2. **2) Rodinnou terapii uložím, jakmile zjistím, že dítě má psychické či psychosomatické potíže se kterými se léčí u odborníka a rodiče na řešení sporu nespolupracují.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

3. **3) Rodinnou terapii uložím, jakmile zjistím, že mezi jedním rodičem a dítětem/děťmi je narušený vztah, kdy druhý rodič nemá zájem napomoci nápravě jejich vztahu.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

4. **4) Pro uložení rodinné terapie jsem i přesto, že míra administrativní zátěže může převýšit míru úspěšnosti terapie.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

5. **5) Před uložením rodinné terapie potřebuji mít důvěru v terapeuta potažmo instituci, do které odbornou pomoc nařizuji.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

6. **6) Rodinnou terapii uložím i přesto, že doba soudního řízení se tím může protáhnout, přičemž terapie nezaručuje, že bude úspěšná.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

7. **7) Rodinnou terapii uložím třeba již na počátku soudního řízení, tedy budu-li mít * od začátku obavy o rychlé vyřešení sporu mezi rodiči.**

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

8. **8) Rodinnou terapii ulořím teprve tehdy, ař mám shromážděno více informací o ***
tom, že pomoc je nutná, např. ze zpráv účastníků soudního řízení, osobních
rozhovorů s rodiči či z vyjádření odborníků.

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

9. **9) Rodinnou terapii rodičům ulořím i přesto, že ji nedůvěřuji, příp. s ní nemám ***
dobré zkušenosti.

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

10. **10) Jestliže ulořím rodinnou terapii, očekávám od ní, že rodiče se po jejím ***
absolvování dostaví k soudu s uzavřenou dohodou v předmětném sporu.

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

11. 11) V případě, že mám uložit rodinnou terapii, je pro mě zásadním kritériem při jejím ukládání volit takovou terapii, která je rodičům poskytována zdarma. *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

12. 12) Máte-li jiný důvod k uložení/neuložení rodinné terapie, prosím, napište: *

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře

Příloha č. 2: Dotazník pro OSPOD

DOTAZNÍK PRO OSPOD

Dobrý den,

Jmenuji se Martin Cepek a na Evangelické teologické fakultě UK studuji magisterský obor Komunitní krizová a pastorační práce – diakonika. V současné době zpracovávám diplomovou práci na téma Rodinná terapie jako nástroj pomoci a intervence rodičům nezletilých dětí v rozvodovém řízení. Ve výzkumné části diplomové práce si kladu za cíl zjistit jaký je vztah OSPOD k odborné poradenské pomoci, kterou může uložit za povinnost rodičům, jež jsou ve sporu o dítě/děti. V této souvislosti bych Vám rád položil několik otázek. Vyplnění dotazníku Vás zdrží pár minut. Veškeré údaje jsou anonymní a Vaše osobní údaje nebudou s výsledky šetření nijak používány.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku, velmi si vážím toho, že věnujete svůj čas jeho vyplnění.

* Označuje povinnou otázku

Míra souhlasu s uložením odborné poradenské pomoci jako povinnosti.

V následujících výročích prosím vyjádřete svoji míru souhlasu/nesouhlasu s uložením odborné poradenské pomoci rodičům nezletilých dětí jako povinnosti v rámci soudního řízení ve sporu o dítě/děti.

1. **1) Odbornou poradenskou pomoc uložím, jakmile rodiče na úpravě poměrů svých dětí nespolupracují, ačkoliv jim byla nějaká forma odborné pomoci předtím již doporučována, a spor přetrvává či eskaluje.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

2. **2) Odbornou poradenskou pomoc uložím, jakmile zjistím, že dítě má psychické či psychosomatické potíže se kterými se léčí u odborníka a rodiče na řešení sporu nespolupracují.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

3. **3) Odbornou poradenskou pomoc uložím, jakmile zjistím, že mezi jedním rodičem a dítětem/děťmi je narušený vztah, kdy druhý rodič nemá zájem napomoci nápravě jejich vztahu.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

4. **4) Pro uložení odborné poradenské pomoci jsem i přesto, že míra administrativní zátěže může převýšit míru úspěšnosti odborné poradenské pomoci.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

5. **5) Před uložením odborné poradenské pomoci potřebuji mít důvěru v terapeuta *
potažmo instituci, do které odbornou pomoc nařizuji.**

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

6. **6) Odbornou poradenskou pomoc uložím i přesto, že doba soudního řízení se *
tím může protáhnout, přičemž odborná pomoc nezaručuje, že bude úspěšná.**

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

7. **7) Odbornou poradenskou pomoc uložím třeba již na počátku soudního řízení, *
tedy budu-li mít od začátku obavy o rychlé vyřešení sporu mezi rodiči.**

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

8. **8) Odbornou poradenskou pomoc uložím teprve tehdy, až mám shromážděno více informací o tom, že pomoc je nutná, např. ze zpráv účastníků soudního řízení, osobních rozhovorů s rodiči či z vyjádření odborníků.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

9. **9) Odbornou poradenskou pomoc rodičům uložím i přesto, že ji nedůvěřuji, příp. s ní nemám dobré zkušenosti.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

10. **10) Jestliže uložím odbornou poradenskou pomoc, očekávám od ní, že rodiče se po jejím absolvování dostaví k soudu s uzavřenou dohodou v předmětném sporu.** *

Označte jen jednu elipsu.

- Spíše Ano
 Rozhodně Ano
 Spíše Ne
 Rozhodně Ne

11. **11) V případě, že mám uložit odbornou poradenskou pomoc, je pro mě zásadním kritériem při jejím ukládání volit takovou odbornou poradenskou pomoc, která je rodičům poskytována zdarma.** *

Označte jen jednu elipsu.

Spíše Ano

Rozhodně Ano

Spíše Ne

Rozhodně Ne

12. **12) Máte-li jiný důvod k uložení / neuložení odborné poradenské pomoci, prosím, napište:** *

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře